

POPULISTA KORSZELLEM?

A Magyar Politikatudományi Társaság
XXIII. Vándorgyűlése

POPULISTA KORSZELLEM?

A Magyar Politikatudományi Társaság
XXIII. Vándorgyűlése

Széchenyi István Egyetem
Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar
Győr, 2017. június 9–10.

SZERKESZTETTE

Smuk Péter

SZERVEZŐBIZOTTSÁG

Dr. Boda Zsolt • szakmai igazgató, Magyar Politikatudományi Társaság

Dr. Smuk Péter • tanszékvezető egyetemi docens, Alkotmányjogi

és Politikatudományi Tanszék, Széchenyi István Egyetem

Sashalmi Orsolya • a szervezőbizottság titkára, Széchenyi István Egyetem

© Az egyes absztraktok szerzői, 2017

© Szerkesztő, 2017

Felelős kiadó Smuk Péter
Kiadói munkálatok Gondolat

ISBN 978 963 693 774 4

Populista korszellem?

A Magyar Politikatudományi Társaság XXIII. Vándorgyűlése

SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM, GYŐR, 2017. JÚNIUS 9–10.

A nemzetközi politikatudományban több mint egy évtizede kezdtek „populista korszellemről” beszélni, és azóta a populizmus tanulmányozása az egyik legdinamikusabban növekvő kutatási területté vált. A populizmust értelmezték mint sajátos kommunikációt, mint politikai stratégiát és mint ideológiát. A populizmus kutatása figyelmet fordít a politikai vezetők szerepére, hiszen bár alapvetően elitellenes jelenségről van szó, a populista mozgalmak élén tipikusan karizmatikus vezetők állnak, akik – paradox módon – maguk is inkább az elit részének, mintsem eliten kívülnek tekinthetők. A populista pártok és mozgalmak tanulmányozásával párhuzamosan fókuszba kerültek a radikalizmus és a radikalizálódás jelenségei is, ugyanis, bár a populizmus és a radikalizmus közé semmiképpen sem lehet egyenlőségjelet tenni, Nyugat-Európában az elmúlt évtizedben többnyire a radikális jobboldalhoz kötődtek a populizmust. Az utóbbi évek dél-európai fejleményei ugyanakkor a baloldali populizmusra problematikájára is ráirányították a figyelmet. A populisták továbbá a mai liberális demokráciák kritikussai – miközben a populizmus alapvetően demokratikus jelenség, sőt egyes értelmezések szerint a demokrácia lényegét jeleníti meg. Kérdés tehát, hogy a populizmus a politikai rendszert is átalakítja, vagy csupán egy „kiigazításnak” tekinthető a modern demokráciák történetében. Ugyancsak kérdés, hogy a populizmus mit jelent a kormányzás avagy a közpolitika-csinálás vonatkozásában. Van-e populista kormányzás, vannak-e populista közpolitikák és ha igen, ezek hogyan határozhatóak meg?

Pártok, politikusok, mozgalmak, ideológiák, kommunikáció; politikai rendszer és intézmények; kormányzás és közpolitikák; történeti vonatkozások és aktuálpolitikai fejlemények; elméleti és empirikus elemzések; normatív és leíró perspektívák – a populizmus kutatása érinti a politikatudomány számos területét és megközelítését. A Magyar Politikatudományi Társaság XXIII. Vándorgyűlésének cím- és témaválasztásával reflektálni kívánunk a hazai és a nemzetközi politika egyes friss fejleményeire is, miközben úgy véljük, a téma gazdagsága lehetőséget biztosít a hazai politológiai kutatások széles körének bemutatására. Ugyanakkor a tematikus fókusz mellett meg kívánjuk őrizni a vándorgyűlések seregszemle jellegét, így az egyes szekciók témájának megfelelően a populizmushoz szorosan nem kapcsolódó kutatási eredmények bemutatására is mód nyílik.

PROGRAM

•

Áttekintő program

2017. június 9. péntek

12:00 – 13:00 *Ebéd*

13:00 – 14:00 Megnyitó és köszöntők.

A 2017. évi Kolnai-díj átadása és a díjazott előadása

14:15 – 15:45 Szekcióülések

15:45 – 16:00 *Kávészünet*

16:00 – 17:45 Szekcióülések

18:00 – 19:30 A díszvendég, prof. Cas Mudde előadása

20:00 – *Vacsora, kultúrest*

2017. június 10. szombat

9:00 – 10:45 Szekcióülések

10:45 – 11:00 *Kávészünet*

11:00 – 13:00 Szekcióülések

13:00 – 14:00 *Ebéd*

Keynote speaker: Prof. Cas Mudde

Cas Mudde politológus, a populizmus témájának elismert nemzetközi szakértője. Jelenleg a University of Georgia School of Public and International Affairs oktatója, az ECPR Standing Group on Extremism & Democracy társalapítója és az IPSA Standing Group on Extremism & Democracy elnökségi tagja. Legújabb kötetei: *On Extremism and Democracy in Europe*. London: Routledge, 2016; *Populism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press, Oxford, 2017 (Cristobal Rovira Kaltwasserrel).

HELYSZÍN

Széchenyi István Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar
9026 Győr, Áldozat u. 12.

Révész Étterem

9026 Győr, Hédervári út 22–24.

Terembeosztás / szekciók

Időpont	J-1	J-2	J-3	J-4	S-1	S-2	S-6	S-7	Deák
Péntek 13.00 – 14.00	Megnyitó								
Péntek 14.15 – 15.45		4. szekció	3. szekció	11. szekció	1. szekció	15. szekció	5. szekció	9. szekció	2. szekció
Péntek 16.00 – 17.45		7. szekció	3. szekció	11. szekció	1. szekció	10. szekció	5. szekció	9. szekció	2. szekció
Péntek 18.00 – 19.00	Keynote								
Szombat 9.00 – 10.45			8. szekció	14. szekció	6. szekció	13. szekció			12. szekció
Szombat 11.00 – 13.00			8. szekció	14. szekció					12. szekció

1. Politikai gondolkodás és populizmus

Szekcióvezető: Mándi Tibor (ELTE ÁJK)

Terem: S-1

Időpont: 2017. június 9. péntek 14.15 – 17.45

1. panel: A populizmus eszmetörténete

- Hörcher Ferenc (PPKE BTK):
A populizmus aranykora: a plebs és a popolo harca az itáliai városállamokban
- Nyirkos Tamás (PPKE BTK):
Populizmus, többségi zsarnokság és demokratikus despotizmus
- Paár Ádám (Méltányosság Politikaelemző Központ):
Az amerikai populista mozgalom és a faji kérdés
- Botos Máté (PPKE BTK):
John Lukacs és a populizmus

2. panel: Populizmus, liberalizmus, demokrácia

- Csizmadia Ervin (MTA TK PTI):
A liberalizmus-demokrácia egyensúly megbomlása mint a populizmus forrásvidéke
- Lakatos Júlia (Méltányosság Politikaelemző Központ):
Tanulhat-e a mainstream a populizmustól?
- Löffler Tibor (SZTE ÁJK):
Antipopulista populizmus? A magyar liberalizmus esete a populizmussal
- Tóth Miklós Bálint (BCE TK):
Vox populi vox Dei? A Büntető Törvénykönyv módosításainak indokolásai, 1998–2016

2. Hibrid rezsimek

Szekcióvezető: Bozóki András (CEU)

Terem: Deák-terem

Időpont: 2017. június 9. péntek 14.15 – 17.45

- Antal Attila (ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet; koordinátor, Politikatörténeti Intézet Társadalomelméleti Műhely):
A populista demokrácia dilemmái
- Juhász Attila (Political Capital) – Zgut Edit (Political Capital):
Orbán-rezsim: menetelés a szürke zónából a versengő autoritarizmus felé
- Hegedűs István (SZTE TTIK):
Kemény populizmus – a magyar tapasztalat
- Hervainé Szabó Gyöngyvér (főiskolai tanár KJF):
A neoliberais kapitalizmus árnyoldala: a hibrid/autokratikus államiság a többszintű kormányzás rendszerében
- Bozóki András (CEU) – Hegedűs Dániel (ELTE TÁTK):
A kívülről korlátozott hibrid rendszer. Az Orbán-rezsim a rendszertipológia tükrében
- Zoltán Ádám (Assistant Professor, Faculty of Economics, Department of Comparative and Institutional Economics, Corvinus University of Budapest):
Liberal and illiberal populisms in Europe: An old structural divide reinforced
- Szabó Máté (ELTE ÁJK Politikatudományi Intézete):
Az új autoritarizmus és a hibrid rendszerek kihívása a posztkommunista civil társadalom számára

3. Populism (angol nyelvű szekció)

Szekcióvezető: Littvay Levente, Associate Professor of Political Science (CEU)

Terem: J-3

Időpont: 2017. június 9. péntek 14.15 – 17.45

Panel 1.

Chair: Rosario Aguilar

(Associate Professor, Political Studies Division/ CIDE, Mexico City)

- Benjamin De Cleen (Assistant Professor at Vrije Universiteit Brussel – Department of Communication Studies and Visiting Fellow at the Central European University, Budapest, Centre for Media, Data and Society, and Department of Political Science):
Populism and Nationalism: The Politics of Down/Up and In/Out
- Eszter Farkas (Junior Research Fellow, Hungarian Academy of Sciences, Institute for Political Science):
Populist voting attitudes in Europe – differences and similarities among voters of European populist parties
- Zoltán Ádám (Assistant Professor, Faculty of Economics, Department of Comparative and Institutional Economics, Corvinus University of Budapest), András Bozóki (Professor, Department of Political Science, Central European University):
Divergent right wing populisms in North West and Central and Eastern Europe: An old structural divide reinforced?
- Christian H. Schimpf (GESIS Leibniz-Institute for the Social Sciences / GESS (University of Mannheim), Steven M. Van Hauwaert (Centro de Investigación y Docencia Económicas):
Looking for Alternatives. How Populist Attitudes affect the Probability of Individuals to Participate in Different Forms of Political Participation
- Róna Dániel (Assistant Professor, Corvinus University of Budapest):
Far-right activism in Hungary: Youth participation in Jobbik and beyond

Panel 2.

Chair: Steven M. Van Hauwaert

(post-doctoral researcher, Université Catholique de Louvain)

- Dr. Fanni Mandák, PhD (Senior lecturer at the National University of Public Service, Budapest):
Beppe Grillo and the Movimento 5 Stelle: what is beyond the success?
- Alberto Stefanelli (Department of Political Science, Central European University):
Is yellow the new black? Five Star Movement candidates traits and issues association using a conjoint analysis experiment
- Rosario Aguilar, Ph.D. (Associate Professor, Political Studies Division/ CIDE, Mexico City):
Looking at the micro-foundations of populist support in comparative perspective.
- Norbert Merkovity (Assistant Professor, Department of Political Science, University of Szeged):
The Populist Political Communication and the Attention-Based Politics
- Levente Littvay (Associate Professor of Political Science – Central European University) Erin K. Jenne (associate professor – Central European University) Bruno Castanho Silva (PhD student – Central European University):
Psychological Underpinnings of Populist Attitudes

4. Populista és elitista politikai vezetők a demokráciaelméletben és a kortárs demokráciákban

Szekcióvezető: Körösenyi András(MTA TK PTI és BCE)

Terem: J-2

Időpont: 2017. június 9. péntek 14.15 – 15.45

- Hajdú András (BCE Politikatudományi Doktori Iskola):
Populista, radikális, outsider – milyen a radikális jobboldali politikai vezető?
- Metz Rudolf (MTA TK PTI), Illés Gábor, Körösenyi András:
Orbán Viktor mint rekonstruktív vezető
- Illés Gábor Tudományos segédmunkatárs (MTA TK PTI):
A politikai vezetők és a „nép szemei”
- Soós Gábor kutató, Tudományos főmunkatárs (MTA TK PTI):
A populisták és a robotok: A technológiai populizmus esélyei az automatizálás korában

5. Elitizmus és populizmus az Európai Unióban

Szekcióvezető: Arató Krisztina (ELTE ÁJK)

Terem: S-6

Időpont: 2017. június 9. péntek 14.15 – 17.45

1. panel: Elitizmus és populizmus az Európai Unióban

- Koller Boglárka (NKE NETK):
Identitásválság és populizmus az EU-ban
- Kaszap Márton (Nemzeti Közszerológati Egyetem):
Változó felfogások az Európai Unióról. Anti-establishment érzés és az EU megítélése az Egyesült Királyságban
- Cseresnyés Ferenc (PTE ÁJK):
Populizmus a 2015/16-os európai tömegmigráció kezelésében

2. panel: Elitizmus és populizmus az Európai Unióban – szakpolitikai aspektusok

- Tóth Csaba (ELTE ÁJK PTI):
Kooptálás vagy alternatíva-állítás? Európai liberális pártok válasza a populista kihívásra
- Vágó Péter (Andrássy Egyetem / BCE):
Erasmus 1987–2017: az Európai Unió felsőoktatási mobilitási programjának első 30 éve
- Juhász Krisztina (SZTE ÁJTK Politológiai Tanszék):
Az erősödő populizmus hatása az EU nemzetközi szerepének megítélésére, avagy beszélhetünk-e európai normatív hatalomról az EU-Törökország nyilatkozat tükrében
- Gergő Medve-Bálint (Center for Social Sciences, Hungarian Academy of Sciences and Vera Šćepanović (European University Institute):
Promoting foreign investments through EU funds in the European peripheries: the case of the automotive sector in Poland and Romania

6. Populism in policy-making (angol nyelvű szekció)

Szekcióvezető: Bartha Attila (MTA TK PTI, IBS)

Terem: S-1

Időpont: 2017. június 10. szombat 9.00 – 10.45

- Bartha Attila (Centre for Social Sciences, Hungarian Academy of Sciences and IBS Budapest), Boda Zsolt (Centre for Social Sciences, Hungarian Academy of Sciences and Corvinus University Budapest), Korkut Umut (Glasgow Caledonian University, UK), Szikra Dorottya (Centre for Social Sciences, Hungarian Academy of Sciences and ELTE University Budapest):
Populism in Policy-Making: A Conceptual Framework
- Makszin Kristin Research Fellow at the Institute for Political Science at the Hungarian Academy of Sciences (Centre for Social Sciences, Hungarian Academy of Sciences):
When technocrats take the helm: Fiscal policy in Visegrád countries
- Bartha Attila (Institute for Political Science, Center for Social Sciences, Hungarian Academy of Sciences and IBS Budapest):
Neoliberal and illiberal? The impact of centrist populism on Hungarian austerity policies
- Szalai András (ELTE University, TÁTK Department of European Studies):
Securitization as Enacted Melodrama: The Hungarian Anti-Immigration Campaign of 2015–16
- Kovarek Dániel research assistant (Central European University, Budapest):
Mayoral Populism: Understanding and Measuring Populist Rhetoric of Political Leaders at the Municipal Level

7. Politikai szocializáció és radikalizmus

Szekcióvezető: Szabó Andrea (MTA TK PTI)

Terem: J-2

Időpont: 2017. június 9. péntek 16.00 – 17.45

- Wiener György (DE):
Az új jobboldal és a szélsőjobboldal európai választási eredményei a 2008-as pénzügyi válság után
- Nagy Sándor (DE):
Új radikális mozgalmak Magyarországon
- Susánszky Pál (MTA-ELTE Peripato Kutatócsoport):
Befolyásolják-e a radikális jobboldali értékek a radikális protest cselekvéseket?
- Oross Dániel (MTA TK PTI) – Szabó Andrea (MTA TK PTI):
A radikális magyar fiatalok politikai szociológiai karaktere
- Angyal Emese (ELTE-TáTK) – Fellner Zita (BCE-KTK) – Fényes Csongor (BCE-TK, METU-KMK):
Új kihívók – politikai szocializációs pályák a Momentum Mozgalomban

8. Radikális jobboldal, szélsőjobboldal

Szekcióvezető: Róna Dániel (BCE)

Terem: J-3

Időpont: 2017. június 10. szombat 09.00 – 13.00

- Kovács Beáta (ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet):
„Ez nem modell, hanem bánat.” Az érpataki modell elemzése politika- és társadalomelméleti keretben
- Harkányi Ádám Máté (KRE):
Választási reformmal a szélsőjobb ellen?
- Szénási Éva (SZTE JGYPK):
A Nemzeti Front arculatváltása a 2010-es években
- Farkas Attila:
A jobboldal változása 2010 óta
- Szabó Gabriella (MTA TK PTI):
Radikális jobboldal a médianyilvánosságban
- Böcskei Balázs (MTA TK PTI) – Molnár Csaba (MTA TK PTI):
Kormányon a radikális jobboldal? – A Jobbik ígéretei a magyarországi törvényalkotásban (2010–2014)
- Mikecz Dániel (MTA TK PTI):
Radikális jobboldali fesztiválok
- Tóka Gábor professor (Közép-Európai Egyetem):
A Fidesz-MPSZ viszonylagos népszerűségének okairól

9. Politikai realizmus

Szekcióvezető: Szűcs Zoltán Gábor (MTA TK PTI)

Terem: S-7

Időpont: 2017. június 9. péntek 14.15 – 17.45

1. panel: Rend, legitimitás

- Illés Gábor (ELTE ÁJK – MTA TK PTI):
Rend és cselekvés a politikai realizmusban
- Pál Gábor (NKE ÁKK, ELTE ÁJK):
Politikai erőszak: „idealista” és „realista” megközelítések a hazai politikatudományban
- Darabos Ádám (ELTE ÁJK – MTA TK PTI):
Reinhold Niebuhr szocializmushoz fűződő viszonya
- Ujlaki Anna (BCE):
Rawls realista szemmel

2. panel: Politika és populáris kultúra

- Gyulai Attila (MTA TK PTI):
Politika és populáris kultúra: Az X-men
- Pap Milán (NKE MTKK):
Hatalom, fikció és politikai realizmus a diktátorregényekben
- Szűcs Zoltán Gábor (MTA TK PTI):
Pozitív és negatív realizmuskép az athéni politikai kultúrában: Xenophón Anabaszisza

10. Pozitív és negatív választási üzenetek Magyarországon és Európában

Szekcióvezető: Papp Zsófia (MTA TK PTI)

Terem: S-2

Időpont: 2017. június 9. péntek 16.00 – 17.45

- Nábelek Fruzsina (BCE PTI):
Negatív kampány és választói elköteleződés
- Bene Márton (MTA TK PTI, BCE PTI):
Megosztásból szavazat. A Facebook-kampány hatása az egyéni választókerületi képviselőjelöltek választási eredményére a 2014-es országgyűlési kampány során
- Papp Zsófia MTA TK PTI) & *Patkós Veronika* (MTA TK PTI, BCE PTI):
A negatív kampány előfeltételei Európában
- Sipos András:
A Kádár rendszer megjelenése a populista FIDESZ politikai diskurzusaiban

11. Közpolitikai napirendek és közpolitika változás

Szekcióvezető: Sebők Miklós (MTA TK PTI)

Terem: J-4

Időpont: 2017. június 9. péntek 14.15 – 17.45

- Boda Zsolt Intézetigazgató (MTA TK PTI):
A politikai kormányzás fogalmáról
- Török Zoltán (ME):
Extraordinary policy change explained The transformation of the Hungarian tax regime in 2009–2011
- Balázs Ágnes: (NKE):
A nemzetiségi szószólók hatása a parlamenti napirendre
- Boda Zsolt (MTA TK PTI) – Micsinai István (MTA TK PTI):
Agenda dynamics and the stages of democracy: the case of Hungary
- Molnár Csaba (MTA TK PTI):
Political Autonomy in a Centrally-Driven Legislature: The Case of Socialist Hungary (1949–1990)
- Sebők Miklós (MTA TK PTI) – Pokornyi Zsanett (MTA TK PTI):
The role of executive speeches and outputs in shaping the legislative agenda: A reverse flow in the friction process?
- Kucséra Bence (BCE):
A rókabőrbe bújtatott siller – Közösségi kormányzás és intézményi vállalkozók a szekszárdi borvidéken

12. Jurisztokrácia versus többségi demokrácia

Szekcióvezető: Stumpf István (SZE ÁJK, ELTE ÁJK, AB)

Terem: Deák-terem

Időpont: 2017. június 10. szombat 09.00 – 13.00

Panel 1: Jurisztokrácia-alkotmányosság-demokrácia –

Chair: Stumpf István (SZE ÁJK, ELTE ÁJK, AB)

- Stumpf István (SZE ÁJK, ELTE ÁJK, AB):
Deep State és jurisztokrácia
- Smuk Péter (SZE ÁJK):
Alkotmányellenes-e a populizmus?
- Erdős Csaba (SZE ÁJK):
Jurisztokrácia és népszavazás
- Hancz Patrik (SZE ÁJK):
Referendum on the refugee quotas in Hungary – The issue of constitutional identity
- Balogh Norbert (SZE ÁJK):
A prezidencializálódás és a jurisztokrácia összefüggései

Panel 2: Judicial Constraints on Legislations in Central Europe –

Chair: Kálmán Pócza (HAS Institute for Political Science)

- Kálmán Pócza (MTA TK PTI) (HAS Institute for Political Science) – Gábor Dobos (MTA TK PTI) (HAS Institute for Political Science) – Attila Gyulai (MTA TK PTI) (HAS Institute for Political Science):
Judicial Constraints on Legislations in Central Europe: A Time-Series Cross-National Analysis
- Csongor Kuti (University of Targu Mures):
Muddling through democratic transition. The Romanian Constitutional Court
- Erik Láštík (Comenius University of Bratislava) – Max Steuer (Comenius University of Bratislava):
The Third Legislator? The Relationship between the Slovak Constitutional Court and the Slovak Parliament
- Oliver W. Lembcke (Friedrich Schiller Universität Jena):
The German Constitutional Court: Trends and Ruptures

13. Közigazgatás – a kormányzás adminisztratív-szakmai oldala

Szekcióvezető: Gajduschek György (MTA TK JTI, BCE)

Terem: S-2

Időpont: 2017. június 10. szombat 09.00 – 10.45

- Agg Zoltán (Pannon Egyetem):
Szakigazgatás a folyamatos átszervezés állapotában
- Ványi Éva (BCE):
A minisztériumi vezetés átpolitizálódása
- Jugovits Károly (BCE Politikatudományi Doktori Iskola):
Stílusok, irányzatok, modellek – A magyar közigazgatás átalakításával kapcsolatos elméletek dinamikája
- Hajnal György (BCE, MTA TK) – Vida Sarolta (BCE):
Az ügynökség típusú közigazgatási szervezetek populációs dinamikája és azokat formáló tényezők (1990–2014)

14. Baloldali populizmusok: történelmi gyökerek és jövőbeli perspektívák

Szekcióvezető: Antal Attila (ELTE ÁJK, Politikatörténeti Intézet
Társadalomelméleti Műhely)

Terem: J-4

Időpont: 2017. június 10. szombat 09.00 – 13.00

- Antal Attila (ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet; koordinátor, Politikatörténeti Intézet Társadalomelméleti Műhely):
Az Empire és a Multitude populizmusa
- Paár Ádám (Méltányosság Politikaelemző Központ):
A baloldali populizmus kezdetei az Egyesült Államokban
- Mikola Bálint (CEU Doctoral School of Political Science, Public Policy and International Relations) – Oross Dániel (MTA TK PTI):
Ez már nem vicc – az Öt Csillag Mozgalom párttörténeti és ideológiai megközelítésben
- Pogátsa Zoltán (Nyugat-magyarországi Egyetem):
Lehet-e a baloldal nem populista?
- Bakó András (ELTE Történelemtudományi Doktori Iskola):
A baloldali populisták és a nemzetközi integráció kérdése
- Feitl István (Politikatörténeti Intézet):
A hatalomra került populizmus 1945–1948
- Kiss Viktor (Politikatörténeti Intézet Társadalomelmélet Műhely; BCE Politikatudományi Intézet):
A baloldal útja egy új univerzalizációhoz. Slavoj Žižek és Ernesto Laclau populizmus-vitájának egy aspektusához

15. A perszonalista pártok: A mai politika személyiségközpontú megközelítése.

Szekcióvezető: Csizmadia Ervin (MTA TK PTI)

Terem: S-2

Időpont: 2017. június 9. péntek 14.15 – 15.45

- Ilonszki Gabriella (BCE):
A politika perszonalizációjának forrásai és eltérő következményei "Nyugaton" és "Keleten"
- Patkós Veronika (MTA TK PTI):
Variációk egy témára – az inspiráló vezetők két típusa
- Pál Gábor (NKE ÁKK, ELTE ÁJK):
A populista politikusi személyiség: megközelítések, értelmezési keretek, kérdőjelek
- Tóth László (ELTE ÁJK):
A Fidesz mint vezető-központú párt szerepe a kormányzati hatalom prezidencializálódásában

ABSZTRAKTOK

•

ABSTRACTS

1. szekció

Politikai gondolkodás és populizmus

Szekcióvezető: Mándi Tibor (ELTE ÁJK)

E-mail: mandit@ajk.elte.hu

A szekció a populizmust mint a politikai gondolkodás körébe tartozó jelenséget tárgyalja. Nemcsak a populista politikai gondolkodással, annak tartalmilag, történetileg és földrajzilag különböző (bal- és jobboldali, 20. és 21. századi, európai, tengerentúli és hazai) változataival és konkrét példáival kívánunk azonban foglalkozni, hanem a populizmus célpontjául szolgáló „mainstream” politikai eszmékkel, illetve a populizmus által kiváltott reakciókkal is. Megpróbáljuk elhelyezni a populizmust a politikai ideológiák sorában, feltárni kapcsolatát a nacionalizmussal, konzervativizmussal és szocializmussal, vizsgálni kívánjuk a – klasszikus és kortárs – liberalizmus populizmus által bírált vonásait (feltéve a kérdést, hogy a populizmus előretörése a kortárs liberalizmus válságát jelenti-e?), és a populizmus térhódítására adott válaszkísérleteket is. A szekcióba a politikai gondolkodás- és eszmetörténettel, politikaelmélettel, politikai filozófiával és a politikai ideológiák kutatásával foglalkozó előadók jelentkezését egyaránt várjuk.

1. panel

A populizmus eszmetörténete

- Hörcher Ferenc (PPKE BTK, horcher.ferenc@btk.ppke.hu): **A populizmus aranykora: a plebs és a popolo harca az itáliai városállamokban**

Ha azt hisszük, a populizmus korunk betegsége, tévedünk. Lényegében az antik görög városállamok és Róma kora óta velünk élő jelenségről van szó – főleg, ha olyan alkotmányos részekben jelent meg, ahol – legalább szóban, ideológia szintjén – a népnek volt beleszólása az intézmények működtetésébe, a közös ügyek vitelébe. Az előadás néhány konkrét példán keresztül kívánja illusztrálni az állítás igazságát a késő középkori, kora újkori itáliai városállamokkal kapcsolatban, s kitérni a jelenség elérhető gyógyszereire. Különösen arra fog kitérni, hogy milyen antidemokratikus érveket lehetett alapozni a populizmus jelenségének kritikájára. A felhasznált szerzők a korban gyakran hivatkozott szerzők közül: Arisztotelész, Cicero, Salutati, Bruni, Machiavelli.

- Nyirkos Tamás (PPKE BTK, nyirkos.tamas@btk.ppke.hu): **Populizmus, többségi zsarnokság és demokratikus despotizmus**

A 2016-os évben nem csupán a „populizmus” szó szerepelt egyre gyakrabban a politikai diskurzusban, hanem olyan, ezzel összefüggő kifejezések is, mint a „többség zsarnoksága” vagy a „demokratikus despotizmus”. Mindez azért különösen figyelemreméltó, mert az utóbbiakkal kapcsolatos félelem a modern demokráciaelméletek egy nem elhanyagolható része korábban hajlamos volt vagy eleve megalapozatlanként – amolyan elitista előítéletként – vagy legalábbis történetileg meghaladottként jellemezni. Az előadás ezért a kifejezések legújabb – ha úgy tetszik, posztmodern, bár egyelőre inkább publicisztikai, mintsem tudományos – használatából kiindulva tesz kísérletet pontosabb meghatározásukra és a fogalomtörténelmi előzményekkel való összehangolásukra. Tézise az, hogy a populizmus, a többség zsarnoksága és a demokratikus despotizmus egymástól ugyan többé-kevésbé jól elkülöníthetőek, annyi azonban közös bennük, hogy a tőlük való félelem alapvetően elvétí tárgyát. Természetesen nem arról van szó, hogy maga a zsarnokság veszélye volna illuzórikus, hanem arról, hogy maguk a kritikák is adótként kezelik a „többség” és különösen a „többségi akarat” ehhez kapcsolt fogalmait, miközben ez utóbbiak jelentése mára mélységesen problematikusává vált: vagyis inkább a hipotetikus többségek nevében gyakorolt valódi zsarnokságok fenyegetésére kellene választ adnunk.

- Paár Ádám (Méltányosság Politikaelemző Központ, paaradam@gmail.com): **Az amerikai populista mozgalom és a faji kérdés**

Az Egyesült Államok történelmi tehertétele a „faji kérdés”, azon belül elsősorban az afroamerikai kisebbség rabszolga múltja, majd a felszabadult rabszolgák leszármazottainak hosszú ideig tartó jogfosztottsága, és máig tartó relatív szegénysége a többségi (fehér) társadalomhoz képest. A polgárháború véget vetett a rabszolgaságnak, de az elnyomás fennmaradt a déli államokban. A polgárháborút követő dinamikus fejlődés, az urbanizáció és iparosítás egybeesik a különböző társadalmi és politikai csoportok – nyugati, középnyugati és déli farmerek, városi munkások – tiltakozásával a fennálló gazdasági rend ellen, az „aki kapja, marja” típusú monopolizmus és a szélsőséges individualizmus megfékezésének céljával. Negyedszázados tiltakozás után a különböző protest mozgalmak egyesítették erejüket, és 1891-ben megalakították a Néppártot, vagy – közkeletű nevén – a Populista Pártot. Ez, szemben napjaink sok populista mozgalmával, egyértelműen kispolgári demokrata, baloldali színezetű, bár erősen nativista mozgalom volt, amelynek háttérországát elsősorban a farmerek alkották. A populista mozgalom lendületét azonban több törésvonal gátolta: az északi és déli államok történelmi ellentéte mellett egy amerikai „népi-urbánus”, azaz város és falu közötti szociokulturális konfliktus, illetve a már Amerikában születettek ellenszenva a bevándorlók iránt. Délen a farmerpopulizmus Achilles-sarkát egyértelműen a „négerkérdés” jelentette. A mozgalom sikertelenül próbálta feloldani a feketék és fehérek közötti ellentétet. A Populista Párt vezetői – James B. Weaver, Tom Watson – kiálltak a feketék és fehérek egyenlősége mellett, ám ezzel rontották a mozgalom esélyeit a régióban. Az előadásban az előzményeket köve-

tően bemutatom a populizmus viszonyát a fekete lakossághoz, majd ütköztetem a populista mozgalomnak a kérdésben vallott álláspontját a korabeli fehér és fekete kritikákkal. Ismergetem a „fekete populizmus” kezdeteit (a fekete farmermozgalom 1,2 millió főt számlált), szerveződését, kudarcát, végül pedig választ keresek arra, miért vált külön az 1950-60-as években a liberalizmus és a fehér agrárpopulizmus útja Délen, és hogyan vált egy egykor baloldali mozgalom neve széles körben – Amerikában – egyenlővé az ultrakonzervatívizmussal.

- Botos Máté (PPKE BTK, botos.mate@btk.ppke.hu): **John Lukacs és a populizmus**

John Lukacs számos könyvében foglalkozik a populizmus jelenségével, de leginkább a „Demokrácia és populizmus. Félelem és gyűlölet” (2008) című rövid művében. A politikai gondolkodás iránt érdeklődő történész szemével azt állapítja meg, hogy a hagyományosnak tartott felosztások (jobb és bal, konzervatív és liberális, haladó és reakciós, stb.) valójában egy idejélmúlt fogalmi rendszer eszközkészletéhez tartoznak. A népfenség elvéből kifejlődő tömegdemokrácia szükségszerűen a többségi véleményhez igazodó narratívákat, következőképp programokat, illetve politikai személyiségeket és pártokat fog egymással versenyeztetni. A legújabb kor számára a nacionalizmus egyfajta új, transzcendencia-pótló, közösségképző ideológiává vált. Ezért a modern kori populizmus (mert volt korábban is Lukacs szerint, csak az nem volt modern) a szociális igazságosság és egyenlőség eszméjével szemben főként erre az eszmeáramlatra támaszkodhatott. A nacionalizmus áthatotta a klasszikus „bal” és „jobb” oldalakat egyaránt, így valójában napjainkban – a régi, idejélmúlt terminológiával élve, kétfajta „jobboldal” versenyez egymással: a hagyományos konzervatív, tradicionális, reakciós; illetve a progresszív, radikális, kollektivistá változatai. Lukacs tehát valójában azt feltételezi, hogy a populizmus a 20. és a 21. század Zeitgeist-je, amely új klasszifikációt, új terminológiát kényszerít ki a politikatudományi és történeti diskurzusban.

2. panel

Populizmus, liberalizmus, demokrácia

- Csizmadia Ervin (MTA TK PTI, csizmadia@meltanyosság.hu): **A liberalizmus-demokrácia egyensúly megbomlása mint a populizmus forrásvidéke**

A mai politikatudomány általában egy politikai és egy társadalmi kontextust részesít előnyben a populizmus tárgyalásakor. A politikai magyarázat szerint a populizmus megerősödésében az játssza a döntő szerepet, hogy az úgynevezett mainstream pártok elveszítették flexibilitásukat és nem tudnak válaszolni a kor kihívásaira, átengedvén ezzel a válasz lehetőségét az ún. populista pártoknak. A társadalmi magyarázat szerint pedig a populizmus a globalizációs folyamat természetével függ össze, nevezetesen azzal, hogy a mai társadalmak kettéválnak egy szűk nyertes kisebbségre és egy jóval nagyobb vesztes többségre. Az előadás

ezekkel szemben egy demokráciaelméleti, illetve politikaelméleti megközelítést alkalmaz. Ennek középpontjában a liberális demokrácia fogalmának kettébontása áll. Azt vizsgálom, mennyiben „védte” a demokráciákat korábban az ún. populista tendenciáktól az, hogy liberalizmus és demokrácia természetes szövetségben funkcionáltak. Az 1980-as évektől ez a természetes szövetség megbomlik és kialakul a liberalizmus versus demokrácia politikai küzdelem. Ennek pártpolitikai megnyilvánulásaként kezelem a populista pártok felemelkedését. Hatásukat pedig az biztosítja, hogy a demokrácia többségi elve sokak számára ma is a demokrácia egyetlen legitím értelmezési formája, szemben a kisebbség-központú liberalizmussal.

- Lakatos Júlia (Méltányosság Politikaelemző Központ, lakatos@meltanyossag.hu): **Tanulhat-e a mainstream a populizmustól?**

Az előadás a politikatudomány valamint a mainstream liberalizmus populizmushoz való viszonyulásának hatását vizsgálja a populista pártok nemzetközi térnyerésére. A különböző populizmus szakirodalom tipizációk kapcsán arra jut, hogy a politikatudomány, illetve a versengő populizmus elméletek korábban túl sokat foglalkoztak a populizmus negatív, antidemokratikus jellegével, és keveset avval, hogy milyen pozitív, a demokráciák számára hasznosítható elemei lehetnek. Ezzel párhuzamosan a hidegháborút követően a mainstream liberalizmus meghaladottnak tekintette az ideológiai jellegű gondolkodásmódot, amellyel átgengedte a szellemi kezdeményezést a populista pártok számára.

- Löffler Tibor (SZE ÁJK, loffler@polit.u-szeged.hu): **Antipopulista populizmus? A magyar liberalizmus esete a populizmussal**

A liberálisok és különösen a magyar liberálisok politikai retorikájára és imázsára jellemző az antipopulizmus. A liberális antipopulizmus vagy az antipopulista liberalizmus, tehát a liberalizmus antipopulista jellege a populizmusról szóló politikai és közgondolkodást és a szaktudományos diskurzusokat is uralja. A liberalizmus és a liberálisok populizmusa még munkahipotézisként sem vetődik fel. Amennyiben viszont vizsgálat tárgyává tesszük a rendszerváltás utáni magyar liberalizmus populizmusát, illetve a populizmushoz való viszonyát, a következő problémákhoz jutunk el. A populizmust mindig is bíráló liberális SZDSZ csak a baloldalon domináns MSZP-vel tudott hatalomra (kormányra) kerülni, mely pártra kifejezetten jellemző (volt) a baloldali populizmus. Liberális szemszögből nézve tehát a két párt közös kormányzása egy sajátos antipopulista-populista koalíciónak mondható. Mindaddig, amíg az SZDSZ-nek volt esélye önálló liberális pólust alkotni, különösen 1998 előtt, a liberálisok, ha visszafogottan is, de képesek voltak kritizálni a szocialisták baloldali populizmusát. Az SZDSZ azonban 1998-ban kis párttá vált, és ebben a minőségében, valamint a politikai törésvonalak és pólusok átrendeződése miatt – főleg 2002-től – a szocialisták populizmusát a politikai-hatalmi érdekek diktálta munkamegosztás miatt már nem bírálhatta. A baloldalon domináns MSZP baloldali (nyugdíjasokat, „kisembereket” stb. megcélzó) populista politiká-

val és kampányokkal volt képes nagy párt maradni, a jobboldali nagy párt (Fidesz) kihívója és legyőzője lenni, amely egyben biztosította az SZDSZ koalíciós partnerként történő hatalomra kerülését. A politikai-hatalmi pragmatizmus tehát a szokványos értelemben vett (nem liberális) populizmus tolerálására készítette az identitásuk és imázsuk szerint antipopulista liberálisokat. A politikailag tolerált populizmus mellett kimutatható a rendszerváltás utáni magyar liberalizmus – baloldali jellege folytán – inherens populizmusa is, amelynek politikailag-ideológiailag preferált cél- és törzsközönsége („populusa”) van: az idealizált liberális törzsszavazóktól kezdve a misztifikált „polgárokon” át a liberálisok (jog)védelmére szoruló kisebbségekig bezárólag. Ennek megértéséhez lásd Marcuse-nál a kritikai értelmiség, valamint a marginalizálódott és többszörösen kizsákmányolt társadalmi csoportok kapcsolatát.

- Tóth Miklós Bálint (BCE TK, totmiklo@index.hu): **Vox populi vox Dei? A Büntető Törvénykönyv módosításainak indokolásai, 1998–2016**

Az előadás arra keresi a választ, hogy miként változott a választói elvárásokra való hivatkozás a Büntető Törvénykönyv módosításainak indokolásában 1998 és 2016 között. A hipotézis szerint fordulópontot a 2010-es kormányváltás hozott, mert ezt követően jóval hangsúlyosabban jelenik meg a társadalmi akaratnak való megfelelés igénye. A populizmus és a büntető populizmus fogalmának és problémájának áttekintése után kerül sor a kutatás fő részének, a fent jelzett időszakban jegyzett Btk.-módosítások indokolásainak ismertetésére, amelynek segítségével kirajzolódik, hogyan gondolkodtak a különböző kormányzati ciklusok alatt a választói akarat törvényhozásban betöltött szerepéről.

2. szekció

Hibrid rezsimek

Szekcióvezető: Bozóki András (CEU)

E-mail: Bozokia@ceu.edu

Az utóbbi években a politikatudomány művelői részéről fokozott figyelem irányult a liberális demokrácia és a tekintélyelvű diktatúra között elhelyezkedő, egyre növekvő „szürke zónára”, a vegyes rendszerek – vagy más néven: a hibrid rezsimek – körére. Ide tartoznak a fosztóképzővel ellátott „demokráciák” (*semi-democracy, illiberal democracy, delegative democracy, defective democracy, democradúra* etc.) csakúgy, mint a jelzővel „felpuhított” tekintélyelvű-önkényuralmi rendszerek (*semi-dictatorship, competitive authoritarianism, electoral authoritarianism, liberal autocracy, dictablanda* etc.). A fenti fogalmak közül többnek még bevett, magyar nyelvű megfelelője sincs. Feltételezhető, hogy a nemzetközileg felerősödő populizmus hatást gyakorolt a hibrid rezsimek elterjedésére. A szekció arra keresi a választ, hogy a rendszertipológiák alapján miként lehet rendet teremteni a (látszólagos vagy valóságos) fogalmi zűrzavarban. A szekcióba egyaránt lehet jelentkezni esettanulmánnyal, empirikus rendszer-összehasonlító előadással és elméleti elemzéssel.

- Antal Attila (tanársegéd, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet; koordinátor, Politikátörténeti Intézet Társadalomelméleti Műhely): **A populista demokrácia dilemmái**
antal.attila@ajk.elte.hu

A populista pártok megerősödése, a populizmus természetének átalakulása egyfajta (neo) populista korszellemet eredményezett. Ezzel párhuzamosan bontakozott ki a liberális demokrácia paradigmájának el/meggyengülése, ami sok tekintetben a liberalizmus és a demokrácia közötti belső feszültségekből, álláspontom szerint főként abból fakad, hogy a liberális demokrácia közjogi leképeződése, az alkotmányos demokrácia (másként: liberális alkotmányosság) számos ponton nem tudta kezelni sem a jelzett belső, immanens feszültségeket, sem pedig a populista tendenciák megerősödését. Az előadás egyrészt arra keresi a válasz, hogy szükségszerű-e a liberalizmus és a demokrácia közötti kapcsolat, vagy pedig lehet nem liberális a demokrácia (azzal, hogy lehet-e nem demokratikus a liberalizmus csak érintőlegesen foglalkozom). Az egyik fő konklúzióm az, hogy a populizmus és a liberalizmus között lényegében egy hegemoniaharc bontakozott ki a demokrácia természetének meghatározása végett. Ez a harc felveti a hibrid rezsimek problémáját, hiszen a populista demokrácia jellegét, törvényszerűségeit tekintve nem liberális demokrácia és sok autoriter vonást

is tartalmaz. Az előadás fő kérdései a következők: Demokráciának tekinthető-e a populista demokrácia vagy pedig a demokrácia és diktatúrák közötti szürke sávba, a hibrid rendszerekbe sorolható inkább? A liberális demokrácia válságának és az alternatív paradigmáknak milyen hatása van a demokrácia-típológiákra? Megváltoznak-e a demokrácia eddigi kritériumrendszerei azzal, hogy a populista demokráciák másként gondolkodnak magáról a demokráciáról?

- Juhász Attila – Zgut Edit: **Orbán-rezsim: menetelés a szürke zónából a versengő autoritarizmus felé**

Empirikus rendszer-összehasonlító előadásunk témája a magyar politikai rendszer hibrid rezsimek paradigmáján keresztül történő tárgyalása és összevetése a jelenlegi orosz és török gyakorlattal. Az Orbán-kormány azon hibridnek nevezett rezsimek körébe sorolható, amelyek vezetői nem számolják fel maradéktalanul a demokratikus és jogállami intézményeket, de azok kiüresítésére, működésük korlátozására törekszenek. A demokratikus intézmények léteznek, de alig működnek. 2010 óta a hatalom ellenőrzésében játszott szerepük egyre korlátozottabb, és ezen a tendencián az sem változtatott, hogy 2015 februárjában a kormánypárt elvesztette kétharmados parlamenti többségét. A közelmúlt politikai fejleményei (a vasárnapi boltzárral kapcsolatos ellenzéki kezdeményezés ellehetetlenítése, a Népszabadság felszámolása, a lex-CEU és az idegen ügynök-törvény) pedig mind azt igazolják, hogy az Orbán-kormány a demokrácia „szürke zónájából” egyre inkább az autoriter berendezkedésű, rezsimek irányába mozdul. Rendszertipológia szempontból ezért az Orbán-rezsim szerintünk leginkább Steven Levitsky és Lucan A. Way hibrid rezsimeket taglaló megközelítésével írható le. A szerzőpáros szerint a szóban forgó rezsimek intézményi környezete lehetővé teszi ugyan a valódi versenyt, amely azonban semmiképpen sem nevezhető igazságosnak. Egyfajta versengő autoritarizmust képviselnek, amely megtartja az egyenlő esélyeket biztosító demokratikus versengés látszatát, ezzel legitimálva a leválthatatlan párt és pártvezér informálsan antidemokratikus versenyben aratott választási győzelmeit.

- Hegedűs István: **Kemény populizmus – a magyar tapasztalat**

Minden populista politikai erő azt állítja, hogy a nép (a nemzet), az (egyszerű, dolgos, igazi) emberek egyedüli képviselője, míg a versenytársak a korrumpált elit (az establishment, a rendszer) megtestesítői, illetve a külföld kiszolgálói. A mai mainstream felfogás szerint (Cas Mudde és mások nyomán) nem csak a kizárólagosságra való törekvés (majoritáriánus demokrácia-értelmezés) és az elitellenesség tartozik a populizmus definíciójához, hanem a népből kirekesztendő csoportok (out-groupok) és a politikai ellenfelek folyamatos megbélyegzése, legitimációjuk megkérdőjelezése is. Hozzátehetjük ehhez a felsoroláshoz az identitáspolitikai alapú összeesküvés-elméletek terjesztését. Valójában a populisták nem annyira szavazóik prioritásait figyelembe véve készítik el politikai programjukat, hanem kész (és egyszerű) politikai csomagjukat kínálják megvételre, a választók félelmeit és aggodalmait feltűzelve.

Nem egyértelmű ugyanakkor, hogy a liberális demokrácia intézményrendszerét és jogállami gyakorlatát mennyire kérdőjelezzük meg: különbséget tehetünk-e az egyes populista pártok között világszerte illiberalizmusuk mértékét és autoriter vonásaikat tekintve? A magyar példa különösen tanulságos, hiszen itt egy évek óta hatalmon lévő kemény populista kísérletet („európai laboratórium”) értékelhetünk. A Fidesz ráadásul nem a politikai szélről indult, hanem középpártiságát, majd mérsékelt jobboldaliságát meghaladva kristályosodtak ki mai jellegzetességei. Vajon a „demokratikus illiberalizmus” (Takis Pappas) csak átmeneti állapot és a (potenciálisan) kiépülő populista rendszerek mindig fokozatosan közelebb kerülnek a Putyin- és Erdogan-féle nyíltabban elnyomó rezsimekhez? Az Orbán-rendszer némely alapvonása rendkívül látványos és könnyen megragadható: kalandorpolitika – az akarat kultusza (voluntarizmus), erőpolitika („leadership”), centralizáció, terjeszkedő állam, klientúra-építés és felülről irányított korrupció, nacionalista gazdaságpolitika, „szabadságharc” és „kulturális ellenforradalom” (egyelőre az Európai Unió belül). Bonyolultabb (pszichológiai és fejlődéstörténeti) kérdés a karizmatikus politikai feltámadó küldetésstudatának és hideg pragmatizmusának egymást feszítő viszonya, a belső motivációik vizsgálata. Ide tartozik vezetői igényének bejelentése Európában, folyamatos manőverezése az európai pártpolitikai arénában (hullámvasutazás az Európai Néppárton belül), sőt, geopolitikai játszmája (a nemzeti szuverenitás nevében) Brüsszel és Moszkva között, illetve a közép-európai regionális összefogás erőltetése. Mindeközben nemzeti szinten helyfoglalás és kiszorítás (NER), háborús nyelvezet és ellenségkeresés – konszolidáció helyett állandó mozgósítás –, nyughatatlanság és konfliktuskeresés. Mindenütt keverednek a forradalmi jelentőségűnek vélt tettek és reálpolitikusi mozdulatok (a „két lépés előre, egy lépés hátra” tánca). Hagyományos értelemben a rendszernek nincs távlatos társadalmi-politikai víziója/doktrínája – az elitekkel szembeni „lázadás” dicsőítésén túl. Ismerős: „a mozgalom minden, a végcél semmi.” 2016 végére a nemzetközi politikai környezet kedvezőbbé vált a magyar miniszterelnök számára. 2017 ugyanakkor trendfordulatot hozhat Európában. A küldetésstudat és a pragmatizmus mellett felerősödhet Orbán politikájának harmadik jellegzetessége: a sodródás.

- **Hervainé Szabó Gyöngyvér KJF A neoliberális kapitalizmus árnyoldala: a hibrid/autoriter állam és a többszintű kormányzás rendszerében**

Az előadás a hibrid állam, kompetitív autoriter rendszerek megközelítésében a jelenlegi definíciókat nem kellően kidolgozottként tekinti, mivel egyrészt a komparatív politika 1990 utáni eseti összevetéseire, normatív megközelítéseit alkalmazzák. A normatív alapúak (demokrácia indexek) a skála száz százalékos szintjéhez viszonyítanak, a kognitív megközelítések értékalapúak, nincs jelen a tapasztalati, viselkedési nézőpont.

Az előadás bemutatja a liberális rendszerek rendszerek spektrámát a rezsim liberalizációtól, a rezsim demokratizáció (polity), a rezsim és állam demokratizáció (politics) értelmezésén túl is kiterjeszti a szakirodalom. Így a demokrácia egyszerre rezsim, állam, társadalom demokratizáció (sűrű demokrácia, ami lemegy az intézmények szintjére is), a rezsim, társadalom, állam „jogosítása” (monitoring demokrácia/policy), illetve mediatizálás (e-demokrácia, hiper-demokrácia szintjeire) is végbement. A hibrid rezsim értelmezések egyrészt le-

egyszerűsítőek, másrészt szűkek, harmadrészt nem az egyszerű liberális ideológia, hanem a kozmopolisz ideológiák (hyper és monitoring) szélsőséges kiindulópontjából (értékalapú megközelítések) elemzettek.

Az előadás fő vonulata az eurázsiai hibrid/kompetitív autoriter rendszereket, mint a neoliberais globális rend sötét oldalát (lásd Toulmin: a nyugati modernitás sötét oldala), komplex regionális rendszernek tekinti, amelynek határai vitatottak:

1. Nemzetközileg beágyazott governance modell: (koncessziós gazdaság, függő kapitalizmus, torz modernitás, bürokratikus autoriter jegyek); regionálisan beágyazott autoriter nemzetközi alrendszer (FÁK), hibrid alrendszer (EÁEU), nem nyugati autoriter (Kína) és az európai kozmopolita regionális rendszerek nyomásának összhatása.

A hibrid állam, az autokratikus államközi kapcsolati rendszer kapcsolódási láncszemei, interakciói által meghatározott, a szuverenitások nem letisztultak (vitatott határok, állampolgárság, autonómia, katonai kiszolgáltatottság –CSTO- lényegében tribute fizető függés), rendszeres ostromnak kitett (kozmosopolita demokrácia-felfogás, államellenesség), amelybe beépített a demokratikus transznacionális NGO-k, akik e hibrid governance modell részei és nyomásgyakorló szervezetei.

Autokratikus transznacionális társadalom, amelynek legfőbb szereplői a kormányzó pártok, a belügyi és külügyi éltek, a legfőbb hatalom monopolizálta a nemzetközi kapcsolatokat, az értelmiségi csoportok és sajtó transznacionalizálódása nemzeti bürokratikus elit megteremtését szolgálja (történelempolitika).

2. Nemzeti szintű governance beágyazottság: a.) történelmi institucionalista nézőpontból: ösvényfüggő fejlődés (Kijevi Rusz négyféle modellje tradíciói, mongol birodalmi modell öröksége. Az ulusz modell, illetve az uluszon kívüli határon-lét függési modellje (Moszkva központú oszd meg és uralkodj). A Kaukázus térsége végek kultúrája (bizánci, kazár, tatár, orosz, perzsa, iszlám érintkezései) és ennek öröksége; B.) A fejlesztő állam autoriter modellje, a jogrend nem megszilárdultsága, a nem hatékony államiság, C.) kakisztokrácia (a család/klán vagy nem elválasztott az államtól), D.) identitáshiány (nemzeti, és regionális), a külpolitika identitás alapúsága, E.) diaszpóra közösségek az autoriter rendszerek támogatói, F.) migránsok tömeges jelenléte- remitenda gazdaság

3. Szubnacionális governance: a helyi állam fejletlensége (szovjet, mint modell), látszatdemokratizáció, bürokratikus önkormányzatiság, annak a kontinentális, adminisztratív típusa. A kezdeti decentralizációt követően a neoliberalizáció kiterjesztése a végekre, recentralizáció, neopatrimonális vertikális rendszerek megszilárdulása, helyenként szubnacionális szultanizmus kialakulása. A helyi, regionális szintek is transznacionalizáltak, miközben kozmopolita világvárosok, mint szigetek működnek.

Az eredmény: hibrid regionális alrendszer, hibrid, autokrata változatos államiság, és egyedi szubnacionális globalizációs formák. A neoliberális rendszerhez függő módon, de sikeresen és többszinten adaptálódott rezsimek, regionális autokratikus környezeti rend, a transznacionalizált szintek erősítik egymást. A rezsimek erős, de az állam és a közigazgatás gyenge, információs forradalom, hibrid háborúk, üzleti/politikai, állami/üzleti, etnikai/civi-

lizációs törésvonalak, árnyékgazdaság és produktív jól-léti rendszer/rosszléti rendszer, és a transznacionális bűnözés hálózatai a rendszerbe bekapcsoltak. Külpolitikájukban a választási kényszerek, a multi-vektoralitás állandó feszültséget okoznak.

- Bozóki András – Hegedűs Dániel: **A kívülről korlátozott hibrid rendszer. Az Orbán-rezsim a rendszertipológia tükrében**

Az előadás napjaink magyar politikai rendszerének jellemzőit vizsgálja induktív módon, illetve a nemzetközi hibrid rezsim szakirodalom tükrében. Elsősorban a politikai verseny jellege, annak valós, de nem fair volta, továbbá a fékek és ellensúlyok funkcionális hiánya okán a szerzők arra az álláspontra helyezkednek, hogy bár a magyar politikai rendszer alapvetően hibrid rezsimnek tekinthető, ám a hibrid rezsimnek egyetlen ma létező elméletéhez sem illeszkedik teljesen, épp ellenkezőleg, azok egy sajátos új, modellértékű típusát alkotja. A magyar fejlődés modell jellegét elsősorban az ország uniós tagságának, vagyis annak a ténynek köszönheti, hogy a hibrid rezsim egy demokratikus multi-level polity része. Az előadás három, (1) rezsimkorlátozó, (2) rezsimfenntartó, és (3) rezsimlegitimációs rendszerfunkciót azonosít, melyet az Európai Unió a magyar hibrid rezsimmel szemben betölt. E funkciók működésének példákkal alátámasztott bemutatását követően az előadás végezetül a modellértékű magyar fejlődés tapasztalataiból extrapolált elméleti meglátásokkal kíván hozzájárulni a hibrid rezsimnek és a hibridizáció folyamatának teljesebb elméleti megértéséhez.

- Zoltán Ádám (Assistant Professor, Faculty of Economics, Department of Comparative and Institutional Economics, Corvinus University of Budapest. Email: zoltan.adam@uni-corvinus.hu): **Liberal and illiberal populisms in Europe: An old structural divide reinforced**

As Rogers Brubaker argued, a salient divide appears to be emerging between right wing populisms of North Western Europe (NWE) and Central and Eastern Europe (CEE). Whereas, following the 'Pim Fortuyn moment', NWE right wing populists have become increasingly 'liberal' in the sense of advocating secularism, individualism, and a set of post-enlightenment social and political values, their CEE counterparts continue to subscribe to illiberal, pre-enlightenment worldviews. I argue that the schism does not only reflect underlying social differences between the core and the eastern periphery of the EU, but also serves the interests of both NWE and CEE populists by situating them in a pan-European anti-EU political narrative. NWE right wing populists, although themselves going through a 'liberalization' process, stay prepared to support hybrid regimes in CEE or further east, such as the authoritarian governments of Vladimir Putin and Viktor Orbán in Russia and Hungary, respectively. The resulting division of labor between NWE and CEE right wing populisms fits well the agenda of relaxing institutionalized constraints on political power – the very essence of populism – both in the core and the periphery of the EU.

- Szabó Máté: (ELTE ÁJK Politikatudományi Intézete): **Az új autoritarizmus és a hibrid rendszerek kihívása a posztkommunista civil társadalom számára**

Hibridizáció és új autoritarizmus: a demokrácia-fejlesztés és -fejlődés globális megtorpanásához vezethet a posztkommunista országokban? A politikai konfliktusok átrendeződése az új típusú, kompetitív és a korábbiaknál nyitottabb autoriter és hibrid rezsimek előtérbe kerülésének hatására a kül- és belpolitikában a civil társadalom politizáltabb területeit és nyilvánosságot egyaránt érintik. Hatásaik nem hagyják érintetlenül a mozgalmi mobilizációk és a tiltakozási kultúra területeit sem a politikai, sem pedig a kulturális avagy vallási orientációjú mozgalmak, civil kezdeményezések esetében. Magyarországon a Norvég Alap politika és jogvitája, amely önmagán is túlmutat a határokon, a civil kezdeményezések működési kereteire feltett politikai kérdések (pénzgyűjtés tüntetéseken, mint NAV-téma), akár az egyházak jogállása körüli áldatlan és elhúzódó bel- és külpolitikai viták és a bonyolódó jogi eljárások sokasága a civil világot a politika játékterévé teszik.

A magyar politikai közösségen messze túlmutató tendenciákról, konfliktusokról és vitákról kell beszélnünk, illetve elemezni azokat a civil társadalom helyzetének szempontjából. Szélesebb, globális, de akár európai regionális összehasonlításban a magyarországi autoriter tendenciák a nemzetközi érdeklődés előtérben állnak, azért, mert EU és NATO tagállamról van szó, amely a demokratizálódás korábbi szakaszaiban jobban teljesített. A globális trendek vonatkozásában vissza kell térnünk a Huntington-féle „harmadik hullám” demokráciáinak, a posztkommunista, illetve bizonyos dél-kelet-ázsai és dél-amerikai demokráciáknak a „harmadik hullám” tetőzése utáni fejlődésére, illetve azok értelmezésének és magyarázatának változására, további fejlődésére. Míg a politikatudomány a „demokrácia tudományaként” örömmel csodálkozott rá az új demokráciákra és a „tranzitológia” a demokratikus átmenetek összehasonlító kutatása, azok modelljeinek kidolgozása, megismerése állt előtérben. A kilencvenes évek végén és az ezredforduló körül új tendencia jelentkezett; ekkor már egyre több szó esik a defektes, fél- és autoriter jelenségeket produkáló „hibridizálódó”, nem-konzolidált demokráciákról.

3. szekció

Populism (angol nyelvű szekció)

Szekcióvezető: Littvay Levente (CEU)
E-mail: Littvayl@ceu.edu

Populism was the word of 2016 in Western Politics. Podemos, Five Star Movement and Brexit caused significant turmoil with a potential to completely change Europe's political landscape. In the United States Bernie Sanders, a clear populist, has come close to defeating the Democratic establishment candidate, on the other side the populist was more successful not only becoming the Republican Party's candidate, but also getting elected to the presidency. Populism has become a widespread phenomenon which, per some, seriously threatens liberal democracies in Europe and the Americas. The phenomenon does not fit Political Science's classic ideological categorizations mainly focused on the left and right, but cross-cuts these dimensions. This English-language panel will gather presentations and papers that try to make sense of the „populist explosion”: its appeal, when and where it is more successful, and what are its consequences. These studies will help us understand and be ready for the new challenges that populist forces promise to bring about all around Europe in the coming years.

1. Panel

Chair: Rosario Aguilar

- Benjamin De Cleen (Assistant Professor at Vrije Universiteit Brussel – Department of Communication Studies and Visiting Fellow at the Central European University, Budapest, Centre for Media, Data and Society, and Department of Political Science): **Populism and Nationalism: The Politics of Down/Up and In/Out**

The close empirical and theoretical connections between populism, nationalism and the nation-state have led to a partial conflation of the concepts of populism and nationalism, for example in references to anti-migrant stances as inherent to populism. Simultaneously, the connections between the two have received surprisingly little systematic attention. In this paper, drawing on Essex style discourse theory, I first conceptualise populism and nationalism as distinct ways of discursively constructing and claiming to represent 'the people', as underdog and as nation respectively. The difference between them can be grasped more precisely by looking at the architectonics of populism and nationalism, which revolve around a

down/up (powerless/powerful) and a horizontal in/out (member/non-member) axis respectively. Building on this framework, I argue that the intricate connections between populism and nationalism can be studied through the prism of articulation. When a political project articulates (elements of) different discourses, these are not simply added one on top of the other. Rather, through the articulatory process each of the articulated elements acquires a particular meaning. This explains how the articulation of populism and nationalism gives a specific nationalist meaning to the populist signifiers ‘the people’ and ‘the elite’. It also explains how the articulation of populism and nationalism by left-wing and right-wing political parties and movements can lead to very different results. I illustrate this with a discussion of the articulation of populism and exclusionary nationalism (in populist radical right politics), and the articulation of populism and national sovereignty in a context of supra-national politics (found both in left-wing and right-wing populisms).

- Eszter Farkas (Junior Research Fellow, Hungarian Academy of Sciences, Institute for Political Science): **Populist voting attitudes in Europe – differences and similarities among voters of European populist parties**

It is widely known that populism is not necessarily related to right-wing political ideas only, although successful populist parties arose mostly on the right side of the political spectrum recently. However, the examples of Syriza, Podemos, or Die Linke – that are also considered as populist parties but rather belong to left-wing families – show that leftist political ideas and populism can still appear hand in hand as well. According to Bakker et al. (2016) the common denominator of populist parties is their anti-establishment attitude, moreover they also find common personal characteristics among left-wing and right-wing populist voters. In their study about economic insecurity and cultural backlash as an explanation of rising support for populism, Inglehart and Norris (2016) suggest alternative models for left-wing and right-wing populist party voters. In my research I aim to further analyze these results and focus on the following questions: Which socio-democratic and political characteristics distinguish left-wing from right-wing populist voters and which are features common to both? What explains the success of left- and right-wing populist parties in Europe on the individual and on the country level? My assumption is that although high amounts of populist voters on one side result in the increase of populist voters on the other political side in a country, only those with strong leadership can perform in elections successfully. To answer these questions I use multilevel analysis of European Social Survey data from 2002–2014.

- Zoltán Ádám (Assistant Professor, Faculty of Economics, Department of Comparative and Institutional Economics, Corvinus University of Budapest), András Bozóki (Professor, Department of Political Science, Central European University): **Divergent right wing populisms in North West and Central and Eastern Europe: An old structural divide reinforced?**

Following Rogers Brubaker, we argue that an increasingly salient divide appears to be emerging between right wing populisms of North Western Europe and Central and Eastern Europe. Analyzing both, we provide a rationale for the differing paths of right wing populisms. We argue that the schism does not only reflect structural differences between western and eastern societies, but – by reinforcing each other – also serves the mutual interests of NWE and CEE right wing populists. If they succeed, we claim, the old structural divide between Western and Eastern Europe is likely to strengthen with the CEE region playing the role of a buffer zone between the two. This would effectively mean the institutionalization – and the politicization – of the end of the post-WWII consensus around an ever deepening and widening Europe.

- Christian H. Schimpf (GESIS Leibniz-Institute for the Social Sciences / GESS (University of Mannheim), Steven M. Van Hauwaert (Centro de Investigación y Docencia Económicas): **Looking for Alternatives. How Populist Attitudes affect the Probability of Individuals to Participate in Different Forms of Political Participation**

How do populist attitudes affect the propensity of individuals to engage in and choose from different forms of political participation? Recent research indicates that populist attitudes increase the propensity of individuals to cast their vote for a populist party. Yet, it remains understudied whether these attitudes are also connected to the choice of alternative forms of political participation, such as non-institutional forms of participation. In the absence of available electoral options, discontented voters may extend their conflict beyond the electoral arena. Although not entirely congruent, discontent with the elite is reflected in the anti-elite component of populist attitudes, thus offering a valid starting point for our argument. Motivated by discontent and in belief of a *volonté générale*, we expect individuals with higher levels of populist attitudes to be more likely to engage in alternative forms of political participation, e.g. protests, compared to individuals with lower levels of political attitudes. Empirically, we rely on cross-sectional data, covering nine European countries (n=18,368). Our unique survey includes a battery of eight items specifically designed to measure populist attitudes. Additionally, we can test for two prominent explanations of participation, resources and grievances. Although cross-sectional data certainly limits the extent to which we can identify causal mechanisms, our analysis should yield interesting results. The contribution of this paper is two-fold. First, we present a novel argument regarding the potential different influences of populist attitudes, by directly connecting these two, thus extending previous analysis of the effects of populist attitudes on vote choice. Second, if populist atti-

tudes are found to encourage individuals to abstain/participate in alternative forms of participation then the previously discovered influence on vote choice may be less relevant to the success of populist parties than currently believed.

- Róna Dániel (Assistant Professor, Corvinus University of Budapest): **Far-right activism in Hungary: Youth participation in Jobbik and beyond**

The Movement for a Better Hungary (Jobbik) easily qualifies as one of the most successful far-right organisations in post-authoritarian Europe. Through its swift rise in popularity and entry to parliament, the ‘movement party’ has been able to alter the Hungarian public discourse and the patterns of party competition, moreover it had significant impact on the government’s policy stances and agenda. At least part of these effects should be attributed to Jobbik’s popularity amongst the youth; its overrepresentation amongst those aged below 30 is, by now, an established fact within national electoral politics. The article argues for a broader understanding of youth participation in far-right politics and sets two principal research goals. First, to reconstruct the breeding ground of far-right youth activism inside and outside electoral politics, by unveiling potential links between the subcultural, social movement, and party arenas. The study will chart the far-right milieus in Hungary and its overlap with Jobbik: thus, it will introduce supply side factors that contributed to the salient popularity among the youth. Second, we seek to investigate Jobbik’s appeal through the role of three motivating elements used to justify joining a particular movement: instrumentality, identity, and ideology. This should in principle clarify whether far-right youth activism can be interpreted as an attempt to change the surrounding environment, to overcome the shortages of socialization, a desire of belonging, and/or an expression of particular views (demand-side factors). The article notably uses primary data drawn from face-to-face interviews and focus groups with university and college students, and in-depth interviews with local leaders of Jobbik’s youth organization.

2. Panel

Chair: Steven M. Van Hauwaert

- Dr. Fanni Mandák, PhD (Senior lecturer at the National University of Public Service, Budapest): **Beppe Grillo and the Movimento 5 Stelle: what is beyond the success?**

In its first participation at a nationwide electoral competition, in February 2013, the Movimento 5 Stelle gained a determinant electoral result. Almost nine million Italians chose its symbol at the electoral ballot paper, with this result it became the most voted “party” in Italy for the Chamber of Deputies. No parallels can be found in post-1945 Europe of a new party gaining a similar success in its first national electoral participation.

The paper studies what is the place of Movimento 5 Stelle in the actual European populist parties and what are the reasons beyond its electoral success. The first part of the work fo-

cuses whether the Movimento 5 Stelle can be safely placed in the family of populist parties and what makes Beppe Grillo's creature unique and so much different from the other populist parties in the European continent. While the second part studies the political (crisis and internal conflicts of traditional political parties, original organisational arrangements of the Movement), societal (growing identity crisis and democratic deficit) and economic (always worse and worse economic situation both at the level of the country and citizens') motives beyond its "surprising" electoral result of 2013.

- Alberto Stefanelli (Department of Political Science, Central European University): **Is yellow the new black? Five Star Movement candidates traits and issues association using a conjoint analysis experiment**

The main aim of this paper is to analyze how issues and traits of a particular candidate impact the behavior of the voters. In particular, I will examine which issues and traits voters associate when they think about the Five Star Movement (FSM), the most important Italian populist party. Since parties select certain candidate qualities alongside their issue portfolios and thus party label encourages assumptions regarding personality, traits or issue competencies of the candidates, my aim is to understand (H1a) if populist traits/issues are more likely to be "correctly" associated with FSM's candidate ("correct" party guess) and (H1b) if this association is influenced by party identification/ideology of the respondent. Additionally, I will assess if (H2) populist traits/issues increase the likelihood to vote and/or support a FSM candidate independently from the respondent's party identification and ideology. Finally, (H3) I will investigate if an anti-elitism populist framing stimulus (treatment) positively increase the evaluation of candidates that present populist traits and issues position. In order to test these hypothesis, I will use a choice-based conjoint experiment design asking the respondents to choose and evaluate two hypothetical FSM candidates with randomly assigned traits and issues position. Additionally, the respondents will be randomly assigned to a treatment/control group that will opportunely display a short narrative framed as an imaginary situation of systematic corruption of the Italian political and party system. Around 300 respondents will be recruited through Crowdfunder.com, a human intelligence tasks platform that operates in Europe. The design provides unbiased and precise estimates regarding eight separate attributes of FSM candidates, a fact that allows me to study the relationship between candidates' personal attributes and respondent's likelihood to vote/support populist candidates. Additionally, the control/treatment group assignment allows me to estimate the impact of a Manichean/anti-elitist framing on populist traits/issues association and on respondent's evaluation of populist candidates.

- Rosario Aguilar, Ph.D. (Associate Professor, Political Studies Division/ CIDE, Mexico City): **Looking at the micro-foundations of populist support in comparative perspective.**

In this paper, I look at the individual and contextual factors that explain voters' support for populist candidates in unconsolidated democracies. Young democracies face many challenges, among them is the possibility of politicians persuading voters to support alternatives that could undermine the democratic system such as a populist alternative. What individual factors could explain people's support for such alternatives? Scholars point to personality traits like the need of closure and security. Since the middle of the twentieth century research shows that to understand people's decision-making process we also need to consider their emotions. Thus, this research takes into account people's emotions and traits in comparative perspective to explain support for populist candidates in the Americas and Europe.

- Norbert Merkovity (Assistant Professor, Department of Political Science, University of Szeged): **The Populist Political Communication and the Attention-Based Politics**

This presentation will introduce the phenomenon of attention-based politics, when politician use Twitter and Facebook in order to attract, maximize, and direct the attention of followers and journalists. The used communication techniques on social networking sites set the focus of analysis on the attention-based politics and the phenomena around it (network logic, self-mediatization, popularization and populist political communication). Previous research results showed that social networking sites are significantly more often used for informational (press conference like) communication (Merkovity 2016). However, the politicians' behavior could change this picture. For instance, Donald Trump is one of today's most divisive politicians. This presentation will not argue with this statement, but it is studying how he uses Twitter communication in order to attract, maximize, and direct the attention of followers and journalists. Over the adjectives attached to the person's name, the used words, and the excessive use of exclamation marks becomes clear that Trump's Twitter communication actually follows the logic attention-based politics. The aim is to show that Trump uses his billionaire-celebrity status, as well as the weaknesses of the American presidential primary system and democratic processes, to take advantage and to forge political capital for himself. Now the question is, could we find same patterns in the communication of European political leaders?

- Levente Littvay (Central European University) – Erin K. Jenne (Central European University) – Bruno Castanho Silva (Central European University): **Psychological Underpinnings of Populist Attitudes**

Much has been talked about the characteristics of populist discourse among political actors: it defines politics in a Manichaeian, good-versus-evil way, targets an elite as the group to bla-

me for all problems in politics and society, and is centered in the notion of a unified good “people”. However, researchers have not yet tested whether individuals who hold a populist view of politics, and have a preference for such politicians, display psychological characteristics that correspond to these dimensions. We hypothesize that each of the main characteristics of populism – anti-elitism, people-centrism, and Manichaeism –, are the political manifestations of more fundamental attitudes and beliefs about the world, such as a general distrust and blaming of others for one’s own problems, a belief in the existence of pure good and pure evil in the world, among others. Using a pilot online survey with 722 respondents, and a novel and multidimensional scale to measure several constructs that are conceptually part of a populist view of politics, we examine how each of its dimensions is related to higher-order constructs. This study is a first attempt at uncovering whether individuals with a preference for populist politics are indeed fundamentally different from those who reject this discourse, and in which aspects.

4. szekció

Populista és elitista politikai vezetők a demokráciaelméletben és a kortárs demokráciákban

*Szekcióvezető: Körösenyi András (MTA TK PTI és BCE)
E-mail: korosenyi.andras@tk.mta.hu*

Normatív-politikai vagy deskriptív-tudományos fogalmat jelent-e a populista / elitista vezető? Vagy aszimmetrikus ellenfogalom-e a populista politikus? A demokrácia szükségképpen kitermeli a populista (vagy/és plebiszciter, karizmatikus, transzformatív) vezető típust, vagy azok a demokrácia patológiáját jelentik? Általában jelen vannak a demokráciában, vagy meghatározott politikai / történelmi helyzetben jelennek meg? A vezetési stílus, vagy az ideológiai karakter teszi-e a populista vezetőt? Ilyen és hasonló kérdésekről szóló prezentációk egyaránt helyet kaphatnak a szekcióban, elméleti és empirikus fókusszal egyaránt.

ELŐADÓK:

- Hajdú András (Budapesti Corvinus Egyetem, Politikatudományi Doktori Iskola): **Populista, radikális, outsider – milyen a radikális jobboldali politikai vezető?**

Az előadás a populizmus és a radikalizmus viszonyát, a két fogalom terminológiai kapcsolatát vizsgálja, kiegészítve annak a kérdésnek a feltevésével, hogy mi tekinthető a populizmus szimmetrikus ellenfogalmának. Az elit-tömeg dichotómia, valamint ezzel összefüggésben annak a kérdése, hogy kinek kell kormányoznia, a politikatudomány egyik legautentikusabb témájának tekinthető. A politikai szociológia egyik fontos megállapítása, hogy a külsős (*outsider*) vezetők nem a hagyományos értelemben vett elitből, politikai elitből érkeznek a politikai küzdelmek világába, ezért viselkednek másként, mint ami az aktuális normák, konvenciók alapján elvárható lenne egy politikai vezetőtől. A populizmussal foglalkozó irodalom ugyanakkor azt is kiemeli, hogy a populista politikusok gyakran maguk is az adott ország politikai, vagy gazdasági elitjéből érkeznek a politika világába, és életútjuk, szocio-demográfiai jellemzőik alapján közelebb állnak az általuk támadott elit tagjaihoz, mint azon választókhoz, amelyek képviselőjét hirdetik magukról. Az előadás egy összehasonlító esettanulmány keretében, Angela Merkel német kancellár és Frauke Petry, a radikális jobboldali AfD vezetőjének összehasonlítása révén is megvizsgálja a szakirodalom alapján megfogalmazott kérdéseket és téziseket.

- Metz Rudolf Illés Gábor, Körösenyi András: **Orbán Viktor mint rekonstruktív vezető**

Magyarországon 2010 után tapasztalt földcsuszamlásszerű politikai változások újfent rávilágítottak a végrehajtói vezetés (executive leadership) és a rezsim kapcsolatának problematikájára. Stephen Skowronek rekonstruktív vezetés elméleti és fogalmi keretét alkalmazva tanulmányunkban Orbán Viktor rezsimépítő politikájának értelmezésére vállalkozunk. A rekonstruktív politika a kormányzás egy új módjának kialakítására irányul, amelyet a vezető a meglévő rend aláásával, egy új rend megalapozásával és megteremtésével ér el. A tanulmány az orbáni rekonstruktív vezetés három közpolitikai területét – az alkotmányozó -, a makrogazdasági – és a migrációs politikát – elemzi. A magyar eset tapasztalatai és a diszkurzív institucionalizmus irodalma alapján rámutatunk arra, hogy a skowroneki koncepció továbbgondolható konstruktivista irányban, ezáltal pedig nagyobb szerep tulajdonítható a politikai vezető számára a rezsimváltásban, mint az eredeti, skowroneki konstrukcióban.

- Illés Gábor: **A politikai vezetők és a „nép szemei”**

Szemben az alapvetően aktív állampolgárokat feltételező demokráciaelméletekkel, Jeffrey Edward Green nagyhatású 2010-es *The Eyes of the People* című könyvében emellett érvelt, hogy az alapvető állampolgári tapasztalat korunk demokráciáiban a passzív nézőé. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a vezetők bármiféle állampolgári kontroll nélkül tevékenykednének: a „nép szemei” (pontosabban a politikai vezetők azoknak való kitettsége nyilvános megjelenéseiken) bizonyos körülmények fennállása esetén effektív korlátját jelenthetik a vezetői cselekvésnek. A Green által vázolt demokráciaelmélet körül az elmúlt években élénk szakirodalmi vita bontakozott ki. Emellett az elmúlt egy év eseményei (főként a Brexit és az amerikai elnökválasztás), illetve az ezen események kapcsán emlegetett „igazság utáni politika” (*post-truth politics*) is érdekes kérdéseket vet fel Green koncepciójával kapcsolatban: mennyiben vannak kitéve a politikusok az állampolgárok tekintetének, és mennyiben igaz a dolog fordítottja? Hogyan hatnak az állampolgárok egymás közötti interakciói Green koncepciójának alkalmazhatóságára? Mennyiben tekinthető „a nép” az ellenőrzés egysége alanyának? Az előadás arra vállalkozik, hogy ilyen és hasonló kérdések fényében vegye szemügyre Green koncepciójának alkalmazhatóságát, erényeit és gyenge pontjait az állampolgárok vezetőket ellenőrző képességével kapcsolatban.

- Soós Gábor (MTA TK PTI): **A populisták és a robotok: A technológiai populizmus esélyei az automatizálás korában**

A közvélekedés szerint a populizmusok táptalaját jelentő elégedetlenséghez jelentősen hozzájárult a kézgalléros állások tömeges megszűnése. Bár ennek legfőbb oka az ipari robotizálás volt, a populista vezetők retorikájában a technofóbia egyelőre kevés szerepet játszott. Az előadás arra keresi a választ a Trump-jelenséget elemezve, milyen előjelei vannak és milyen esélyei lehetnek a technológiai populizmusnak azzal párhuzamosan, ahogyan a közvéleményben tudatosul, hogy a mesterséges intelligencia terjedése újabb sokmilliónyi, ezúttal már nagyrészt fehérgalléros állást fenyeget, és az elit teljes uralmához vezethet a többséget alkotó prekariátus felett.

5. szekció

Elitizmus és populizmus az Európai Unióban

Szekcióvezető: Arató Krisztina (ELTE ÁJK)

E-mail: krisarato@ajk.elte.hu

Az Európai Uniót hagyományosan olyan elit-projektként ismerjük, amely legalább az 1992-ben aláírt Maastricht-i Szerződés óta küzd ennek politikai következményeivel (legitimációs problémák, népszavazás-kudarok és egyéb politikai válságok). A tagállami politikai rendszerek napjainkban megerősödött populista folyamatai hatnak az Európai Unió működésére is – az elmúlt évtizedben egyre gyakrabban hallhatók érvek az EU jelenlegi szerkezetével és működésével szemben a tagállami politikai diskurzusban (pl. Brexit kampány). Szekciónk vizsgálja a populizmus és elitizmus Európai Unióval való összefüggéseit – a politikaelmélet, az integrációelméletek, a politikai szociológia megközelítései mellett a szekció várja az Európai Unió intézményrendszerével, az európai pártok működésével, valamint az Európai Unióról szóló politikai diskurzusok elemzésével foglalkozó előadásokat is.

ELŐADÓK:

1. panel

Elitizmus és populizmus az Európai Unióban

- Koller Boglárka (NKE NETK, koller.boglarka@uni-nke.hu): **Identitásválság és populizmus az EU-ban**

Miközben az utóbbi időben Európa a többszintű válság menedzsmentjével volt elfoglalva, a polgárai egyre távolabb kerültek tőle, létrehozva a válságterületek legsúlyosabbikát: a legitimációs/identitásválságot. A polgárok elfordulása az Uniótól, a drámai mértékű bizalomvesztés az egyének szintjén a közös Európa létét fenyegeti. Ezzel párhuzamosan a jobb és baloldalon egyaránt egyre vonzóbb alternatívát jelent a populizmus. Előadásomban a jelenkori Európa identitáskihívásaival foglalkozom, érintve a téma elméleti és gyakorlati vonatkozásait. A közvéleménykutatási adatok másodelemzéseire is támaszkodva, amellet érvelek, hogy a populizmus utóbbi években történt megerősödése és az egyének kollektív azonosság-tudatában jelentkező válságtünetek között szoros összefüggés mutatható ki.

- Kaszap Márton (Nemzeti Közszerológati Egyetem, kaszap.marton@uni-nke.hu): **Változó felfogások az Európai Unióról. Anti-establishment érzés és az EU megítélése az Egyesült Királyságban**

Az előadás azt kívánja körüljárni, hogy az Egyesült Királyságban napjainkban hogyan függ össze az anti-establishment érzés az ország EU-kapcsolataival. A 2016. jún. 23-i Brexit népszavazás megmutatta, hogy a szigetországon belül észlelhető elitellenesség hogyan vetül ki a tágabb brit-EU kapcsolatokra. Az Egyesült Királyság Függetlenségi Pártja (UKIP) sikeresen kötötte össze a „Westminster ellenességet” a „Brüsszel ellenességgel.”

Ugyanakkor a „Westminster ellenesség” nem feltétlen jár mindig együtt a „Brüsszel ellenességgel.” Egyéb pártok (pl. Skót Nemzeti Párt, Zöldek) az elitellenességet kifejezetten az EU-tagság mentén képzik el. Ilyen módon tehát napjainkban az anti-establishment érzés két dologgal járhat együtt az Egyesült Királyságban: euroszkepticizmussal vagy EU-barátsággal. Az előadás ezt a látszólagos ellentmondást kívánja alapul venni ahhoz, hogy bemutassa az elitellenesség meglehetősen szerteágazó arcát.

- Cseresnyés Ferenc (PTE ÁJK, cseresnyes.ferenc@ajk.pte.hu): **Populizmus a 2015/16-os európai tömegmigráció kezelésében**

A referátum a felelős politikai döntéshozó ingadozását vizsgálja a menekültek humanitárius segítése, és a saját lakosság jogos belső biztonsági igényei között a 2015/16-os tömegmigráció időszakában, Budapesten, Bécsben és Berlinben. A felhasznált információk bázisát a Konrad Adenauer Alapítvány (KAS) budapesti irodájának ország jelentései (2016. október 4-ig), a Die Zeit hetilap oknyomozó beszámolója (2016. augusztus 18.), a BÁH statisztikái, valamint a hazai sajtó cikkei adták. Az események sokoldalú rekonstruálása során azt vizsgáltuk még, hogy a legfontosabb aktorok mivel és hogyan magyarázták politikai döntéseiket; miért a helyi lakosság biztonsági igényeihez közeledő politikussal kapcsolatban merül fel a populizmus, mint (negatív?) politikai eszme és eljárás? A humanitárius gesztust preferáló döntéshozók eszközei sem voltak szegényesek: a döntéshozót és közvéleményt befolyásoló média szerepe és súlya meghatározó volt. Hipotézisünk szerint ez a rossz, vagy a még rosszabb döntés felé orientálta a döntéshozót. A média negatív hatása kiterjedt az egyébként is perszónifikált politika (populistának tartott) szereplőinek a lejáratására, és áttételesen a politikai kommunikációból történő kihagyására és mellőzésére is. A mai közvélemény formáló média szemében a populizmus problémaként úgy tűnik, ott és annyira nő meg, ahol és amennyire dominánsná kezd válni a helyi lakosság érdekeinek preferálása. Ezzel együtt sem gondoljuk, hogy aktuális Thomas Meyer megállapításának átvétele, miszerint már nem média demokráciáról kell beszélnünk, hanem mediokráciáról, ahol a média szabályrendszere már gyarmatosította a politika szabályrendszerét.

2.panel

Elitizmus és populizmus az Európai Unióban – szakpolitikai aspektusok

- Tóth Csaba (ELTE ÁJK PTI, toth.csaba79@gmail.com): **Kooptálás vagy alternatíva-állítás? Európai liberális pártok válaszai a populista kihívásra**

A populizmussal kapcsolatos diskurzusokban a populizmus ellenfeleiként gyakran a liberálisokat tüntetik fel. Sőt, a populizmus képviselői maguk is a gyakran liberálisnak tételezett elitekkel szemben fogalmazzák meg politikájukat. A pártpolitikai értelemben vett liberálisok – a liberális pártok – azonban nem egységesek a populista törekvésekre adott reakcióikban. Az előadás elsődleges célja e változó reakciók áttekintése. Az előadás áttekinti a releváns – nemzeti parlamenti képvisellel rendelkező – európai liberális (ALDE-tag) pártok populista kihívásra adott válaszait. E válaszok analitikusan három csoportba sorolhatók: a részleges vagy teljes kooptálás, az ignorálás és az alternatíva felmutatása jól elkülöníthető stratégiai válaszok – még ha a napi politikai gyakorlatban ezen opciók keveredhetnek is. Az előadás érinti azt a kérdést is, felfedezhető-e valamilyen összefüggés az egyes liberális pártok támogatottságának változása és a populista kihívásra adott válaszaik között, még ha e téren csak hipotéziseket és első válaszkísérleteket lehet is csak megfogalmazni.

- Vágó Péter (Andrássy Egyetem / Budapesti Corvinus Egyetem, vagope87@gmail.com): **Erasmus 1987–2017: az Európai Unió felsőoktatási mobilitási programjának első 30 éve**

Az 1987/88-as tanévben összesen 3244 hallgató részvételével induló Erasmus-program keretében azóta nagyjából 4 millió európai hallgató tanulhatott vagy végezhetett szakmai gyakorlatot egy másik európai országban. Ez akkor is hatalmas szám, és egyben az alapvetően egy szűk elit privilégiumának számító külföldi tanulás minden korábbinál nagyobb mértékű „demokratizálása”, ha egyébként tudjuk, hogy az időközben végzett európai hallgatók kevesebb, mint tizedéről van szó.

Az Európai Bizottság által kezelt, 2014 óta az Erasmus+ keretprogram részét alkotó Erasmus felsőoktatási mobilitás jelentős mértékben erősítette az európai integrációt: nyelvi, szakmai és interkulturális készségeik fejlesztésével javítja az európai diplomások versenyképességét, erősíti a fiatalok európai identitását és ezen keresztül az Európa-projekt nemzeti elitek és a szélesebb közvélemény általi támogatottságát. Az Erasmus az európai integrációs folyamat utóbbi három évtizedének mindenképpen egy nagyon fontos eleme. Vitatkozni a programról rendelkezésre álló statisztikák és szakirodalom alapján arról lehet és érdemes, hogy az Erasmus sikeressége valójában milyen mértékű. Mennyiben teljesítette és teljesíti a hozzá kapcsolódó gazdasági és politikai várakozásokat? És hogyan lehetne kezelni a működésében mutatkozó olyan zavarokat, mint például a kelet-nyugati irányú mobilitás kiegyensúlyozatlansága vagy az Erasmus-hallgatók egy részének nyelvi és szakmai felkészületlensége, illetve motivátlansága?

- Juhász Krisztina (SZTE ÁJTK Politológiai Tanszék, juhaszk@polit.u-szeged.hu): **Az erősödő populizmus hatása az EU nemzetközi szerepének megítélésére, avagy beszélhetünk-e európai normatív hatalomról az EU-Törökország nyilatkozat tükrében**

Az Európai Unió nemzetközi szerepével, tevékenységével kapcsolatban a 2000-es évek elején Ian Manners vezette be a normatív hatalom koncepcióját, mi szerint az EU olyan, a normatív bázisának terjesztésén alapuló külkapcsolati politikákat alkalmaz, amelyeknek a célja az állam és érdekközponitú veszfáliai nemzetközi rendszer átalakítása. Az elméletet folyamatos kritika éri azonban, legfőképpen azon az alapon, hogy amennyiben az EU, illetve a tagállamai stratégiai érdekei és a normatív bázisában fellelhető értékek – béke szabadság, demokrácia, jogállamiság, emberi jogok, szociális szolidaritás, diszkrimináció tilalma, fenntartható fejlődés, jó kormányzás – kollízióba kerülnek, akkor az EU rendre stratégiai érdekei, és nem a normatív alappal bíró értékei szerint cselekszik külkapcsolataiban.

Az Európai Unióban 2010 óta folyamatosan a populista pártok erősödésének és térnyerésének lehetünk szemtanúi, amelyek a nemzeti szuverenitás védelme és ezzel párhuzamosan az euroszepticismus/EU-ellenesség, a menekült és bevándorlás ellenesség, valamint a megszorítás- és korrupcióellenesség mentén tematizálják a közéletet, mégpedig igen sikeresen, tekintettel, hogy több tagállamban is a kormánykoalíció részét képezik, Magyarországon, Lengyelországban és Bulgáriában annak legerősebb tagját képviselve. Ráadásul a Brexit-példa jól mutatja: a hatalmon nem lévő populista pártok könnyen „megfertőzhetik” a hagyományos pártokat is üzeneteikkel és a gazdasági, társadalmi kihívásokra adott egyszerű válaszaiikkal. A populizmus erősödése így mind a nemzeti politikák, mind az uniós politikák alakulását befolyásolja, amelynek egyik leglátványosabb és legaktuálisabb példája a közös menekültügyi és bevándorlás-politika.

Az előadás fókuszában az EU és Törökország által 2016. március 18-án tető alá hozott nyilatkozat, valamint az azzal kapcsolatban felmerült jogi, morális és reálpolitikai kérdéseknek és kritikáknak az elemzése áll, arra a kérdésre keresve a választ, hogy tekinthetünk-e a menekültügyi nyilatkozat kapcsán az EU-ra mint a nemzetközi viszonyok normatív hatalmi szereplőjére.

- Gergő Medve-Bálint (Center for Social Sciences, Hungarian Academy of Sciences, Medve-Balint.Gergo@tk.mta.hu) and Vera Šćepanović (European University Institute): **Promoting foreign investments through EU funds in the European peripheries: the case of the automotive sector in Poland and Romania**

Fierce competition for foreign direct investments placed the governments in the Eastern EU member states into an inferior bargaining position, forcing them to offer generous incentives to multinational firms. This has prompted some authors to declare these countries “dependent market economies”, and their governments little more than handmaidens of transnational capital, unable to diffuse the benefits of their newly found competitiveness from a handful of large multinationals to the rest of the economy or to steer these investors towards more skill- and technology-intensive production.

In this paper we challenge these views and show that states have preserved their ability for developmental action because the EU –has broadened their policy space through its cohesion policy. Until entry to the EU, the majority of investment incentives came from the public budgets; in recent years they are increasingly provided via the EU funds. These transnational resources have partly alleviated domestic distributional conflicts and allowed the governments to support more and more varied investment projects. However, it is the capacity of the host states that determines the final use of the funds.

Our analysis focuses on how EU funds supported automotive industry projects in Poland and Romania from 2007 to 2013. We find that the funds are concentrated on a few large multinationals in Romania but more dispersed in Poland, and that in Poland more funding is allocated to high value-added investment projects. We explain these differences by the differences in the strength of local institutions in charge of EU funds, specifically their autonomy from the lead firms and the capacity to channel investments serving local development goals.

6. szekció

Populism in policy-making

(angol nyelvű szekció)

Szekcióvezető: Bartha Attila (MTA TK PTI, IBS)
E-mail: bartha.attila@tk.mta.hu

The populist Zeitgeist has been expanding in Europe since the beginning of the 21st century. In this respect, a specific feature of Central and Eastern European (CEE) politics is that in this region populism is not limited to the extremist parties. Indeed, populism in the CEE countries is frequently present among the mainstream governing parties as well. The policy mechanisms of this governing centrist populism, however, has not been investigated much as previous researches focused rather on the political regime aspects or party politics contexts of populism. This panel gives an opportunity to explore the broader theoretical issues beyond the patterns of populism in policy-making encompassing among others the role of discursive governance and populist political communication style or the reinterpretation of the relevant policy actors in a populist democracy. We also invite presentations and papers that are empirically investigating the mechanisms of populism in different policy areas such as economic populism in macroeconomic austerity measures, penal populism in criminal justice policy or the workfare populism in labour and social policy.

Presentations investigating the role of populism in different policy areas from a comparative perspective are particularly welcome. However, we also invite papers and presentations that challenge the focus on populism when interpreting policy-making patterns in Central and Eastern Europe (e.g. arguing with the thesis of financial nationalism or exploring the factors of political entrepreneurship). We plan to publish a special issue from the best papers in the peer reviewed journal of *Intersections. East European Journal of Society and Politics* (<http://intersections.tk.mta.hu/index.php/intersections>).

- Bartha Attila (Centre for Social Sciences, Hungarian Academy of Sciences and IBS Budapest) – Boda Zsolt (Centre for Social Sciences, Hungarian Academy of Sciences and Corvinus University Budapest) – Korkut Umut (Glasgow Caledonian University, UK) – Szikra Dorottya (Centre for Social Sciences, Hungarian Academy of Sciences and ELTE University Budapest): **Populism in Policy-Making: A Conceptual Framework**

In the political science literature the *policy aspects of populism* have been surprisingly neglected. Yet, as populist parties have come into governing positions in several European co-

untries, a new set of puzzling questions has emerged: what are the typical policy-making patterns of governments dominated by populist parties? How can we appropriately conceptualize populism in policy-making? These questions are not self-evident. Populist parties have put in place a wide array of policy measures therefore it is impossible to define the content of populist policies. Thus we undertake a different approach. Accordingly, instead of defining the content of presumably populist policies, we focus on the procedures, the style and discourses of populist policy-making. Our conceptualization of populism follows the umbrella term of populism; thus we understand populism in policy-making as a strictly majoritarian approach assuming a single cleavage in the society and promoting a polarizing and adversarial politics under a charismatic leadership. In our exploratory research we aim at interpreting populist policies in light of three concepts: responsiveness, narrative representation and anti-institutionalism.

Responsiveness refers to the feature of populist policies of echoing the majoritarian opinion in the society. Responsive policies are not necessarily populist, but it is hard to imagine populist measures that run contrary to general expectations in the society. Narrative representation means that populist policies are built on adversarial narratives along the 'we, the good people' vs. 'them' dichotomy and flexibly adapt the 'villain' narratives to the potentially changing policy preferences. Finally, anti-institutionalism implies that populist policy-makers tend to neglect, undermine and/or dismantle the usual institutional venues, or even constitutional checks and balances perceived as obstacles to efficient policy-making.

Supported by previous theoretical studies and empirical researches, we investigate the role of populism in policy-making using the case of the right-wing Fidesz government in Hungary which is generally presented as a prime example of populist politics. Our case selection is a crucial case and our objective is to test our preliminary conceptual model. We use the examples of penal policy, economic policy and social policy, analyzing the extent to which these policies embody the characteristics of responsiveness, narrative representation and anti-institutionalism.

- Makszin Kristin (Centre for Social Sciences, Hungarian Academy of Sciences): **When technocrats take the helm: Fiscal policy in Visegrád countries**

This paper investigates the conditions under which technocrats shape policy outcomes. While populism is considered one challenge to representative democracy, technocracy has also been framed as an alternative challenge (Caramani 2017). When citizens become disillusioned with political elite, the response may be increased support for populist leaders, as we have seen across Europe and the USA, and may also lead to support for technocracy (Bertsou and Pastorella 2016). Citizens in East Central European countries seem to have high trust in governments led by experts compared with Western European countries (Bertsou and Pastorella 2016, 11). Furthermore difficulties in government formation have resulted in multiple caretaker governments, many of which have been led by technocrats.

In this paper, I investigate the role of technocrats in the early stage of transition (mid-1990s) compared to response to the 2008-9 financial crisis to understand how experts

push for fiscal responsibility and austerity. In particular, I am interested in citizens' response to the reforms and the dynamics between leaders with populist tendencies and technocrats. This paper presents exploratory case studies that present two snapshots of the relationship between elected officials, experts, and citizens in the first wave of austerity reforms in response to the transitional recession and another wave in the wake of the global financial crisis, when the rise of populist leaders is more apparent. By including, austerity reforms in Visegrad countries, I will have sufficient variation in the type of governments and will compare their relationship with technocrats when austerity is debated. Notably, I am interested in the debate around austerity reforms, rather than only reforms that occurred. The paper argues that technocracy is indeed an alternative to populist approaches, which may instill greater confidence of voters in governments.

- Bartha Attila (Institute for Political Science, Center for Social Sciences, Hungarian Academy of Sciences and IBS Budapest): **Neoliberal and illiberal? The impact of centrist populism on Hungarian austerity policies**

Recent political changes in several Southern and Central-Eastern European (SCEE) new democracies have implied that populist and illiberal parties are in government position. While these parties typically reject the neoliberal austerity and welfare reform agenda, they are constrained to stabilize the general government balances, thus they attempt to implement new types of fiscal adjustment measures. Some of the previous researches argue that the novelty aspect of these policies is rather in the discursive context and less in the policy content. Other researches suggest that either a populist majoritarianism or specific ideologies as economic nationalism and neo-traditionalism could be the driver of the new types of adjustment. This paper seeks to understand the fiscal adjustment policies in Hungary according to these theoretical perspectives. The paper first conceptualizes the theoretically relevant ideal types shaping the new types of fiscal adjustment policies: neoliberal agenda accompanied by illiberal/populist discursive frames, populist majoritarianism and economic nationalism. Then a pattern-matching analysis is applied to assess the conformity of Hungarian fiscal adjustment to these ideal types. The dimensions of the analysis include the policy content, the main discursive frames as well as the procedural mechanisms of fiscal adjustment policies. The main finding is that the Hungarian fiscal adjustment policies in the post-2010 period are mostly conform to the ideal type of populist majoritarianism. Concerning the procedural and institutional mechanisms of policy-making populism and illiberalism go hand-in-hand, but the applied fiscal policy measures are rather heterogeneous ideologically: neotraditionalist, neo-liberal and even social democratic reform elements are present reflecting the flexible, chameleonic nature of populist policies. At the same time, economic nationalism seems to be the prevalent ideology shaping fiscal policy discourses.

- Szalai András (ELTE University, TÁTK Department of European Studies): **Securitization as Enacted Melodrama: The Hungarian Anti-Immigration Campaign of 2015–16**

The paper retells the ongoing Hungarian anti-migration campaign as a case of securitization. It departs from the observation that the current Hungarian discourse on migration bears some striking resemblance to Western European discursive structures of the 1990s and early 2000s, yet, despite the liberal borrowing of tried and tested frames, the securitization campaign is unique due the conditions underlying its inception and its evolution. Its uniqueness also leads to a set of puzzles for securitization theory: the campaign remains extremely effective without the presence of a subject of security, emergency measures introduced do not require acceptance from an audience, and the current politics of xenophobia bear more resemblance to normal politics than a realm of state emergency.

In order to make sense of these empirical puzzles, the paper relies on a refined version of securitization theory—one popularized by Thierry Balzacq—that moves beyond the narrow speech act focus of the Copenhagen School, and expands it to include practices and processes of securitization. Securitization seen as a pragmatic act then invites three assumptions: effective securitization is audience-centered; it is context-dependent; and it is power-laden. Through its case study, the paper draws theoretical attention to the role non-traditional desecuritization actors can play, and to the role of non-policies as securitization tools, i.e. the elite's deliberate neglect of an issue for the purposes of securitization. To account for the normalization of security within this context, the paper expands on Balzacq's work by relying on Murray Edelman's concept of political spectacle, whereby elites use constructed crisis situations to reinforce or reshape the identity of their audience through a Schmittian division between a threatened Us, and a threatening Other. Seen through this analytical lens, the securitization acts of the Hungarian government vis-à-vis migration fit the definition of melodrama, wherein a moral panic is constructed around refugees and is promoted through the media that only the heroic protagonist (the state) can resolve. Once interpreted through this very specific, yet highly flexible practice of threat construction, the government's policies on migration immediately recall previous instances of melodramatic spectacles that were used to mobilize Hungarians around contentious policies by reinforcing their national identity as a band of rebels under attack from various, often very mundane menaces, ranging from banks and multinationals to utility costs. As televised melodrama, a heavily securitized interpretation of the migration crisis can thus become normal for a society at large.

- Kovarek Dániel (Central European University, Budapest): **Mayoral Populism: Understanding and Measuring Populist Rhetoric of Political Leaders at the Municipal Level**

The paper examines the populist rhetoric of a subgroup of Hungarian mayors, the leaders of so-called cities with county rank. Its main question is whether there is an association between the position occupied in the national power structure (i.e. to be pro-governmental or oppositional politician) and the populism of mayors' rhetoric. The hypothesis of the paper claims that *ceteris paribus* being in opposition provides a positive incentive to include po-

populist elements in one's speeches and other utterances. After defining populism theoretically and drawing up relevant findings of the existing literature on problems faced by oppositional political elites, the paper elaborates its pivotal concept, mayoral populism, and the methodology necessary for its operationalization. Using changes in government basically as treatment options of a natural experiment, it performs content analysis on speeches and other oral remarks of mayors, focusing on specific given issues and politicians, both overlapping governmental cycles thus providing us the chance of comparison. Speeches thus differ only in the relationship of mayors with cabinets then governing the country and they are the same from all other relevant aspects. Types of texts analyzed both qualitatively and quantitatively include interviews, memorial speeches and instruments of parliamentary control (in case of mayors with dual mandates). The paper establishes a representative sample of the subgroup examined and investigates rhetoric of seven mayors in four genres. Besides pursuing the confirmation of the hypothesis, the paper also aims to contribute to the formulation of new relevant research questions and offers a fresh account on how populism can be understood and measured below the national level.

7. szekció

Politikai szocializáció és radikalizmus

Szekcióvezető: Szabó Andrea (MTA TK PTI)

E-mail: szabo.andrea@tk.mta.hu

Az utóbbi években a politikatudomány művelői részéről fokozott figyelem irányult a fiatalok és a társadalom egészének radikalizálódása felé. Demokratikus intézményrendszer, és elvileg demokratikus politikai szocializáció mellett olyan ideológiák terjedése zajlik – hangsúlyozottan nemcsak a fiatalok körében –, amelyek megkérdőjelezzik annak a politikai szocializációs mechanizmusnak a hatékonyságát és eredményességét, amely az elmúlt évtizedeket dominálta. A szekció arra keresi a választ, hogy ezen ellentmondás tükrében hogyan is írhatóak le a jelenlegi szocializációs mechanizmusok? Valóban radikális-e az európai és a magyar ifjúság? A választási eredmények mennyiben igazolják vissza a radikalizmustól való félelmet?

A szekcióba azokat a tanulmányokat, empirikus összehasonlító előadásokat és elméleti elemzéseket várjuk, amelyek végső soron a politikai szociológiához kapcsolódnak, és fókuszuk a radikalizmus újkeletű megjelenése.

ELŐADÓK:

- Wiener György: **Az új jobboldal és a szélsőjobboldal európai választási eredményei a 2008-as pénzügyi válság után**

Az európai politikai erőviszonyok átalakulása szempontjából mérföldkőnek számít a 2016. november 8-i amerikai elnökválasztás. A választást egy populistá, a politikai életben korábban ismeretlennek számító milliárdos, Donald Trump nyerte meg a demokrata Hillary Clintonnal szemben. A 2008-ban kirobban pénzügyi válságot követően a populistá pártok e győzelem révén olyan lehetőséget kaphattak, amelyek Hollandiában, Franciaországban, és esetleg Németországban is merőben új politikai szituációt eredményezhettek. Előadásomban, választási eredményeket elemezve azt vizsgálom, hogy a Trump győzelme óta eltelt időszakban valóban új lendületet kaptak-e az európai szélsőjobboldali, új jobboldali pártok, a hagyományos, kijegecesedett pártstruktúrák és erőviszonyok valóban átalakultak-e 2017 első felében?

- Nagy Sándor (DE): **Új radikális mozgalmak Magyarországon**

Előadásomban azt szeretném bemutatni, hogy hogyan jelenik meg Magyarországon egy olyan radikális mozgalom, amely más európai országokban már évek óta működik. Elsősorban a közösségi oldalakat használva igyekeznek egyre több fiatalt elérni és nyilvános megjelenéseikben látványos elemeket alkalmaznak. Ideológiájukban megjelenik az nacionalizmus és a menekültválság hatására hazai aktivitásuk tovább erősödött. Főleg fiatal férfiak mutatnak érdeklődést a szervezet iránt, akik elutasítják, hogy bármely párttal kapcsolatot tartanak vagy velük azonosulna a mozgalom. Olyan kérdésekre keresem a választ, hogy mi az oka a fiatalok körében megjelenő efféle radikalizálódásnak. Miért lehetséges ez demokratikus intézményrendszer és szocializáció mellett?

- Susánszky Pál (MTA-ELTE Peripato Kutatócsoport): **Befolyásolják-e a radikális jobboldali értékek a radikális protest cselekvéseket?**

Előadásomban a 35 éven aluli fiatalok körében vizsgálom a jobboldali radikális értékek, attitűdök megjelenését, valamint ezek kapcsolatát a radikális cselekvésformákkal. A jobboldali radikalizmus egyfelől azonosítható a kisebbségek, bevándorlók elutasításával, a sovinizta meggyőződésekkel, az autoriter értékek megjelenésével (Juhász, Krekó, Molnár 2014), másfelől pedig a radikális politikai cselekvéssel, amit a politikai szociológiában nem-intézményesült részvételi formáknak (Verba et al. 1995), a társadalmi mozgalmakról szóló irodalomban pedig magas kockázatú, magas költségű cselekvési formáknak (McAdam 1986) neveznek. Előadásomban arra fókuszálok, hogy a fiatalok körében megjelenő radikálisan jobboldali értékek, attitűdök növelik-e a magas kockázatú, radikálisabb politikai cselekvésekben való részvétel esélyét, illetve, hogy mely érték és attitűd dimenziók növelik jelentős mértékben a részvételi hajlandóság és/vagy a részvétel esélyét. Feltételezésem szerint a politikai rendszerhez való viszony, mint mediátor tényező befolyásolja a radikális jobboldali értékek és a cselekvés, cselekvési hajlandóság közötti kapcsolatot. Kutatásomban a politikai rendszer elfogadottságával kapcsolatban Christensen (2014) tipológiáját használom, amely a rendszerrel való elégedettség és a politikai képességek (empowerment) dimenziói mentén négyféle viszonyulási módot különböztet meg: elégedettség, nem-támogatói, politikai képességek hiánya (disempowered), kiábrándult (disenchanted). Munkámban az MTA-Peripato Kutatócsoport „Bevándorlás, válság, értékek. 2016” című kutatásának adatait használom, amely a felnőtt lakosság migrációval kapcsolatos nézeteire, politikai viselkedésére, a médiafogyasztással kapcsolatos szokásaira, általános értékrendjére irányult. A 2016 novemberében lezajlott online felmérésben 2000 fő vett részt.

- Oross Dániel – Szabó Andrea (MTA TK PTI): **A radikális magyar fiatalok politikai szociológiai karaktere**

2016 őszén készült a Magyar Ifjúságkutatás 2016 elnevezésű nagymintás ifjúságkutatás, amely Európában is teljesen egyedülálló. Négyévente, azonos módszertannal 8000, 15–29 évest kérdez meg, többek között a politikai és ideológiai orientációjáról. A nagy minta lehetővé teszi, hogy megfelelően szegmentált rétegeket képezzünk, így lehetővé válik az önmagát radikálisnak tekintő fiatalok részletes politikai szociológiai vizsgálata. Elemzésünk során radikálisnak tekintünk minden olyan fiatalot, aki az 1–7-ig terjedő mérsékelt–radikális orientációs skálán önmagát hatos és hetes pozícióba helyezi (770 fő, a minta közel egytizede). Róna Dániel és Sörös Anett (2013) kutatási eredményei alapján abból a hipotézisből indulunk ki, hogy e csoport létrejöttének elsősorban szocializációs és kulturális okai vannak, a radikalizmusuk szubkulturális tényezőkből adódik. Az előadás során bemutatjuk ennek a rétegnek a politikai hovatartozását, szocializációs mintázatát, de épp Róna-Sörös alapján fontosnak tartjuk, hogy rámutassunk életmódjának, életstílusának fontos elemeire is. A Magyar Ifjúságkutatás 2016 óriási kérdésparkja támogatja a radikális fiatalok hagyományos megközelítésen túli, árnyalt vizsgálatát.

- Angyal Emese (ELTE-TáTK) – Fellner Zita (BCE-KTK) – Fényes Csongor (BCE-TK, METU-KMK): **Új kihívók – politikai szocializációs pályák a Momentum Mozgalomban**

Az 1989-es rendszerváltást követően született a magyarországi politikai szocializációval- és aktivitással foglalkozó kutatások eredményei arra mutatnak rá, hogy a fiatalok (15–29 évesek) körében meglehetősen alacsony a politikai érdeklődés, a politikai cselekvésre való hajlandóság elenyésző (Lannert–Örkény–Szabó I. 1999), tartósan alacsony szinten mozog (Gaszó–Laki 2004) és csupán eseti jellegű (Oross 2013). Az 1989 után felnőttek elégedetlenek a rendszerváltás után kiépített rendszer működésével, a politikai életet sokszor túlságosan átláthatatlannak, befolyásolhatatlannak ítélik meg (Szabó A.–Kern 2011), amelytől legtöbbször igyekeznek távolságot tartani (Csózik 2013: 34–35). A politikai szocializációért felelős intézmények – így a család, az iskola, a kortárs csoportok – inkább lenevel a politikai aktivitásról, mintsem, hogy ránevelne arra. Ebben a politikai légkörben időnként mégis megjelennek olyan alulról szerveződő politikai kezdeményezések, melyek kivételt képeznek ezen kijelentések alól.

A háromfős kutatócsoportunk azt a célt tűzte maga elé, hogy megvizsgálja a NOlimpia kampánnyal 2017 elején a nyilvánosságban feltűnő, majd az azóta párttá alakuló Momentum Mozgalom (MoMo) tagjainak politikai szocializációját. Fő kérdésünk az, hogy vajon milyen speciális események, személyek, hatások formálhatták s teheték – politikai értelemben – aktívvá a szóban forgó csoportosulás tagjait. Vajon ebben „deszocializálónak” tűnő magyarországi politikai kultúrában a Momentum Mozgalom tagjai hogyan válhattak „jól szocializálttá”?

Az előadásunkban a Momentum Mozgalom teljes tagságában belül végzett survey kutatásunk első eredményeiről lesz szó, melyben körbe járjuk a jellemző politikai szocializációs életutakat, mintá-zatokat azonosítottunk, illetve bemutatjuk, hogy vajon milyen politikai szocializációs utat jártak be a MoMo tagjai.

8. szekció

Radikális jobboldal, szélsőjobboldal

Szekcióvezető: Róna Dániel (BCE)

E-mail: ronadaniel84@gmail.com

Túlzás nélkül kijelenthető, hogy a radikális jobboldali, szélsőjobboldali pártok korunk legnagyobb kutatói- és médiafigyelmet vonzó pártcsaládjává váltak. Több nyugat- és kelet-európai országban kormányon vagy kormányközelen vannak, de még több országban bírnak jelentős befolyással a politikai napirendre, sőt a kormányzati szakpolitikára is.

A szekció ezt a pártcsaládot és ezt az aktuális fejleményt kívánja alaposabban szemügyre venni. A szekcióba szívesen veszünk mindenfajta jelentkezést, amely empirikus kutatáson alapszik és friss, újszerű jelenséget vizsgál. A szekció nyitott a radikális jobboldali, szélsőjobboldali pártok kínálati (párt-szervezet, vezetés, intézményrendszer, stb) és keresleti (szavazói magatartás) oldalról történő bemutatására is. Ugyanúgy van lehetőség magyarországi és nemzetközi példákat kutató előadásokra, mint ahogy esettanulmányra és összehasonlító kutatásra is.

- Kovács Beáta: „Ez nem modell, hanem bánat.” Az érpataki modell elemzése politika- és társadalomelméleti keretben

A dolgozat az érpataki modell elemzésére vállalkozik egy részletesen kidolgozott politika- és társadalomelméleti keret tükrében.

Érpatak alig 1800 fős település az ország keleti felén, Budapesttől mintegy 240 kilométerre. Nevét az elmúlt pár évben mégis nagyon sokan megismerték a polgármester szokásosnak semmiképpen sem mondható rendteremtési metódusa miatt. Orosz Mihály Zoltán az utóbbi években sokak számára vált igazi példaképpé, annak köszönhetően, hogy 2005-ös beiktatása óta jelentősen visszaszorította a bűnözést a községben. Azóta valódi hálózat alakult ki az érpataki modell körül, amely által polgármesterek és önkormányzati vezetők sajátíthatják el a rendszer alapjait.

Úgy vélem, hogy az érpataki modellel foglalkozni már csak önmagáért is érdemes volna. Emellett komoly társadalmi haszonnal is járhat a téma mélyreható vizsgálata, éppen az előbbieken említett országos hálózat miatt, mivel sok esetben ténylegesen példaértékűnek tartják az ott folyó tevékenységet. Másrészt fontosnak találom azt is megjegyezni, hogy – bár a modell igen nagy sajtóvisszhangra lelt, és rendszeresen jelennek meg róla cikkek elsősorban internetes honlapokon, a közelmúltban pedig dokumentumfilm is készült róla -, a

szűkebben vett politikatudomány berkein belül tudományos jellegű megközelítéssel még nem találkoztam a téma kapcsán, pedig ez a kérdés nagyon is megérdemelné az ilyen típusú feldolgozást.

A tanulmány alapján véve két fő szerkezeti elemet különböztet meg: egyrészt az elméleti keretet, amely a vizsgált jelenség politika- és társadalomelméleti fogalmakkal való megragadására tesz kísérletet, így elsődlegesen a totalitarizmus koncepciók feldolgozását, valamint egy szociálpszichológiai megközelítést tartalmaz. Az írás második része a terepmunka során szerzett tapasztalatok és információk alapján igyekszik választ keresni az elméleti koncepció által kialakított kutatási kérdésekre. Első kérdésem a rendszer működésével kapcsolatos, és elsősorban azt kívánja feltárni, hogy az érpataki modell magán viseli-e a totalitarizmus jegyeit, azaz elemei ténylegesen egy „helyi diktatúrához” teszik-e azt hasonlatossá. E felvetés megválaszolásánál fontos szerepet játszik a rendszer mögött álló ideológia bemutatása, amely populistá vonásokkal is rendelkezik. Második kérdésem a modell elfogadottságát vizsgálja, és azt kívánja körüljárni, hogy a helyi társadalom mely jellemzőivel, körülményeivel magyarázható a rendszer fennállása és annak (viszonylagos) stabilitása.

- Harkányi Ádám Máté: **Választási reformmal a szélsőjobb ellen?**

A választási rendszerek, mint intézményi ösztönzők számos dimenzió mentén formálják a politikai rendszert. Az összehasonlító politikatudomány ugyanakkor néhány kivételtől eltekintve mindeztől kevesebbet foglalkozott azzal, hogy a különféle választási rendszerek milyen hatásokat gyakorolnak specifikusan a radikális- és szélsőjobboldali pártok reprezentációjára. Létezik-e olyan választási rendszer, amely hatékonyan gátat tud szabni a szélsőjobb térnyerésének, avagy legalább lassítja azt?

Céлом annak empirikus vizsgálata, hogy a különböző választási rendszerek – pszichológiai hatásaiakon keresztül – miként érintik a radikális- és szélsőjobboldali pártok választási szereplését, valamint – mechanikus hatásaiak következtében – a szavazat- és mandátumarányainak eltérését.

- Szénási Éva (SZTE JGYPK): **A Nemzeti Front arculatváltása a 2010-es években**
szenasi@philo.u-szeged.hu

Az 1972-ben Jean-Marie Le Pen vezetésével különböző szélsőjobboldali csoportokból megalakuló párt kezdeti sikerei a 70-es évek végének francia gazdasági-szociális helyzetében, a klasszikus jobb és baloldali pártok válságában keresendők. Az 1980-as évek a Nemzeti Front térnyerésének időszaka. A munkanélküliség – bevándorlás – közbiztonság problémái köré tematizált programja hozza meg az áttörést, vezet el a párt választói bázisának kiszélesedéséhez és földrajzi kiterjedéséhez. Az igazi áttörés 2011-ben a tours-i kongresszus után következik be, az apja helyébe lépő Marine Le Pen megújulást hoz a párt kommunikációs stratégiájában, retorikájában, személyi állományában és ideológiájában, amelyben a korábbi durva rasszista és antiszemita kirohanások helyett egyre inkább teret nyer a jobboldali populistá

hangvétel. Az előadás a fokozatos térnyerés bemutatása mellett elsősorban az arcuatváltásra helyezi a hangsúlyt, és arra keresi a választ, hogy a Nemzeti Front miként válhatott napjainkra a francia politikai élet egyik meghatározó tényezőjévé, vezetője pedig az idei elnökválasztás második fordulóra való bejutásra esélyes jelöltjévé.

- Farkas Attila: **A jobboldal változása 2010 óta**

A 2010-es választások új helyzetet teremtettek a magyar politikában. A Fidesznek kétoldali ellenzékkel kell szembenéznie. Rengeteg olyan tanulmány van, amely a Jobbikot vizsgálja, mint radikális pártot, azonban kevés tanulmány fókuszál arra, hogy a 2010 óta eltelt időszakban a Fidesz kommunikációjában történtek-e esetleges változások. A tanulmány célja, hogy a Fidesz kommunikációját vizsgálja radikális attitűdök szempontjából. Módszertanként Orbán Viktor rendszeresen megtartott rádióinterjúinak tartalomelemzése szolgál.

- Szabó Gabriella (MTA TK PTI): **Radikális jobboldal a médianyilvánosságban**
szabo.gabriella@tk.mta.hu

A jobboldali radikalizmus eddigi sikerének és jövőbeli szereplésének értékelésében döntő szempont a médianyilvánosság biztosította lehetőségek (media opportunities) feltérképezése. Az előadás során a Jobbikra koncentrálni fogok a radikális jobboldal médianyilvánosságával kapcsolatos főbb tanulságokat. Amellett érvelek, hogy a radikális jobboldal integrációjának megértésében a média viselkedését is érdemes szemügyre venni, mégpedig a Jobbikot támogató vagy a párthoz köthető kommunikációs csatornák, továbbá a Jobbikos politikusok, illetve a nem radikális médiaplatformok közötti diszkurzív kapcsolatok elemzésével. Diszkurzív kapcsolatok alatt a médiumok egymásra történő hivatkozását, a politikusok közvetlen megszólalásait, és bizonyos interpretációs keretek megjelenését értem. Illusztrációképpen bemutatok egy empirikus vizsgálatot, mely a jobboldali radikalizmus helyét és szerepét vizsgálja a magyar és a román médianyilvánosság szerkezetében, 2014-ben felvett adatok alapján. A vizsgálat innovatív módszerrel – kvalitatív tartalomelemzés és hálózat kutatás összekapcsolásával – kívánta feltárni a radikális jobboldali médiumok nyilvánosságban betöltött szerepét. Az előadásban kitérek a jobboldali radikalizmus médialehetőségeire a közelgő 2018-as és 2019-es választások tükrében.

- Böcskei Balázs – Molnár Csaba: **Kormányon a radikális jobboldal? – A Jobbik ígéretei a magyarországi törvényalkotásban (2010–2014)**

A 2010-es kormányváltás óta a magyarországi nyilvánosság visszatérő toposza, hogy a minősített többséggel kormányra került Fidesz-KDNP az ellenzéki Jobbik Magyarországért Mozgalom programját ülteti át a gyakorlatba. Kutatásunk a két párt választási programjait tekintve megvizsgálja, hogy melyikük tematikája hasonlít jobban a 2010–2014 közötti

törvényalkotási napirendre, valamint hogy milyen stratégiát alkalmazott a Fidesz a Jobbik legfontosabb választási ígéreteivel szemben. Megállapításaink értelmében a Jobbik programjának tematikája jobban emlékeztet a második Orbán-kormány törvényhozási tematikájára, mint a Fideszé. A törvényhozás által dominált minősített többség jellemzően alkalmazkodó stratégiát vett fel a radikális ellenzékkel szemben, így fenntartásokkal kezelendő az a közvélekedésben széles körben elterjedt állítás, amely szerint a Fidesz a Jobbik számára fontos ügyekben az utóbbi programját megvalósítja. A Jobbik által kiemelt ügyekben a minősített többség bár a tizennyolc főtémakörből kilenc esetben az alkalmazkodás stratégiáját választotta, ebből három esetben már eleve a Fidesz-KDNP által is fontosnak tekintett ügyekről, míg további öt esetben, a világnézeti hasonlóságból fakadó együttállásokról beszélhetünk. A további egy eset általános kormányzati stratégiai célnak tekinthető.

- Mikecz Dániel: **Radikális jobboldali fesztiválok**

Magyarországon a radikális jobboldal nem csupán politikai tettekben, hanem kultúrafogyasztási szokásokban, szabadidős tevékenységekben is megjelenik. Ezeknek a tevékenységeknek helyet az egyes rockfesztiválok, mint a Magyar Sziget biztosítottak, amely tulajdonképpen a radikális jobboldali mozgalom szabad tereként (free space) értelmezhető. A szabad terek lehetőséget adnak egy közösségnek, hogy mély és öntudatos csoport-identitást alakítsanak ki, a közügyek alakításához szükséges kompetenciákat és állampolgári mentalitást tanulják el. Másként fogalmazva „a szabad terek a magánélet és a nagyobb intézmények közötti köztes teret jelentik, ahol az egyéneknek lehetőségük van az emberi, állampolgári méltóság jegyében független, célirányos cselekvésre” (Evans, Boyte, 1992: 17). Az elkülönült szabad terek mellett az átfogóbb mozgalmi szcena segíti a radikális jobb kollektív identitásának kialakítását, fenntartását. A mozgalmak és a szcena kapcsolatát elemezve Darcy K. Leach és Sebastian Haunss (2009) kiemeli, hogy a szabad terekkel ellentétben a szcena nem feltétlenül politikai.

Kutatásomban a kvalitatív tartaloimelemzés segítségével kívánom bemutatni ezeket a mozgalmi szabad tereket, elkülöníteni a programokat azok funkciója, témája szerint. A Magyar Sziget programjainak elemzése rámutat a szabad tér funkcióira és segít megérteni a szélesebb mozgalmi szcénát is.

- Tóka Gábor (Közép-Európai Egyetem): **A Fidesz-MPSZ viszonylagos népszerűségének okairól**

A közvélemény-kutatások szerint a Fidesz, viszonylag rövid megszakításokkal, közel húsz éve Magyarország legnépszerűbb pártja. A jelenségnek számos közszájon forgó magyarázata ismert, és ezek mindegyike elmondható a választói magatartásra vonatkozó tudományos elméletek egyike vagy másika fogalmi keretében mint logikailag viszonylag koherens narratíva. Ezek egyik csoportja a Fidesz politikai stílusának populista jegyeiben, illetve helyenként szélsőjobboldali politikai platformjában keresi a magyarázatot.

A kitartó népszerűség sokakat újra és újra – politikai ízléstől függően – csodálatra vagy megdöbbenésre ragadtató megfigyelés magyarázatainak átfogó statisztikai tesztelése még várat magára. A jelen előadás ezt a hiányt próbálja legalább részben pótolni. Idősoros, az 1998 és 2017 közötti időszakra vonatkozó közvélemény-kutatási adatok alapján azt vizsgálom meg, hogy mennyiben, ha egyáltalán, magyarázható a Fidesz 2007 óta megfigyelt kiemelkedő népszerűsége (1) téves méréseknek; és (2) a gazdasági közhangulatnak és egyes makrogazdasági mutatók alakulásának. Ha ezek a tényezők kevésbé vagy egyáltalán nem magyarázzák a közvélemény-kutatási adatokat, akkor nyilván érdemes a Fidesz ideológiai, világnézeti, közpolitikai vagy stílus-jellemzői, netán az ellenzék sajátos tulajdonságai körül keresni a kitartó népszerűség okát. Ha viszont erős összefüggés mutatkozik a Fidesz pillanatnyi népszerűsége és a gazdasági indikátorok között, akkor másfajta magyarázatok indokoltak, pl. amelyek a – jobb kormányzati teljesítmény vagy a véletlen egybeesések (pl. világ-gazdasági környezet váltakozása, EU támogatások beáramlásának üteme), netán az ellenzék valamilyen sajátos jellemzője – a jelenség magyarázata, és viszonylag egyszerű eszközök adódnak a 2018-ban várható választási eredmények előrejelzésére.

9. szekció

Politikai realizmus

Szekcióvezető: Szűcs Zoltán Gábor (MTA TK PTI)
E-mail: szucs.zoltan.gabor@tk.mta.hu

A politikai realizmus az elmúlt évek egyik legnépszerűbb, legtöbbet vitatott terület a kortárs politikaelméletben. A Kantianus-liberális mainstreammel szembeni elégedetlenségből született, számos különböző irányzat találkozásiaként, amelyek a politika rehabilitálását tűzték ki céljukul a politika elméleti leírásain belül. Az egyre gyarapodó publikációkban nagy figyelmet kaptak olyan kérdések a legitimitás, a modus vivendi, a politika konfliktusossága, az intézmények politikai arénákként való felfogása és egy, a szenvedélyeket és érzelmeket is tekintetbe vevő morálpszichológia. És ezzel együtt elkerülhetetlenül előkerültek olyan, a politikaelmélet hasznáról szóló kérdések is, mint hogy lehet-e gyakorlati haszna, cselekvésorientáló vagy kritikai potenciálja a politikaelméleti reflexiónak, s hogy van-e elméleti szempontból „élet” a liberális világrenden túl. A nagy, átfogó fogalomtisztázó munkák után egyre nagyobb igény mutatkozik egy aktívabb és minél konkrétabb realista elméleti diskurzus iránt. A szekció kérdése ennek megfelelően az, hogy mi mondanivalója lehet a realista politikaelméletnek korunk legaktuálisabb politikai kihívásairól s hogy a realizmus klasszikusainak van-e a jelenben relevanciája.

1. Panel

Rend, legitimitás

- Illés Gábor (ELTE ÁJK – MTA TK PTI): **Rend és cselekvés a politikai realizmusban**

A kortárs politikaelméleti realizmus egyik alaptézise a cselekvés központi jelentősége a politikai folyamatban. A realisták heterogén elméleti háttéréből adódóan azonban alapvetően eltérő módon konceptualizálják a cselekvés szerepét, másképp látva annak a politikai rendhez való viszonyát, illetve másképp értelmezik a magának a rendnek a fogalmát is. Míg a liberális (pl. Williams, Sabl) realisták a rendet intézmények és konvenciók együtteseként kezelik, és alapvetően a cselekvés rendteremtő szerepét hangsúlyozzák, addig a kritikai realistáknál (pl. Geuss, Finlayson) a rend részben negatív előjelet kap, gazdasági, hatalmi egyenlőtlenségek és illúziók kitermelőjévé válik, a cselekvésnek pedig a rendet megkérdőjelező funkciója kerül előtérbe. Részben hasonlóképpen a konstruktivista realisták (Laclau, Mouffe) a rendet mint hegemoniát fogják fel, a cselekvés központi sajátosságának pedig az ebben a hegemo-

niaharcban való részvételt, illetve a kollektív identitások artikulálását tartják. Egy kontinentális variáns, Tilo Schabert konzervatív realizmusa pedig az intézményeket túli, informális rendre fókuszál, azt vizsgálva, hogy a kreatív cselekvés hogyan teremti meg és zavarja össze a rendet újra és újra. Az előadás célja egyfelől az eltérő realista cselekvésképek felvázolása és összehasonlítása; másfelől, alkalmazhatóságuk korlátainak és esetleges belső feszültségeiknek feltárása; harmadrészt pedig annak vizsgálata, hogyan látják magának a politikaelméletnek cselekvéshez való viszonyát, azaz az eltérő realista cselekvésképek milyen politikai potenciált hordoznak.

- Pál Gábor (NKE ÁKK, ELTE ÁJK): **Politikai erőszak: „idealista” és „realista” megközelítések a hazai politikatudományban**

A politikai erőszak viszonylag kevésbé kutatott, sőt, akár még elhanyagoltnak is mondható kérdéskör a magyar politológiában. Az előadás célja, hogy egy, az erőszak-problematika hazai politikatudományi diskurzusban való megjelenését vizsgáló empirikus kutatás első eredményeit összegezze, különös tekintettel a témára reflektáló írások elméleti alapállására, előfeltevés-rendszerére, politikafelfogására. A megállapítások empirikus bázisát a *Politikatudományi Szemlében* 1992 és 2016 között publikált tanulmányok, vitacikkek és recenziók igen kiterjedt, 800-nál is több tételt magában foglaló szövegtörzs alkotja. A gondolatmenet gerincét annak górcső alá vétele képezi, hogy a részben konvencionális/kanonikus, részben egyedi szempontok alapján konceptualizált „idealista” (moralizáló, preskriptív, deontologikus) és „realista” megközelítések milyen arányban, mekkora súllyal jelentek meg a magyar politikatudomány hivatalos fórumának számító folyóirat diskurzusában; hogy kimutatható-e ebben valamiféle időszakosság, illetve tendencia, esetleges eltolódás, átrendeződés; valamint, hogy milyen elméleti referenciapontok, szerzők, művek, koncepciók kaptak kiemelt szerepet az egyik illetve a másik pozícióhoz sorolható írásokban.

- Darabos Ádám (ELTE ÁJK – MTA TK PTI): **Reinhold Niebuhr szocializmushoz fűződő viszonya**

Reinhold Niebuhr az angolszász irodalomban a keresztény realizmus atyjaként tartják számon. A kutatók eltérően látják azt az intellektuális pályautat, amit Niebuhr bejárt, de az tagadhatatlan, hogy munkásságának kezdetén, a fiatal lelkész és teológus – a munkásokat ért kizsákmányolást és igazságtalanságot látva – közel került a szocialista gondolatokhoz. Niebuhr, bár a marxizmus egyes alaptételeit is elfogadta, mindig kritikus volt annak utópizmusával szemben. Az előadásban bemutatom Niebuhr szocialista gondolatkörhöz fűződő ambivalens kapcsolatát, majd emellett érvelek, hogy már első műveiben megjelentek azok a dilemmák és megoldási javaslatok, amelyek a későbbiekben hozzájárultak – konzervativizmusból is merítő – keresztény realizmus kidolgozásához.

- Ujlaki Anna (BCE): **Rawls realista szemmel**

Az előadás célja az elmúlt évtizedek meghatározó politikai filozófiai teljesítményének, John Rawls munkásságának politikai realista kritikája a szerző három legmeghatározóbbnak tekintett műve, *A Theory of Justice (Az igazságosság elmélete)*, *Political Liberalism* és a *The Law of Peoples (A népek joga)* kapcsán. Fő kérdésem, hogy a magát a Rawlsszal nevesített politikai moralizmussal szemben meghatározó kortárs politikai realizmus kritikája érvényesnek tekinthető-e a teljes rawlsi életmű tekintetében, vagy a kései Rawls implicite válaszol a realista szerzők felvetéseire, esetleg ezzel elmozdulva realista irányba. A kutatás egy egyértelműen releváns és vitatott, ám kevésbé kutatott politikai filozófiai kérdéskört törekszik feltárni, illetve értelmezni.

2. panel

Politika és populáris kultúra

- Gyulai Attila (MTA TK PTI): **Politika és populáris kultúra: Az X-men**

A modern populáris kultúra fontos összetevői a képregények, társasjátékok, animációs filmek, televíziós sorozatok, blockbusterek, amelyek nagyon fontos üzeneteket közvetítenek. Nem csak a *House of Cards*, *Az ifjú pápa* vagy a *Trónok harca*, amelyeknek politikai oldala szinte az arcunkba van tolván és nem is csak olyan művek, amelyek bizonyos politikai szempont (gender, race etc.) szerint olvashatók, hanem szinte mindegyik, hiszen ezek a történetek alapvető morális és politikai kérdések köré szerveződve beszélnek a politikáról, formálva is az arról alkotott képünket. A televízióban a 90-es évek végén zajlott le a „nerd kultúra áttörése”, amely egy egészen új generáció kultúrafogyasztási szokásait hozta be a televíziózásba, mára pedig Hollywood is ilyen brandek sorát karolta fel. Ma már a Marvel vagy a DC nem csupán a képregények, de a mainstream filmgyártásnak köszönhetően a moziközönség számára is meghatározó nevek lettek. A Marvel-univerzum talán leginkább politikai problémákat középpontba állító része az X-Men történetfolyam. Mutánsok csoportjai amiatt kerülnek konfliktusba egymással, mert eltérő politikai stratégiákat követnek az emberiséggel kialakítandó viszonytal kapcsolatban. Míg a Magneto által vezetett csoport markánsan realista feltevéseket vall, addig a Charles Xavier professzor által vezetett mutánsok jellegzetesen idealista nézeteket állítanak velük szembe. Az előadás a politikai realizmus alapelemeit és szerepüket mutatja be az X-Men történetekben.

- Pap Milán (NKE MTKK): **Hatalom, fikció és politikai realizmus a diktátorregényekben**

A hatalom és autoritás kérdését a politikai realizmus kortárs politikaelmélete igyekszik beemelni a tárgyalandó elméleti problémák körébe. A hatalom megalapozásának (béke, legitimáció, politikai modus vivendi) problémáját a politikai realizmus irodalma igyekszik

azon kereteken belül kezelni, amelyek a liberális-moralista politikaelméletből erednek. Ugyanakkor kevésbé vetik fel kivételes helyzet, az alkotmányos kereteken túlterjeszkedő hatalom problémáját. Bár Közép-Európában a kérdés elméleti tárgyalása korántsem tűnik újnak (Weber, Schmitt, Morgenthau) az autoriter vagy diktatórikus rezsimek tapasztalatai nem jelennek meg az alapvetően angolszász irányultságú politikai realizmus elméletének. A latin-amerikai kontinensen az előbbieken említett autoriter és diktatórikus rezsimeknek mondhatni már hagyományuk van, olyannyira, hogy diktatúrák tapasztalata egy különleges irodalmi zsánert teremtett, a diktátorregényeket (Andahazi-Kasnya, Asturias, Carpentier, Márquez, Roa Bastos, Vargas Llosa, Zalamea stb.). E regények legtöbbször valóságos történeten alapuló fikciók, szerzőik nem csak szépíróként, hanem újságíróként, esetleg politikusként is járatosak a politika világában. A latin-amerikai diktátorregények témája mindig a hatalom és állampolgár kapcsolata, az állampolgár leigázásának fiktív története. Mindközben több olyan problémára is érdemes összpontosítani, amely hatalom működésére vet fényt: a hatalmat birtokló személy („az elnök úr”, „a pátriárka”, „a hatalmas”, „a fejedelem”) körül kialakult mitikus térre (1), ezen hatalom diabolikus megtévesztéseire, technikáira (2), végül pedig a diktátor törvényszerű bukására (3). Előadásom ezeket a tipikus elemeket veszi sorra, azzal az előfeltétellel élve, hogy a diktátorregények a hatalom perverzítésán túl annak határait kívánják kijelölni, a politikai normalitásnak kívánnak mércét állítani. Azzal a peszsimista konklúzióval, hogy a politikai hatalom bármikor visszatérhet kifordult formájához.

- Szűcs Zoltán Gábor (MTA TK PTI): **Pozitív és negatív realizmuskép az athéni politikai kultúrában: Xenophón *Anabaszisa***

Az athéni demokrácia különösen érdekes vonása politikai részvétel és populáris kultúra szoros összefonódása. A demokrácia gerincét a népgyűlés és az esküdtbíróóságok adták és az olyan elvek, mint a homonoia és az iszégória, a polgárok egyetértése és a mindenki egyenlő joga a megszólalásra. Mindezt pedig az állam felügyelte, vallási ünnepekbe ágyazott, a szinte a teljes polgárság által a helyszínen végigkötött drámaversenyek, a fiatal polgárok nagy részét megmozgató sportversenyek és a közéleti kérdéseket élénken vitató iskolák és lakomák keretei között élő populáris kultúra töltötte meg étellel. Ebben a közegben a történeti művek, a filozófiai munkák és a drámák mind szembesültek azzal a nem tisztán elméleti, hanem az athéni politikai kultúra szempontjából nagyon is gyakorlati jelentőségű kérdéssel, hogy vajon a politikai siker és a hatalom mindenekfelett való érték-e vagy alá van vetve a közösség normáinak. S éppen, mivel ez egy rendkívül gazdag, élő kultúra volt, sokféle rendkívül kifinomult válasz született a realizmus problémájára. Nem meglepő módon a drámákban a moralista álláspontnak és egy a zsarnoksággal azonosított realizmuskép jutott nagyobb szerephez, hiszen a közönség nyilván jobban vágyott alapvető értékei megerősítésére, mint kritikájára, ugyanakkor a történetírók és filozófusok körében a realizmusnak valamilyen pozitívabb ábrázolása is megjelent. Ennek egyik klasszikus példája Xenophón *Anabaszisz* című munkája, amely időnként Machiavellit idéző módon néz szembe a realizmus-problémával, de ugyanakkor nem provokatív tételmondatokban, hanem óvatosan körülírt formában találja és a jelenkor számára is tanulságos módon vizsgálja a politikai instabilitás,

a koordinált cselekvés és a politikai vezetés kérdéseit. A kulturális kontextus bemutatása után az előadás főként erre összpontosít majd, hogy miben előlegzi meg Xenophón műve *A fejedelmet* és előadásmódjának sajátosságai miben segítik elkerülni Machiavelli gondolatmenetének gyengeségeit.

10. szekció

Pozitív és negatív választási üzenetek Magyarországon és Európában

Szekcióvezető: Papp Zsófia (MTA TK PTI)

E-mail: papp.zsofia@tk.mta.hu

A politikai kampányok kiemelt fontossággal bírnak a pártok és választók közötti kapcsolat megeremtése szempontjából. A korlátozott erőforrásokkal rendelkező választók számára a kampány kulcsfontosságú a politikai szereplők közötti eligazodás tekintetében. A választási kampányokban a pártok információt szolgáltatnak a választók részére a saját, illetve más politikai szereplők múltbeli és/vagy jövőbeli tevékenységéről. De mi jellemzi a magyarországi és az európai pártok és politikusok kampányait? Pozitív vagy negatív üzenetekkel találkozunk zömében a kampányok folyamán? Milyen tényezők befolyásolják a kampány tartalmának és stílusának alakulását? Milyen hatással bírnak ezek az üzenetek a választók attitűdjeire és viselkedésére?

- *Nábelek Fruzsina* (BCE PTI): **Negatív kampány és választói elköteleződés**

A politikai kampányok fejlődésével kapcsolatos egyik legfontosabb kritika, hogy az informatív, (szak)politikai kérdésekre fókuszáló kampányokat negatív, ellenségeskedést előtérbe helyező kampányok váltják fel. A kampányok minőségéről szóló viták és kritikák napjaink választásaival kapcsolatban a demokrácia értékelésének egyik fő mozzanatává váltak, annak ellenére, hogy a kampányokról és média reprezentációjukról szóló kritikák régóta jelen vannak. A kritikák mögött húzódó legfontosabb kérdés, hogy az új stílusú politikai kommunikáció hogyan hat a demokratikus folyamatot meghatározó választói döntésekre. A kritikák szerint amellett hogy a tartalmi kérdések, az „igazi vita” háttérbe szorulása ronthatja annak esélyét, hogy a választók saját érdekeiket követő, megalapozott döntéseket hozzanak, a negatív, esetenként durva politikai vita a politikusok és a politika hitelességét és legitimitását csökkentheti. Mindez végső soron a választók politikától való távolmaradását eredményezheti.

Ugyanakkor a fenti kritikák ellenére a negatív kampányok választói magatartásra gyakorolt hatásai nem egyértelműek, mivel mind a kampányok politikai rendszer egészével kapcsolatos negatív hatások (a részvétel és a politikai intézmények iránti bizalom csökkenése, a választók alulinformáltsága stb.), mind a negatív kampányok hatásszáma (az alkalmazott párt támogatottságának növekedése) erősen vitatottak. A negatív kampány kapcsán folytatott kutatások gyakran ellentmondásos eredményeket mutatnak: a részvétel csökkenésére, a passzív, bizonytalan szavazók arányának növekedésére, az informáltság csökkenésére,

vagy a negatív kampányt alkalmazó pártokra vonatkozó kontraproduktív hatásra ugyanúgy találunk példákat, mint a negativitás mozgósító vagy a pártok iránti elköteleződés növelő hatásaira. Az ellentmondásos eredmények rávilágítanak arra, hogy a negatív kampány valószínűsíthetően eltérő hatást fejt ki különböző választási helyzetekben, illetve a negatív üzenetek különböző típusai eltérő reakciókat váltanak ki a választókból. A fenti különbségeket figyelembe véve a kutatás komparatív módon vizsgálja a negatív kampány részvételre és pártválasztásra gyakorolt hatását.

- *Bene Márton* (MTA TK PTI, BCE PTI): **Megosztásból szavazat. A Facebook-kampány hatása az egyéni választókerületi képviselőjelöltek választási eredményére a 2014-es országgyűlési kampány során**

Bár mind a közéleti diskurzusokban, mind az akadémiai vitákban sok szó esik arról, hogy mennyire hatékony kampányeszköz a Facebook, a témában empirikus kutatások alig születtek. Jelen kutatás ezt a hiányosságot igyekszik pótolni és empirikusan vizsgálja meg, hogy a 2014-es kampány során a Facebook-használat hogyan hatott a képviselőjelöltek választási eredményére. Míg a korábbi kutatások elsősorban az online kampányeszközök adaptációjának a hatásaira fókuszáltak, a tanulmány a Facebook-kampányt teljesítmény-centrikusan közelíti meg: nem azt vizsgálja, hogy milyen hatása van a Facebook, mint kampányeszköz alkalmazásának, hanem azt, hogy a sikeresebb Facebook-használat hatással van-e a jelölt által elért választási eredményre. Mivel a közösségi médiában az üzenetek láthatóságát a viralitás elérése biztosítja, ezért a Facebook-használat sikerességi mutatójának a posztokkal elért megosztásszámot tekintem. A 2014-es kampány minden egyéni választókerületéből a három legtöbb szavazatot elérő, nyilvános Facebook-oldallal rendelkező képviselőjelölt került a mintába (N=183). A dolgozat azt vizsgálja, hogy e jelöltek választáson kapott szavazatarányára milyen hatást gyakorol a kampány utolsó két hetében közzétett posztjainak átlagos megosztás-száma. A tanulmány feltételezi, hogy minél több megosztást ér el a jelölt a Facebook-on, annál több személynek szóló szavazatot (*personal vote*) kap a választásokon. Az alkalmazott modell egyéni-szintű változók (nem, kor, politikai vezető stb.) mellett a saját párt az adott választókerületben elért listás szavazatarányát is kontrollváltozóként szerepelteti.

- *Papp Zsófia* (MTA TK PTI) & *Patkós Veronika* (MTA TK PTI, BCE PTI): **A negatív kampány előfeltételei Európában**

Idáig igen kevés összehasonlító kutatás készült a negatív kampány okairól. A kapcsolódó irodalom általában egyes ország-esetekre fókuszál, és ezeken belül is gyakran csak egy vagy két választási kampányt vizsgál. Mivel az egy-egy esetre vonatkozó országtanulmányok keretein belül nem lehetséges a rendszerszintű hatásokat vizsgálni, ezek a kutatások általában a mikro szintű változók vizsgálatát tartják szem előtt.

Továbbá, annak ellenére, hogy a negatív kampány messze nem csak az Egyesült Államokra jellemző, a kutatások legnagyobb része mégis erre a választási kontextusra koncentrál.

Az esetválasztások egyoldalúsága pedig kétségtelenül nyomot hagy az elméletalkotásban is, és a szakterület egyoldalú fejlődéséhez vezet. Ahhoz, hogy megértsük, hogy a létező elméletek alkalmazhatóak-e más politikai kontextusokra is, feltétlenül szükség van olyan összehasonlító kutatásokra, amelyek országspecifikus, makro szintű változók hatását is képesek figyelembe venni.

A negatív kampány országszintű meghatározóinak ez idáig tapasztalható figyelmen kívül hagyásának oka minden bizonnyal a megfelelő összehasonlító adatok hiányában keresendő. A kampányok jellegzetességeit leíró adatbázisok összeállítása általában nagyon idő- és erőforrás-igényes, az adatgyűjtés pedig nehezen kivitelezhető olyan (lehetőleg anyanyelvű) kódolók hiányában, akik ismerik az adott országok politikai jellegzetességeit. A *European Campaign Dynamics* c. kutatási projekt keretein belül 9 európai ország 18 kampányáról készült adatbázis ugyanazzal a kódolási módszerrel. Tudomásunk szerint a résztvevő országok számát tekintve messze ez a legszélesebb minta, amelyen idáig a negatív kampány okait vizsgálták. A mintánk elég széles ahhoz, hogy ne csak pártszintű, hanem országszintű hipotéziseket is teszteljünk. A kutatásunk így nagyban hozzájárul ahhoz, hogy megértsük, miért negatívabbak, ellenségesebbek, élesebbek a kampányok bizonyos országokban, és miért civilizáltabb a kampányok hangneme másutt.

Kutatásunkban az irodalom gyakran megfogalmazott feltételezéseit vizsgáljuk, a figyelmünk fókuszában pedig az országszintű meghatározók állnak. Különösen kíváncsiak vagyunk az olyan jellemzők hatására, mint a választóközönség ideológiai polarizáltsága, a demokrácia típusa (többségi vagy konszenzusos), a pártok effektív száma, a gazdasági eredményesség és a Kelet- és Nyugat- Európa közötti esetleges különbségek. A tanulmány fő kérdése, hogy ezek az országspecifikus jellemzők közelebb visznek-e minket a politikai kommunikáció hangnemében felfedezhető különbségek megértéséhez, és ha igen, mekkora a magyarázóerejük a mikro szintű változókéhoz képest, amelyekre az irodalom mindeddig koncentrált.

- **Sipos András: A Kádár rendszer megjelenése a populista FIDESZ politikai diskurzusában**

Számos ok vezetett odáig, hogy a populizmus a világ sok pontján megjelent, akár demokratikus, akár autoriter politikai rendszerekben. Erről számos politikatudományi elemzés, tanulmány készült, ezért ennek elméleti, fogalmi magyarázata, vizsgálata nem tárgya az előadásomnak. Tényként fogadom el azokat az írásokat, melyek szerint a magyar politikai életben is megjelent a populizmus. Abból indulok ki tehát, hogy a posztoszocialista korszakban, Közép-Kelet-Európában, s így Magyarországon is megjelent a populista ideológia és politika, többek mellett, ennek egyik meghatározó tematikája a visszahivatkozás, visszatekintés a szocialista időszakra. Az újonnan megjelent politikai pártok elengedhetetlenül szükségesnek tartották ezt ahhoz, hogy a politikai versenyben a választópolgárok szavazatait elnyerjék. A rendszerváltás örömét követően erős sokk érte a társadalmat, s ez nosztalgia hullámot indított el, visszahozta a kormányzati hatalomba azt a politikai pártot, amelyik akarva, akaratlanul az MSZMP jogutódjaként funkcionált.

Magyarországon is az 1990-es parlamenti és önkormányzati választások kampány időszakában /de a két választási ciklus között is/ valamennyi politikai párt foglalkozott a szocializmus időszejével, kiemelve a pártállam és annak vezetőinek szerepét, tevékenységét a diktatúrában. A későbbi választások időszejében is, a kampányokban az egyik elem a korábbi korszak bírálata, annak eredményeinek negligálása, a diktatórikus elemek kihangsúlyozása. Álláspontom szerint a populista politika egyik fő alkotóelemeként.

Előadásom konkrét tárgya annak vizsgálata, hogy a demokratikus pártok közül, a jelenleg kormányzati hatalommal bíró FIDESZ nyilvánosság előtti megjelenésében, különösen Orbán Viktor /választási/ beszédeiben, miképpen alkalmazta, pártja és kormánya népszerűsítése érdekében az 1990 előtti időszejek bírálatait, felidézését.

Aból indulok ki, hogy a FIDESZ napjainkig erőteljesen populista politikát folytatott, illetve folytat népszerűsége visszaszerzése/megszerzése, illetve megtartása érdekében, akár hatalomtechnikai, akár megalapozott ideológiai okokból. Ennek a populista retorikának egyik fontos eleme volt a visszahivatkozás a Kádár korszakra. Különösen annak kihangsúlyozása, hogy az az időszejek a diktatúra korszaka volt és a magyar emberek jóvoltából és helytállásából adódóan 1990 után a demokrácia korszaka következett el.

Orbán Viktor pártelnök, miniszterelnök szinte valamennyi értékelő és ünnepi beszédeiben megjelenik ez a téma. Fontos szerepet játszik abban, hogy az „emberek”, korábban a „polgárok” gondolkodásmódját befolyásolja, a választópolgárok döntését maga felé billentse. A jelenlegi kormánypárt számos politikusa tevékenységük védelme érdekében számtalanszor hivatkozik például arra, hogy a kommunisták még mindig jelen vannak az államigazgatásban, s a populizmus egyik jellemzőjeként összeesküvést vizionálnak.

Szükséges ugyanakkor leszögezni, hogy a populista politikai elemek használata nem csak a FIDESZ sajátja, hanem a többi demokratikus és radikális párt eszköztárában benne van jobb és baloldalon egyaránt.

11. szekció

Közpolitikai napirendek és közpolitika változás

Szekcióvezető: *Sebők Miklós (MTA TK PTI)*

E-mail: sebok.miklos@tk.mta.hu

A közpolitikai változás elméletei az elmúlt két évtizedben jelentős fejlődésen mentek keresztül. A közpolitikai ügyek körül szerveződő lobbihálózatok, a közpolitikai vállalkozók, vagy éppen a változások tartalmát befolyásoló intézményi tényezők vizsgálata kapcsán új irodalmi irányok születtek fontos empirikus eredményekkel. Szintén nagy figyelmet kapott a közpolitikai kultúrák illetve ideológiák/paradigmák szerepének vizsgálata, melyek egyrészt rávilágítanak az egyes országok közpolitikai rendszereinek sajátosságaira, másrészt a közpolitikai receptek országok közötti illetve kormányzati szintek közötti áramlásának jellegére (vö. közpolitikai transzferek, europaizáció). Az elméleti és empirikus irodalom bővülésében kulcsszerepet játszott a közpolitikai napirendek transzmissziós szerepének felfedezése (ld. a Baumgartner – Jones szerzőpáros munkásságát), ami lehetővé tette a közvélemény, a média, a törvényhozás, valamint a végrehajtó hatalom közpolitikára gyakorolt hatásának rendszerszintű vizsgálatát. Ennyiben a panel tematikája meghaladja a szűken vett közpolitikai kutatásokat (policy studies), s kiterjed a közpolitikai folyamat bemeneti oldalára (pl. választási programok közpolitikai tartalma) és a folyamat eredményeire is.

A szekcióba egyaránt várunk az említett kutatási irányokhoz kapcsolódó illetve ezeken túlmutató elméleti és empirikus tanulmányokat. A szekció teret ad a közpolitikai változással foglalkozó kvantitatív, kvalitatív és vegyes módszertanú írásoknak, magyar és nemzetközi esettanulmányoknak, illetve összehasonlító tanulmányoknak is.

- Boda Zsolt: **A politikai kormányzás fogalmáról**
boda.zsolt@tk.mta.hu

Orbán Viktor a saját kormányzását „politikainak” nevezte, és ezt a fogalmat elemzők is előszeretettel használják a Fidessel kapcsolatban, jóllehet korábban, a szocialista kormányok kapcsán is felbukkant már a hazai közbeszédben. A tanulmány ambíciója kettős. Egyrészt konceptuálisan tisztázni kívánja a „politikai kormányzás” fogalmát, amelyet nem a kormány személyi összetételével igyekszik megragadni. Amellett érvel, hogy a fogalom értelme közpolitikai szemléletben megragadható és arra a jelenségre utal, amikor a közpolitikai folyamatban az

aktorok közötti finom egyensúly megborul, és a közpolitika-csinálás során a végrehajtó hatalom, vagyis kormány és azon belül is a miniszterelnök egyértelmű dominanciája érvényesül a szakmai, államigazgatási, társadalmi és érdekcsoporti szempontokhoz képest. A jelenségben nincsen semmi rendkívüli rövid távon, vagy egyes döntések kapcsán, ám hosszabb távon közpolitikai következményekkel jár. A tanulmány célja a politikai kormányzás ideáltípusának megrajzolása, majd alkalmazása a magyar viszonyokra. Áttekintem azokat a szakirodalmi koncepciókat, amelyek segíthetnek értelmezni a politikai kormányzás fogalmát. Majd röviden bemutatom a megközelítem alapját jelentő aktor-központú közpolitika felfogást. Ezután kerül sor a politikai kormányzás ideáltípusának meghatározására és a modell alkalmazására a – feltevésem szerint – tipikus esetnek tekinthető második Orbán-kormányra.

- Török Zoltán: **Extraordinary policy change explained The transformation of the Hungarian tax regime in 2009–2011**

torok.zoltan@raiffeisen.hu

Policy change is about the process of adjustment. It may progress gradually vis-à-vis its timing and its content, but it can come rapidly and may deliver fundamental transformations of the policy field as well. The type of policy change that comes fast and brings about significant changes can be labelled as extraordinary policy change and this is the type which is under investigation in the current paper. The extraordinary circumstances of crisis provide opportunity to do deliver public policy changes which were not possible to be done before. After nearly two decades of a stable tax system, in the 2009–2011 period there came a major re-design of the tax policy in Hungary: the weight of the income taxes was significantly reduced while share of consumption related taxes got radically increased. Social security and property taxes were not modified though. Tax policy reforms happened amidst the circumstances of the financial and real economy crises and following crisis-management, the strengthening influence of the European Commission into member states' public finances and sweeping changes of the domestic political setting.

The fundamental re-design of the country's tax regime was unprecedented in Hungary's own post-transition history, and extraordinary in a European perspective: while some tax policy changes at around the same period happened in other OECD countries and EU member states as well, the selected case clearly stands out with regards to the direction and magnitude of the changes implemented. Another peculiarity of the 2009–2011 Hungarian tax reform is that it was implemented by two consecutive governments. Even though the two administrations operated under different political setting, had competing ideological background and economic policy agendas, their particular tax policy measures are displaying astonishing continuity and consistency. This paper argues, that apart from the explanatory factors offered by existing policy change theories (i.e. crisis; external agents; capability; the ideology), the Hungarian case displays another factor that played indispensable role in the extraordinary policy change: short-term political survival. Hereby the above suggestion of the marriage of public policy and political economy theories points to the importance of interdisciplinary approach in the attempts of better comprehending our world.

- Balázs Ágnes: **A nemzetiségi szószólók hatása a parlamenti napirendre**
balazsagnes@windowslive.com

Magyarországon a rendszerváltástól kezdve folyamatosan felmerült a nemzetiségek országgyűlési képviseletének igénye, sőt, el is fogadtak egy törvényt, amelyet viszont hatályon kívül helyeztek még mielőtt az alkalmazásra kerülhetett volna. Bár a nemzetiségek igénye az országgyűlési képviseletre továbbra sem szűnt meg, ezt követően csupán 2010-ben fogadtak el egy alkotmánymódosítást, amely sosem lépett hatályba, s a nemzetiségek országgyűlési képviseletét csupán a 2011. évi választójogi törvény biztosította. Már a törvény meghozatalakor sokan azon az állásponton voltak, hogy a szabályozás nem biztosít kellően eredményes képviseletet a nemzetiségek számára. A 2014. évi választások során pedig a regisztrációs adatok, majd az eredmények megerősítették ezt a gyanút, s mivel egyetlen kedvezményes mandátum sem került kiosztásra, csupán nemzetiségi szószólók képviselik a nemzetiségeket az Országgyűlésben. Megvolt a nemzetiségeknek legalább az elvi esélye, hogy akár csak egyetlen kedvezményes mandátumot nyerjenek? Milyen befolyásuk van a törvényhozásra a nemzetiségi szószólóknak? Képesek formálni a parlamenti napirendet? Növekedett-e a nemzetiségekre fordított költségvetési támogatás, a nemzetiségi önkormányzatok költségvetése ebben a parlamenti ciklusban? Milyen aktivitást mutatnak a nemzetiségi szószólók jogosítványaikhoz mérten az Országgyűlésben? A nemzetiségi bizottság javaslatait milyen arányban fogadják el? Az előadás ezekre a kérdésekre keresi a választ.

- Boda Zsolt – Micsinai István: **Agenda dynamics and the stages of democracy: the case of Hungary**
boda.zsolt@tk.mta.hu, micsinai.istvan@tk.mta.hu

An old, and in some sense “over-researched” question is about the effect of the media on policy agendas. The general result, established by a number of studies, is that media thematisation inspires the policy agenda, while the reverse effect is negligible: policy agenda is practically not influencing what the media talk about. However, Hungarian CAP data suggest that in new(er) democracies the media-politics nexus might be considerably different from the patterns found in established democracies. The media have a weak effect on the policy agenda, while the latter have a strong influence on the media agenda. While this was solidly established for the last parliamentary cycle by a previous study of ours, in this paper we extend the investigation to 24 years of Hungarian democracy. We test a hypothesis about the difference of the media effect under left- and right-wing governments, assuming that policy making under right-wing governments is even less responsive to the media. Finally, we relate the patterns of media-politics effects to the stages of democracy. The quarter century of Hungarian democracy has been divided by scholarly work into three stages: transition period, consolidated democracy and crisis. We assume that the role of the media has been different during the different stages: it was weaker in the transition as well as the crisis periods

and stronger during the consolidation phase when Hungarian democracy was the closest to the Western model of democracy. The theoretical contribution of the paper would be about relating policy dynamics to stages of democratic development.

- Molnár Csaba: **Political Autonomy in a Centrally-Driven Legislature: The Case of Socialist Hungary (1949–1990)**
molnar.csaba@tk.mta.hu

The main goal of Comparative Agendas Project is to explore the most important characteristics of policy dynamics. The CAP community investigates several modern democracies and some non-democratic regimes too. This proposal focuses on the latter kind of political regimes: a sole-party dictatorship. How much impact has a single member of parliament on policy-making in such a polity? It examines the legislative activity of Hungary from 1949 to 1990 (nine parliamentary cycles) concentrating on interpellations, laws and quasi-laws (the so called ‘decrees equal to law’). The Hungarian National Assembly (similarly to other legislatures of the Eastern Block) was often called ‘rubber stamp legislation’ which means it had only a peripheral role in politics. All important decisions were made by the Central Committee of the Hungarian Socialist Workers’ Party. MPs’ job was to execute those decision. This paper explores whether this thesis was true. It uses institutional friction as an indicator of legislators’ autonomy. If policy agenda of MP-initiated interpellations is closer to normal distribution than government-initiated laws and quasi-laws, MPs were not only ‘rubber stampers’ in this autocratic polity. The paper answers this question using CAP Hungary Policy Topics Codebook.

- Sebők Miklós – Pokorny Zsanett: **The role of executive speeches and outputs in shaping the legislative agenda: A reverse flow in the friction process?**
sebok.miklos@tk.mta.hu, pokorny.zsanett@tk.mta.hu

The purpose of this paper is to follow up on and extend the research agenda set by, inter alia, Jennings et al. (2011) on the role of the executive in shaping what is called the friction process (Baumgartner et al., 2009) in the literature on punctuated equilibrium. While previous studies focused on executive speeches, we extend our analysis of executive agenda setting to executive decrees/orders as well. As a general rule these are supposed to govern sub-system policy-making, support the implementation of more general legal norms (laws) and offer solutions to minor policy issues which could not find a way to the macro-political arena. We explore the possibility of a ‘reverse flow’ in the well-established stick-slip dynamics that may due to the dominant position of the executive in policy-making in general. If this thesis is confirmed, it should have the observable consequence of executive output priorities ‘predicting’ legislative outputs, which would be an anomaly in light of the abovementioned functions of executive orders. The post-regime change history of Hungary offers an ideal

testing ground for such an analysis. We investigate this hypothesis by analyzing new topic coded databases of government decrees (1990–2015) and executive speeches (1990–2015) as well as previously published data tables—such as those of legislative outputs—for Hungary.

- Kucsera Bence: **A rókabőrbe bújtatott siller – Közösségi kormányzás és intézményi vállalkozók a szekszárdi borvidéken**
bence.kucsera@gmail.com

Képesek-e a magyar gazdasági szereplők önszerveződésre és ezen keresztül kollektív célok elérésére? Hogyan intézményesül az önszerveződésük, és milyen szerepet játszanak ebben az „intézményi vállalkozók”? Ezekre a kérdésekre keresem a választ egy esettanulmány keretében, amely a szekszárdi bortermelők önszerveződési törekvéseit vizsgálja. A kollektív cselekvés a termelői csoport kollektív reputációjának kialakítására irányul, önszabályozás és közös beruházások útján.

Az esettanulmány része és részben előzménye egy több borrhéiöt összehasonlító kutatásnak. Jelen munka célja annak vizsgálata, hogy egy, a szekszárdi borvidéken kialakult önszerveződő csoport, és az általa újból életre hívott bortípus, a siller mögött, milyen, a kollektív cselekvéssel összefüggő intézményépítési mozzanatok voltak megfigyelhetők, milyen formális és informális intézmények alakultak ki és ezek milyen további szerveződéseknek, intézményeknek teremtették/teremtik meg az alapját. Végző soron célja az intézményépítés fő aktorainak, valamint ezen intézményi vállalkozók erőforrásainak, motivációinak és stratégiáinak azonosítása.

12. szekció

Jurisztokrácia versus többségi demokrácia

Szekcióvezető: Stumpf István (SZE ÁJK, ELTE ÁJK, AB)
E-mail: stumpf@mkab.hu

Az elmúlt évtizedekben az elméleti érdeklődés középpontjába került a hatalommegosztás struktúrájának és dinamikájának átalakulása. Az alkotmányos demokráciák legkülönbözőbb formáiban egyre nagyobb figyelmet kapott a bírói hatalom (judicial power) megerősödése. Amerikában egyes elemzések a senki által meg nem választott alkotmányos ajatollahok túl-hatalmáról értekeztek, mások arról írtak, hogy egyfajta „államcsíny” zajlott le a tárgyalóteremben. Kieleződött a vita arról, hogy felborult az egyensúly a népszuverenitás elsődleges letéteményeseként megjelenő parlamentek és az alapjogok védelmét túlhaltó bíróságok között. Külföldi és hazai szerzők (R.Hirschl,2004, Pokol B,2015) egyenesen egyfajta jurisztokrácia felemelkedéséről és a többségi demokrácia hanyatlásáról írnak. Ezekkel a szakmai vitákkal párhuzamosan bontakozott ki Európában a „politikai és a jogi konstitucionalizmus” vitája is. A politikai alkotmányosság hívei szerint a bíróságok (különösen az alkotmánybíróságok) elbirtokolták olyan döntéseket, amelyek a parlamentek hatáskörébe tartoztak. Felhatalmazás nélküli alkotmánybírói kormányzást valósítottak meg az aktivista bíraskodásuk révén. Véleményük szerint vissza kell venni a többségi demokrácia jogosítványait és a nép választott vezetőkre kell bízni a kormányzást. Nemzetközi és hazai politikai folyamatok egyaránt szinte felkínálkoznak arra, hogy a fenti elméleti kereteket használjuk a folyamatok értelmezéshez.

A szekcióba olyan tanulmányokat, elemzéseket várunk, amelyek bemutatják ezeknek a vitáknak a nemzetközi és hazai összefüggéseit, elméleti és empirikus kutatásokra támaszkodva. Tekintettel a tekintettel a téma interdiszciplináris jellegére a politikatudományi megközelítések mellet örömmel fogadunk államelméleti és jogelméleti megközelítéseket is.

1. panel

Jurisztokrácia-alkotmányosság-demokrácia

Panel chair: Stumpf István (SZE ÁJK, ELTE ÁJK, AB)

- **Stumpf István (SZE ÁJK, ELTE ÁJK, AB): Deep State és jurisztokrácia**
stumpf@mkab.hu

A demokratikus politikai döntéshozatal és a bírói úton védett alkotmányosság egymással kompatibilis, a jogállamiság keretén belül egymást kiegészítő mechanizmusok. Mind a politikai döntéshozatalon alapuló szabályozás, mind pedig a(z) (alkotmány)bírászkodás vonatkozásában bőséges intézményi tapasztalat és szakirodalom áll rendelkezésre annak elemzéséhez, hogy az adott közhatalmi tevékenység milyen szempontok alapján minősül jogállaminak, milyen korlátokat kell a hatalomgyakorlóknak figyelembe venniük. A demokratikus jogállam veszélyei közül az egyik legrégebbi a bírászkodás kormányzati (politikai) befolyásolásának szándéka; talán ennek a kivédésére alakultak ki eddig az intézményileg leginkább kiforrott jogi megoldások. Az elmúlt évtized jogi, politológiai és politikai irodalma bőségesen foglalkozik a demokráciára másik irányból leselkedő veszéllyel, a bírói kormányzás jelenségével is. A legújabb elemzésekben megjelenik a figyelemfelhívás egy további kritikus jelenségre, az ún. deep state („mély állam”) problémájára is. Ennek értelmében az alkotmányban leírtaknak megfelelően felállított demokratikus és jogállami, formálisan érintetlen intézményrendszer is alkalmatlanná válhat a népképviselői, illetve jogi feladatának következetes és hatékony ellátására – ezáltal a közérdek szolgálatára –, amennyiben összefonódik gazdasági és egyéb magánérdekeket érvényesítő olyan csoportok hálózatával, amely mögött szinte korlátlan pénzügyi források vannak. Hogyan befolyásolja a jurisztokráciával és a populizmussal kapcsolatos vitát, ha egy államban a képviselői szervek, illetve ha a bíróság „hálózódtak be”? És ha mindkét (illetve parlamentáris demokráciában a törvényhozással eleve szorosan összefonódó végrehajtó hatalom révén mindhárom) hatalmi ág? Az előadás célja ennek a jelenségnek az elemzése és lehetséges intézményi válaszok keresése a probléma megoldására.

- **Smuk Péter(SZE ÁJK): Alkotmányellenes-e a populizmus?**
smuk@sze.hu

Az európai mainstream politikai diskurzusokban a populizmust a demokráciára és jogállamra fenyegetést jelentő legkomolyabb aktuális veszélyként bélyegzik meg. Előadásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy a populizmusról szóló diskurzus politikai-e csupán, avagy (alkotmány)jogi relevanciával is bír-e. Ehhez tisztázni kell azokat a magatartásokat és intézményi kihívásokat, amelyeket a populizmushoz köthetünk. Ezek a tényállások jogilag releváns tényekként kezelhetők-e, sajátos, a populizmushoz mint olyanhoz köthető jogkövetkezményekkel járnak-e (vagy csak olyanokkal, amelyeket az egyes jogágak más, különféle magatartásokhoz kapcsolnak)? Fel kell tenni a kérdést, hogy a „populista” politikai

pártok az alkotmányosság keretein belül maradnak-e, s ha nem, felléphet-e az állam velük szemben? A populistá magatartások és intézményi kihívások mely alkotmányos és nemzetközi normákat vagy értékeket sértik illetve veszélyeztetik? Ezek az alkotmányos normák/értékek mennyire világosak, értelmezésükre ki hivatott, s megsértésük esetén mely szerv (alkotmánybíróság, bíróság, egyéb hatóság) és milyen szankciókat (feloszlítás, büntetőjogi következmények, finanszírozás megvonása) szabhat ki – és kikkel szemben (pártok, politikusok)? Vagy mindez megmarad a demokrácia meghatározásáért vívott küzdelem politikai dimenziójában?

- **Erdős Csaba (SZE ÁJK): Jurisztokrácia és népszavazás**
dr.erdos.csaba@gmail.com

A jurisztokráciára általában a közvetlen demokratikus legitimitással bíró törvényhozás és/vagy végrehajtó hatalom legfontosabb korlátjaként tekint a szakirodalom. A jurisztokrácia és a demokrácia viszonyának azonban felvethető egy másik dimenziója is: a bírói jellegű szervek részvételének mértéke és szerepfelfogása a népszavazási kezdeményezések elbírálásában. Míg a „klasszikus” megközelítés a politikusi és jogász elíték közötti ellentétet írja le, addig az előadásomban arra koncentrálok, hogy – akár a politikai elit tagjaitól, akár az eliten kívül álló kezdeményezőktől érkező – népszavazási kezdeményezésekkel szemben mennyire megengedők a népszavazási eljárásban részt vevő bírói jellegű szervek – így hazánk vonatkozásában az Alkotmánybíróság, a Kúria, az egykori Országos Választási Bizottság és a Nemzeti Választási Bizottság vonatkozó gyakorlata vizsgálható, vizsgálendő. A népszavazási kezdeményezésekre – gondolok itt elsősorban a tiltott tárgykörökre – vonatkozó normák értelmezésében e szervek elég nagy szabadságot élveznek, amelynek köszönhetően „parlament- vagy elitbarát” és „kezdeményező- vagy népszavazásbarát” attitűdöt is elfoglalhatnak. Az elemzés során nagy hangsúlyt kívánok fektetni a kezdeményezői körre is, mivel érdekes esetet képez – de egyúttal a populizmus legélesebb megnyilvánulása lehet – a kormányzati kezdeményezésű népszavazás, amelyben elolvad az „elit- és népszavazásbarátság” közötti különbség.

- **Hancz Patrik (SZE ÁJK): Referendum on the refugee quotas in Hungary – The issue of constitutional identity**
hanczpatrik@gmail.com

In September 2015, the Council of the European Union took a decision about the European Union's quota system. The qualified majority voting results was that Hungary, Czech Republic, Slovakia and Romania voted against the decision, so these countries did not support the decision. This is an important legal question: does the EU have such competence, and can such legislation be valid? The Hungarian Parliament has responded to events at short notice and on 17 November 2015 approved a law that required to the Hungarian Government to launch nullity proceedings before the Court of Justice of the European Union. The prejudice

based on the principle of subsidiarity, because the national parliaments could not possibility to live with the excuse, so the principle of subsidiarity was injured. Current constitutional issues of international law and national law relationship. There are two schools of thought: the monistic and the dualistic tendencies. Hungary supports the dual position. Hungary is holding a referendum over the EU's controversial refugee quotas on Sunday, 2016 October 2. **The questions was:** Do you want the European Union to be able to mandate the obligatory resettlement of non-Hungarian citizens into Hungary even without the approval of the National Assembly? The Supreme Court's view, that there is no illegal referendum subject, as the question of the referendum concerns on the Article E) of the hungarian Basic Law – which is EU law – so it can not be interpreted in accordance with Article Q) of the hungarian Basic Law – which is international law – so does not constitute as an international agreement or liabilities arising therefrom. Through public bodies (for an example: the Constitutional Court) must be able to determine the constitutional identity, which gives the public the essence of sovereignty ultimately. This is particularly important with regard to the Basic Law – as the new Constitution – and its latest amendment proposed new framework for the social coexistence. The Constitutional Court has so far refrained from establishing opinion about the relationship between the secondary Union law and the constitutional identity. In Hungary, it is important too, that science can contribute to the collective effort, which aims to determine the location of our country in the EU.

- **Balogh Norbert (SZE ÁJK): A prezidencializálódás és a jurisztokrácia összefüggédei**
95baloghnorbert@gmail.com

A prezidencializálódás a parlamenti demokráciák működésének egyik markans jelensége.. A 21. század különböző globális, szociális, pénzügyi és ökológiai kihívásainak következményeként a hatalmi viszonyok tovább differenciálódnak, az állam szerepvállalásának újragondolása és naprakész alapokra helyezése egy jelenleg is zajló folyamatként vázolható fel. Az előadásom ezen része ebben az összefüggésben tárgyalja a prezidencializáció kérdéskörét, ami olyan kardinális összetevője az említett folyamatoknak, amivel mindenképpen érdemes részletesebben foglalkozni. Az előadás felépítése ennek okán egy olyan szisztémát követ, ami a jelenség koherens bemutatására leginkább alkalmasnak mutatkozik. Az említett folyamatokhoz kapcsolódó alapvetéseket veszem sorba, ezt követi magának a tárgykörnek az egyre inkább részletesebb analízise. Mindezek után az elhangzottakat aktuálpolitikai kontextusba helyezem, méghozzá Magyarország berendezkedését illetően. A bemutatás az ezek tükrében történő konzekvenciáknak a levonásával zárul, összegezve az érintett pontokat.

A második témakört illetően a jurisztokratikus kormányformát kívánom elemezni. A jurisztokrácia aktuális tárgykörre tétele Pokol Bélához köthető, aki ezen új formát az alkotmánybíróságok megnövekedett hatalmából eredezteti, aminek következménye a hatalmi folyamatok olyan szintű megváltozása, ami szétfeszíti az eddigi kormányformák kereteit. Ebben a konstellációban az alkotmánybíróság a közjogi főszereplők küzdelmeiben az által tud részt venni – illetőleg a középpontba kerülni –, hogy a törvényeket a létrehozásuk után közvetlenül megsemmisítheti. Ebből az következik, hogy együttműködés alakul ki

az alkotmánybíróság és a visszaszorított kormányzat között. A demokrácia ezáltal átcsúszik jurisztokráciába, mely átcsúzás arányait az elmúlt évtizedek globális tendenciái és az egyes országok belső hatalmi szerkezete határozza meg.

2. panel

Judicial Constraints on Legislations in Central Europe

Panel chair: Kálmán Pócza (HAS Institute for Political Science)

Pocza.Kalman@tk.mta.hu

Although over the last 20 years an increasing number of scientific articles and books with multi-faceted approaches have been published on the practice of constitutional adjudication, several methodological problems still prevail. The main deficiency of the systematic empirical research on constitutional adjudication consist in an unsophisticated dichotomous approach that separates the merely positive and negative decisions of constitutional courts, i.e. decisions that concluded in declaring the constitutionality or unconstitutionality of a given legislative act. A more sophisticated methodology has been elaborated by the JUDICON research group (www.judicon.tk.mta.hu). This new methodology facilitates mapping systematically the multi-faceted reality of constitutional adjudication and measuring the strength of judicial decisions. In order to fit the research to reality, a scale has been elaborated to measure the strength of judicial decisions. This scale seems to be an appropriate tool to answer the question: To what extent have decisions of constitutional courts constrained the legislative's room for manoeuvre? Based on a dataset, which contains all relevant decisions of the constitutional courts of Central Europe, this panel will present first a comparative time-series cross-national analysis of the strength of judicial decisions along with some external factors (political fragmentation and polarization; judicial independence; constitutional flexibility) which might explain the variation of the strength of judicial decisions. Secondly three qualitative case studies will complement and to some extent modify the results of the large-n comparative study. Case studies on Germany, Romania and Slovakia will feature longitudinal changes (or consistency) of the position of the constitutional courts' decisions; differences (and changes in differences) in the strength of judicial decisions *vis-à-vis* various parliamentary majorities; trends in judicial decisions within one parliamentary term; trends overarching several parliamentary terms and varying political circumstances; and assumed influences of changing political circumstances.

Kálmán Pócza (HAS Institute for Political Science)

Gábor Dobos (HAS Institute for Political Science)

Attila Gyulai (HAS Institute for Political Science)

- **Judicial Constraints on Legislations in Central Europe: A Time-Series Cross-National Analysis**

Judicial decisions of the Constitutional Courts of Central Europe have been subject of several outstanding analyses. These investigations have, however, most of the time focused on some selected decisions of the courts and missed a coherent approach to the judicial decisions. Since the JUDICON project elaborated a methodology which facilitated to measure the strength of the judicial decisions in a highly coherent way this paper will draw on the database produced by the research team. This dataset contains all relevant decisions of the constitutional courts of Albania, the Czech Republic, Germany, Hungary, Slovakia, Poland, Romania. We started to evaluate the data by applying the external strategic model of judicial behavior on the relevant decisions of these courts, i.e. decisions which concerned legislative acts from 1990 (1993) to 2015. According to the literature public trust in courts and political fragmentation are the two most important factors which help explain the behavior of the judges of the constitutional courts. We have, however, tested not only these two factors but additionally also political polarization (by using Eurobarometer data), judicial independence (as estimated by Linzer and Staton (2015)), and also constitutional flexibility (by determining the existence of a constitutional majority) for every single cabinet in the selected seven countries from 1990 to 2015. Thus, we looked for which of these factors might have considerably influenced judicial behavior in Central Europe. Though large-n studies have certainly several virtues, we started to evaluate the database also qualitatively with country expert. they will help us in evaluation by producing case studies on selected Central European countries.

Csongor Kuti (University of Targu Mures)

- **Muddling through democratic transition. The Romanian Constitutional Court.**

Romania's first democratic constitution has entered into force towards the end of 1991, while the Constitutional Court began its activity the next year, issuing its first decision on 30th of June 1992. The first quarter of century of the Courts' activity might be divided in two major parts; the watershed being the 2003 revision of the Constitution, which eliminated the Parliament's possibility to override the Court's decisions. Another distinction might be made from the perspective of the docket of the Court: in the period between 2007 and 2012 the Court issued at more than 1.000 decisions pro year. This period covers one of the most tumultuous phases of post-communist Romanian politics, during which the President of the Republic faced two attempts of impeachment, in the years 2007 and 2012. The Court's huge

workload has also procedural explanations: it has no preliminary screening mechanisms, thus each complaint is decided upon by the full Court. Further, as individual complaints can reach the Court solely by way of exceptions raised before regular courts, regarding the constitutionality of the legal norms applicable in a given case, the Court might be facing recurring complaints regarding the same issue. Consequently, in the given period (1992–2015), roughly 95% of the judgments covered by this research were refusals or rejections. Adopting a strong positivist stance, the Court is reluctant to become a “positive legislator”, hence it generally refrains from offering consistent remedies, leaving it up to the Parliament to decide upon how to correct faulty legislation. Further, in more than 10% of the cases in which the Court found for the plaintiff, it sought to identify such an interpretation of the given text that could be in line with constitutional requirements and therefore managed to refrain from declaring it unconstitutional.

This presentation, as part of the JUDICON project, focuses on the critical 2007–2012 period by analyzing the trends in the strength of the decisions in order to determine whether, and how political struggles are reflected by the Court’s activity. Data is assessed against results from the early years of the democratic transition (1992–1997), a period in which other constitutional fora from the region – notably the Hungarian and the Czech courts – have assumed a prominent role, as well as against a period of relative calm from political (and social) perspective: the pre-EU accession years (2001–2006).

The enquiry concludes that the Constitutional Court has never been a too strong check upon Parliament. This role is traditionally assumed by the Government, which possesses various means to impose its will upon the legislature. In the past decade, during which tensions between Government and/or Parliament and the Presidency have escalated, the Court had several occasions to become an arbitrator, a role that it was not particularly enthusiastic to interpret.

Erik Láštík (Comenius University of Bratislava)

Max Steuer (Comenius University of Bratislava)

- **The Third Legislator? The Relationship between the Slovak Constitutional Court and the Slovak Parliament**

Presenter: Max Steuer

The Slovak Constitutional Court (SCC) is commonly known as one of the Central European ‘guardians of constitutionalism’ which successfully helped establish democratic standards through the division of power and guarantees of fundamental rights (Schwartz 2000, Malová 2002). Yet, there is a lack of research on its decision making since the accession of Slovakia to the European Union, and the differences between the ‘three constitutional courts’, divided based on its three presidents so far. This paper uses the analytical framework of the ‘negative’ and ‘positive’ legislator to answer whether and why the SCC acted as a legislator during the three court terms. For this purpose, it uses a new dataset (generated within the framework

of the JUDICON project) and analyzes the most politically salient cases (ones where there is a clear difference between the political preferences of the petitioner and the coalition governing at the time of the SCC's decision). Such an approach also helps identify how the SCC has positioned itself vis-à-vis changing legislative majorities between 1993–2015 and whether there has been a period in which it used its legislating capacities beyond the average standard. The analysis shows how the SCC in the 1990s – as confirmed by previous analyzes – stepped in to some of the most significant political conflicts and helped clarify the limits of powers in a democratic regime as well as those stemming from the enshrined guarantees of human rights. Contrary to some of these analyzes, however, the results highlight some areas in which this aim was not achieved by the 'first' SCC. While the 'second' SCC established itself as a player independent on the then right-wing governments, a notable shift can be observed with the 'third' SCC. With the absolute majority of judges assuming office in 2007, selected by a clear-cut majority of the first government of PM Robert Fico and a president declaring himself to be 'part of [Fico's] party', the decisions gradually shifted towards ones favorable to the parliamentary majority and the head of state himself, with a few exceptions. When Fico's party remained in opposition after 2010, most judges upheld several of his policy measures while striking down others by the center-right coalition. The emptying out of the bench due to the conflict on the president's competences in the appointment procedures further exacerbated the resignation of the majority on the legislating function of the SCC, and gave rise to some arguably unconstitutional decision-making practices.

Oliver W. Lembcke (Friedrich Schiller Universität Jena)

- **The German Constitutional Court: Trends and Ruptures**

The proposal focuses on judicial decisions by the German Constitutional Court in the last 25 years. It serves the purpose of evaluating the relationship between the legislative power and constitutional courts in democracies by means of a case study which is part of the JUDICON project. Building on the »index of strength« (developed by JUDICON), the German case study aims to analyse the following two basic questions: Are there major trends in the strength of decisions discernible during the period from 1990 to 2015? And what are the ruptures or critical periods in which the patterns of (majority) decisions have been changed?

The first rounds of data analyses reveal a considerably coherent pattern of decisions – and by that reinforcing the image of the BVerfG as powerful constitutional court. Moreover, the index also allows for a better understanding of the court's different techniques to engage into the motions brought before the bench by discerning various periods of »judicial activism« and »judicial restraint«. While the data show, structurally speaking, a clear correlation between the number and the strength of rulings in general, there are noticable exceptions – years with considerably less (in number), but strong (in strength) rulings. Most of these rulings can be attributed to the challenges of the German reunification. While the proposed

study (PS) wants to present and elaborate on these findings, its aim is also directed to the explanatory field of research – in a three-folded way:

(1) *Changes in government*: Courts can be seen as political actors depending to a large extent on the power distribution within the political arena. The PS operationalizes the criteria of this approach by analyzing the fragmentation of the political system and of the political party system.

(2) *Changes in public opinion*: In a similar vein courts can also be seen as political actors depending to a large extent on public support. The PS aims to operationalize the impact of the public opinion by using accessible data sets of public trust in the in German political institution and content analysis of newspaper articles.

(3) *Changes in the composition of the court*: The court's decisions may also be structured by the internal composition of the bench. First insights can be drawn from the dissenting opinions which give some clues about possible alliances among the judges and their decisions. In addition, the PS analyzes the influence of the nomination by the political parties on the individual voting behavior of each judge based on theoretical assumptions of the attitudinal model.

Taken together, the set of variables provides for a genuine *political science* research perspective and it contributes to or even challenges the narratives of the legal community on what counts as the most political important decisions of the court.

13. szekció

Közigazgatás – a kormányzás adminisztratív-szakmai oldala

Szekcióvezető: *Gajduschek György (MTA TK JTI, BCE)*
E-mail: gajduschek.gyorgy@tk.mta.hu

A politikatudományi gondolkodás klasszikus modellje szerint a közigazgatás a kormányzás szakmai oldalát adja; ha a kormányzat politikai oldala jelöli ki a „Mit”, akkor ez az határozza meg a „Hogyant”; ha a politika visz dinamikát a kormányzásba, akkor a közigazgatás inkább a stabilitást jelenti; ha a politika csatornázza be a morális és érzelmi elemeket, akkor az állami bürokrácia adja a racionális aspektust. Ez egy meglehetősen leegyszerűsítő, közel évszázados modell, amelynek valamennyi állítását (leginkább talán a két szféra szétválaszthatóságát), számos oldalról kritizálták, illetve cáfolták. Kevésbé vitatott ugyanakkor, hogy a közigazgatás szakmai színvonala és megfelelő működése a hatékony kormányzás kulcskérdése – akár a döntéselőkészítést, akár a kormányzati döntések végrehajtását nézzük. Különösen kritikus kérdés ez a régióban, ahol az „átpolitizáltság”, a politikai szféra dominanciája – egyebek mellett az állami bürokráciával szemben is – alapvető problémának tűnik. A szekcióban elsősorban olyan, a közigazgatással – akár annak szervezeti, akár működési, akár személyi oldalával – foglalkozó dolgozatok kapnak helyet, amelyek önálló empirikus elemzésre épülnek és lehetőleg valamiféle nemzetközi összehasonlítást is megalapoznak.

- **Agg Zoltán (Pannon Egyetem): Szakigazgatás a folyamatos átszervezés állapotában**

Az előadó 1980-tól 2007-ig résztvevő megfigyelőként, azóta egyetemi oktató-kutatóként nyomon követi a középszintű szakigazgatási szervek állapotát. Így közelről láthatta az 1990-es évek, majd az utóbbi évtized átszervezéseit, véleményezte a reformterveket. Megfigyelhette, hogy mennyiben és milyen szinten érvényesült a politikai zsákmányszerzés az átszervezésekkel párhuzamosan. Egy adott megyét vizsgálva mutatja be, hogy miképp zajlott a megyei szintű közigazgatás széttagolása, majd újbóli összerakása, s ennek milyen szervezeti illetve személyi következményei voltak. Mennyiben hasonlít, illetve mennyiben különbözik a mai szakigazgatás és az 1990 előtti? Miképp érvényesül a centralizáció folyamata és hol fedezhetők fel a populista politika elemei?

- Ványi Éva: **A minisztériumi vezetés átpolitizálódása**

Politika és közigazgatás, a politikai vezetők és a bürokrácia kapcsolata, egymásra hatása kurrens témája a politikatudománynak. A modern, bürokratikus állam megjelenésével együtt járt e kettős vezetés egymáshoz való viszonyának kérdése, amely a kezdetektől kimondatlanul is magában hordozta az igényt a politika és a közigazgatás szétválasztására. A végrehajtó hatalom működése és működtetése a gyakorlatban nem mindig tükrözi vissza a tisztán zárt modellt, amelyben a politikai és közigazgatási vezetők feladatai egymástól jól elkülöníthetők és az apparátus feladatai pusztán végrehajtó feladatok.

A rendszerváltás idején az új közjogi rendszer megalkotásakor nálunk is egység mutatkozott abban a kérdésben, hogy a kormányzat politikai és szakmai vezetői szintjeit egymástól elválasztva, két külön entitásként kell kezelni, a vonatkozó törvények is ezt tükrözték vissza. A gyakorlat azonban már az első kormányváltáskor megindult a közigazgatási felsővezetők cseréje is.

Előadásomban a minisztériumi közigazgatási és helyettes államtitkári kar személyi összetételének vizsgálatán keresztül kívánom bemutatni a központi közigazgatás átpolitizálódásának tendenciáit, megvilágítva, hogy milyen mértékben beszélhetünk a kormányzati apparátus átpolitizálódásáról, és ennek milyen hatásai lehetnek a kormányzati munkára.

- Jugovits Károly (Budapesti Corvinus Egyetem Politikatudományi Doktori Iskola): **Stílusok, irányzatok, modellek – A magyar közigazgatás átalakításával kapcsolatos elméletek dinamikája**

jugovitskaroly@gmail.com

Az előadás négy hazai folyóirat 1988–2016 között megjelent összesen 107 évfolyamának és mintegy 8.000 cikkének elemző vizsgálata révén átfogó képet nyújt a magyar közigazgatás-tudomány reformokkal kapcsolatos közelmúltbeli vitáinak alakulásáról. Arra a kérdésre keresi a választ, hogy a – különböző tudományos háttérű és érdeklődésű – szerzők milyen mértékben és arányosságok mentén foglalkoztak a közigazgatás átalakításának kérdéseivel, illetve az állami adminisztráció és a reformok különböző megközelítéseivel. Nevezetesen, hogy a három nemzetközileg felmerülő reformirányzat (a New Public Management, a New Public Governance és a Neo-weberiánus állam) és a két, a kelet-közép-európai régió országait tekintve relevánsabb áramlat (a klasszikus bürokratikus igazgatás és a kommunista-szocialista modell) milyen gyakorisággal és milyen arányban jelenik meg a tudományos diskurzusban. Az elemzett folyóiratokkal szembeni kritériumok voltak, hogy (a) illeszkedjenek a vizsgált területhez, fedjék le és reprezentálják a közigazgatásról szóló diskurzus lehetséges irányait, (b) saját terepükön (vagyis a közigazgatás-, politika-, jog- és gazdaságtudomány területén) elismertnek számítanak tudományos körökben, és végül (c) többé-kevésbé folyamatosan (de legalább évente négyszer) jelenjenek meg a vizsgált időszakban.

A vizsgálat több kiugró időperiódust azonosított a közigazgatási reformokról szóló, vagy azokat valamilyen mértékben érintő publikációk gyakorisági eloszlása szerint. A választási évek mindenféle trendet szokásosan megtörő hullámzásaitól (pl. 1994, 2002, 2014) el-

tekintve az első ilyen jellegzetes szakasz (i) a rendszerváltás utáni néhány év demokratikus intézményépítése volt, amely eleinte jelentősen felélénkítette a közigazgatás átalakításáról szóló publikációs aktivitást, hogy aztán viszonylagos érdektelenségbe sülyedve átadja helyét a reformgondolatok egy másfajta újjáéledésének. Ez a második periódus (ii) 1998–2006 között a konszolidáció időszaka volt, amely során addig nem látott mértékű publikáció foglalkozott az átalakítás lehetséges megközelítéseivel. A felívelést megtörve a harmadik jellegzetes szakasz (iii) 2010-től napjainkig a diskurzus visszafogottságát és újabb látszólagos érdektelenségbe fulladását hozta el. Az előadás közel három évtized közigazgatási reformok témájában született tudományos publikációnak átfogó értékeléseként megállapítja, hogy az azonosított kiugrások feltételezhetően ugyancsak három, az átalakítás irányait is meghatározó törésponthoz kapcsolódnak. (I) A közép-kelet-európai rendszerváltásokhoz és az újonnan formálódó demokratikus keretekhez, amelyek lehetővé tették a szerzők számára, hogy az államot érintő ügyekkel nyíltan foglalkozzanak. (II) A konszolidáció éveire, amikor valószínűleg a demokratikus intézményrendszer megszilárdulása és néhány végrehajtott reform, valamint az EU-csatlakozásra való felkészülés hangulata élesztette újra a téma iránti érdeklődést. (III) Részben 2006-tól, de főleg 2010-től először valamiféle demokratikus válságérzethez, majd a „fülkeforradalom” atmoszférájához, amelyek együttesen a reformok tudományos megközelítésének irreleváns voltát gerjeszthették.

- Hajnal György (BCE, MTA TK), Vida Sarolta (BCE): **Az ügynökség típusú közigazgatási szervezetek populációs dinamikája és azokat formáló tényezők (1990–2014)**

Az ügynökség típusú szervezetek a kormányzati apparátus volumenében, és a közpolitikák megvalósítása tekintetében funkcionálisan is legnagyobb súlyú szegmensét jelentik. A formaváltozásait, ill. általában az ilyen típusú szervezetek populációját formáló tényezőket vizsgáló kutatások – különösen pedig empirikus és átfogó kutatások – száma és súlya azonban krónikusan alacsony (ld. még Révész 2017). A tárgyban korábban – jóval szűkebb időhorizonton és szűkebb szervezeti körben – folytatott korábbi kutatások (Hajnal 2012, Hajnal 2011), illetve az állami vállalati formában működő ügynökség típusú szervezetek körében végzett közelmúltbeli empirikus vizsgálatok (Hajnal et al 2016) különböző, egymásnak részben ellentmondó következtetéseket fogalmaztak meg az e szervezeti populációt, illetve az e szervezetekre irányuló kormányzati politikákat formáló erőkkkel, hatásokkal kapcsolatban. A tanulmány célja – egy új, minden korábbinál szélesebb spektrumú és hosszabb időtávú empirikus adatfelvételre alapozva – ezen, részben rivális, részben egymást kiegészítő hipotézisek magyarázó erejének empirikus tesztelése, illetve ennek alapján új magyarázó hipotézisek megfogalmazása.

14. szekció

Baloldali populizmusok: történelmi gyökerek és jövőbeli perspektívák

Szekcióvezető: *Antal Attila*
(*ELTE ÁJK, Politikatörténeti Intézet Társadalomelméleti Műhely*)
E-mail: *antal.attila@ajk.elte.hu*

Ha rátekinünk a populista pártokra és mozgalmakra, akkor első ránézésre az a benyomásunk keletkezhet, hogy a populizmus egy (szélső) jobboldali lázadás a fennálló (neo)liberális demokráciával és annak intézményeivel szemben. E percepciókat csak megerősítheti az, hogy a „populista” bélyeget igen könnyen osztogatják a (neo)liberális politikusok, s ennek lényegében az a célja, hogy kirekesszék („karanténba zárják”) az általuk populistának gondolt szereplőket. Ebben a politikai csatározásban a populista bélyeg a neoliberalis gazdaságpolitikával és az európai bürokráciával szemben kritikákat megfogalmazó baloldali pártokra (pl. Sziriza, Podemos) is rátapadt. A szekció kiindulópontja az, hogy a baloldali populizmusnak igen jelentős történelmi és politikai tradíciói vannak, sőt a kortárs társadalomelméleti és társadalomkritikai (Nadia Urbinati, Chantal Mouffe, Ernesto Laclau, Slavoj Žižek, Alain Badiou) elemzések egyik legjelentősebb hívószava a populizmus, valamint a populizmus és a demokrácia közötti konfliktus. Jelen szekció interdiszciplináris keretben elemzi a baloldali populizmus múltját, politikai jelenét, társadalom- és emberképét, az általa megfogalmazott szakpolitikai javaslatokat gazdaságpolitikától kezdve egészen az ökológiai politikáig. A szekció egyik fontos kérdése, hogy mit lehet a baloldali populizmus sorsa egy olyan politikai térben, amelyet a neoliberalizmus és a (szélső)jobboldali nacionalista populizmus közötti hegemoniaharc dominál.

- Kiss Viktor (Politikatörténeti Intézet Társadalomelmélet Műhely; BCE Politikatudományi Intézet): **A baloldal útja egy új univerzalizációhoz. Slavoj Žižek és Ernesto Laclau populizmus-vitájának egy aspektusához**
kissviktor.hu@gmail.com

A kétezres évek első éveiben heves és egymás alapvető megkérdőjelezésétől sem mentes polémia bontakozott ki Slavoj Žižek és Ernesto Laclau között a populizmus kérdése kapcsán. Ebben az előadásban arra teszek kísérletet, hogy a két szerző elméleti pozícióját egy speciális aspektusból rekonstruáljam. Kiindulópontom szerint a vita kontextusát a marxizmus politikaképének válsága adja, alapkérdése az volt, hogy az úgynevezett „osztályizmus” elvetésével

párhuzamosan az osztálypolitika minden formáját el kell-e vetni, vagy az újrafogalmazható az új évezred körülményei között? Az osztályharcnak nincs folytatása, vagy átváltoztatható valamilyen új osztálypolitikává? Ebben az előadásban amellett érvelek, hogy Laclau és Zizek vitája igazából az univerzalizáció kérdése mentén is értelmezhető. Zizek úgy véli, hogy a lukácsi „totalitás” és „univerzális osztály” kategóriák valamifajta poszt-marxista átmentése nélkül nincsen radikális-forradalmi baloldal, erre pedig a populizmuson keresztül nincs mód. Vele szemben áll Laclau azon érvelése, miszerint a populizmus az univerzalizáció olyan új potenciálját hordozza magában, amely a globális korszakban egy új baloldali politika alapját jelentheti.

- Paár Ádám (Méltányosság Politikaelemző Központ): **A baloldali populizmus kezdetei az Egyesült Államokban**
paara@t-online.hu

Az Egyesült Államokra ritkán szoktak hivatkozni úgy, mint baloldali hagyományokkal rendelkező országra. Holott az 1870 és 1932 közötti évtizedekben számos baloldali párt és mozgalom tevékenykedett az USA-ban, amelyek máig hatóan befolyásolták az amerikai eszmetörténetet és irodalmat, a munkásmozgalom és a demokrácia fejlődését. Az amerikai baloldal öröksége az elválasztás (primary) intézménye, a szenátorok közvetlen választása, a progresszív adózás, a trösztellenes törvények, amelyek korlátozták az oligarchia hatalmát, valamint a női választójog. Jellegzetesen hazai talajon sarjadt a farmerek mozgalma.

A polgárháború és századforduló közötti évtizedek a dinamikus iparosítás és urbanizáció évei voltak. A polgárháború előtt a lakosság döntő többsége falvakban és kisvárosokban élt, az ország képe inkább agrár jellegű volt. A századfordulón már a nagyvárosi lakosság tette ki a népesség túlnyomó részét, és az ország inkább városias képet mutatott. Az 1870–1910 közötti évtizedekben érkezett a legtöbb bevándorló (1910-ben a bevándorlók aránya elérte a népesség 14,7%-át).

Az ország lakosságának nagy része nem volt haszonélvezője a fejlődésnek. A dinamikus korszak uralkodó filozófiája, a laissez faire súlyos egyenlőtlenségeket hordozott. 1867-ben nyolc amerikai – hét férfi és egy nő – megalapította a Grange (Udvarház) nevű farmerszervezetet, amely a nagyobb igazságosságot és a farmerek érdekeinek védelmét tűzte zászlajára, szembeszállva a nagybirtokosokkal, a vasúttársaságok és bankok földkisajátító tevékenységével.

A farmermozgalmak és a Munka Lovagjai nevű szervezet 1891-ben párttá alakultak. David Overmyer kansasi ügyvéd, farmerpolitikus adta a pártnak a „populista” jelzőt, utalva a római köztársaság korabeli Gracchus fivérek mozgalomára, amely a római parasztokat és proletárokat védte az arisztokráciával szemben. Overmyer nem sejtette, hogy száz év múlva milyen divatos lesz a jelző, és milyen egymástól eltérő filozófiájú mozgalmakra fogják majd használni, nyaklók nélkül.

Előadásomban bemutatom az 1860-90-es évek farmermozgalmát, illetve a Néppárt programját és szerveződését. Tézisem szerint – vitatkozva olyan „konzervatív” történészekkel és politológusokkal, mint Richard Hofstadter, Arthur Schlesinger vagy Seymour Martin Lipset

– a Néppárt és a populizmus nem afféle előszobája volt a „totalitarizmusnak” (ahogyan a hidegháború jobboldala akarta láttatni), hanem egy olyan szervezet volt, amelynek programja megőrzendő, és vállalható nemcsak a mai Amerikában, hanem más térségekben is, persze a lokális adottságokhoz igazítva. Másik tézisem, hogy a Néppárt alapvetően előkészítette az utat a New Deal előtt, amely számos programpontját megvalósította. Egy agrárius, mezőgazdasági hagyományú országban élve, ahol kulcsfontosságú a vidékpolitika, tanulhatunk az amerikai farmermozgalmaktól, mind a szervezés, mind a szocializáció terén (pl. szövetkezetek, oktatás). Kitérek arra is, hogy milyen törésvonalak szabdalják a populista mozgalmat, amelyek közül az ún. „faji kérdés” Délen (fehér és afroamerikai farmerek ellentéte) szintén tanulságokkal szolgálhat napjainkban is, elkerülendő a csapdákat, és kifogva a szelet az osztályharc helyett „faji háborút” vizionáló szélsőségesek vitorlájából.

- Mikola Bálint (doktorandusz, CEU Doctoral School of Political Science, Public Policy and International Relations) és Oross Dániel (tudományos segédmunkatárs, MTA TK PTI): **Ez már nem vicc – az Öt Csillag Mozgalom párttörténeti és ideológiai megközelítésben**
mikolabalint@gmail.com
oross.daniel@tk.mta.hu

A sokáig főként Beppe Grillo nevével fémjelzett, 2009-ben alapított mozgalom a fennálló liberális demokráciával és annak intézményeivel szembeni lázadásként indult. Bár a pártról írt munkákban (Tronconi, 2015) az Öt Csillag Mozgalmat a neopopulista pártok között baloldaliként tartják számon (Bordignon-Ceccarini 2013; Hooghe-Oser 2016), az elitellenesség pedig kétségkívül mindmáig a párt legkarakteresebb jellemző jegye (Hartleb 2013), ideológiai szempontból jelentős heterogenitást mutat (Vidal 2015).

A tanulmány célja, hogy a párt történetének kezdeti, főként környezetvédelmi ügyekre koncentrált helyi csoportokból szerveződő időszakától a párt népszerűségének növekedését szolgáló tömegrendezvények (V-Day) sikereinek ismertetésén át a 2013-as parlamenti, 2015-ös EP és 2016-os helyi önkormányzati választások sikeréből adódóan a párt kormányzati felelősségét firtató kérdéselevésekig ívelő pályán, történeti aspektusban bemutassa a mozgalom sikerének főbb tényezőit.

A tanulmány egyfelől szervezeti dimenzióban arra kíván választ adni, mely tényezők járultak hozzá az Öt Csillag Mozgalom, mint proteszt párt (Passerelli-Tuorto 2016) intézményesülésének sikeréhez. A tanulmány választ ad arra, miként alakult a párton belül a vezető tisztségviselők kiválasztása, hogyan változtak a párt rekrutációs mechanizmusai, illetve miként járult hozzá mindehhez maga az Öt Csillag franchise (Hopkin-Paolucci 1999; Carty 2004).

Másfelől a tanulmány kísérletet tesz a párt ideológiai profiljának meghatározására, elemzi a mozgalom által képviselt neopopulista ideológia viszonyát a baloldali populizmushoz, egyúttal választ ad a kérdésre, mennyiben tekinthető baloldali (neo)populista pártnak az Öt Csillag Mozgalom.

- Pogátsa Zoltán (Nyugat-magyarországi Egyetem): **Lehet-e a baloldal nem populista?**
pogatsa@gmail.com

A populizmus Laclau és Mouffe értelmezésében a társadalom széles rétegeinek képviselője. A neoliberalizmus évtizedeiben, azaz a hetvenes évek óta a politika egyre inkább az elitek érdekeinek képviselője felé tolódott. Különösen igaz ez a mediatisált tömegtársadalmakban, ahol a felső középosztálynak és az elitnek sokkal erősebb a hozzáférése a médiához, illetve a politikai döntéshozatalhoz a kampányfinanszírozás intézményén keresztül.

Mivel a baloldaliság definíciószerűen az alul lévők társadalmi mobilitásának a képviselőjét jelenti, az elitek belső harcára szűkült neoliberális politika alapvetően egy liberális-konzervatív ellentétre korlátozza a politikai harcot. A szociáldemokrata gondolatot ugyanis az elit képtelen képviselni. Gazdasági értelemben létrejön a Gramsci által leírt hegemon diskurzus: mindkét elitcsoport a társadalmi mobilitást korlátozó piaci fundamentalizmus hívévé válik, a Rawls féle igazságosság koncepció nem tud érvényesülni. Sőt, ez utóbbi a negatívan értelmezett, demagógiával szinonimként kezelt populizmusként kerül megbélyegzésre, elnyomásra. Az elit által determinált politika egyre inkább az identitáspolitikára korlátozódik.

Mivel azonban az alul lévők a liberális identításelemekre kevésbé fogékonyak, mint a konzervatívra (az iskola-rendszer és a média szocializációja hagyományosan ilyen), ezért a liberális-konzervatív identitás politikai vitát a liberálisok nem nyerhetik meg. A neoliberális elit politikálásnak elkerülhetetlenül a jobboldal lesz a győztese.

Ennek ellenszere csakis a baloldali populizmus újraéledése lehet.

- Bakó András (ELTE Történelemtudományi Doktori Iskola): **A baloldali populisták és a nemzetközi integráció kérdése**
andrasbako89@gmail.com

A globalizáció korában a nemzetközi integráció különböző formái, bár régióként eltérő mértékben, de egyre fontosabb szerepet töltenek be a világ működésében. Azonban ennek a folyamatnak a milyensége már hosszú ideje számos kritika tárgyát képezi mind a baloldal, mind a jobboldal részéről. Nem véletlen, hogy napjainkban a populisták mozgalmak és pártok számára az egyik olyan pontot jelenti ez a kérdés, amely alapján másokkal szemben meghatározzák önmagukat. Az előadás célja, hogy áttekintse a baloldali populisták – vagy annak bélyegzett – mozgalmak, pártok, és kormányok a témához való viszonyulását. Ehhez a különböző, általuk készített dokumentumok (pl. párt- és kormányprogramok), vezetőik a témakörben tett nyilatkozatai kerülnek megvizsgálásra, kiemelt figyelmet fordítva a szuverenitás kérdésének ezekben való megjelenésére. Hiszen például akár a latin-amerikai pártok és kormányok, akár a Podemos programját vizsgáljuk, akkor többször találhatunk utalást az erre való törekedésre. Emellett arra is szeretnék rávilágítani, hogy mit is jelent a baloldali populisták számára a szuverenitás, és ebből levezetni, hogy milyen is az általuk kívánatosnak tartott integráció – természetesen a regionális sajátosságokat mindvégig figyelembe véve.

- Feitl István (Politikatörténeti Intézet): **A hatalomra került populizmus 1945–1948**
feitl@phistory.hu

A II. világháború után az egész kelet-európai térségben a populista pártok kerültek részben vagy egészében hatalomra, így Magyarországon is. Az itthoni politikai viszonyoknak az volt a sajátosságuk, hogy négy populista párt került kormányra, két parasztpárti és két munkáspárti. Valamennyien tagadták a korábbi uralkodó osztály, hatalmi befolyását, uralmi rendszerét, ideológiáját, sőt politikában való létjogosultságát. Kimondottan a korábbi elit-ellenesség jellemezte gyakorlatukat is. Radikálisan mást akartak, gyökeres rendszerváltást hajtottak végre.

A populista utak azonban szétváltak. Az egyik tábor polgári, paraszti demokráciát, a másik proletárdiktatúrát akart. Voltak harmadikutasok és ingadozók is, de hangjuk és erejük gyenge volt. A magyar társadalom az előbbit, a szovjet világhatalom az utóbbit akarta, mert ebben látta biztos támaszának kiépítését. Mint köztudott az utóbbi győzött.

Ezzel együtt érdekes kísérletként is felfogható ez a néhány esztendő, amelyben a populizmus különféle változatai próbálkoztak elgondolásokkal, megvalósulási kísérlettel. Ugyanakkor negatív konnotációban az ötvenes években is fennmaradt a populista retorika, még ha ez a diktatúrát leplezte is.

Hogyan tud megélni pozitív és negatív formában a populizmus egymás után, néhány év különbséggel? Ezt a kérdést járja körül az előadás.

- Antal Attila (ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet; koordinátor, Politikatörténeti Intézet Társadalomelméleti Műhely): **Az Empire és a Multitude populizmusa**
antal.attila@ajk.elte.hu

A kiindulópontom az, hogy a 21. században formálódó demokrácia populista lesz. Azonban az alakulóban lévő populista demokrácia természetéért verseny van a jobb- és baloldal között, s ennek a versenynek a leírására kívánom bevezetni a populizmus egy új értelmezését, amelyhez Michael Hardt és Antonio Negri munkásságát (2001, 2005), azon belül is az Empire-el (Birodalommal) és a Multitude-al (Sokasággal) kapcsolatos megközelítéseit kívánom felhasználni. Hardt és Negri átveszik Deleuze és Guattari koncepcióját (1987) a politika kettős dimenzióit illetően, akik megkülönböztetik a makro-politikát (vagy a politika moláris világát) a mikro-politikától (vagy a politika molekuláris világtól). Hardt és Negri makro-politikai szférája, vagyis a Birodalom a politika realista értelmezésnek megnyilvánulása, s ezt fogom összekapcsolni a jobboldali nacionalista populizmussal. Az előadásomban azt elemzem, hogy amíg az Empire-populizmus egy kizsákmányoló és imperialista logikát képvisel, addig ehhez képest értelmezhető a populizmus egy másik jelentése is, amely a kizsákmányolt csoportoknak, vagyis a sokaságnak a populizmusa, s ezt nevezem Multitude-populizmusnak, amely egy utópista baloldali populizmussal azonosítható. Az előadásban bemutatom azt is, hogy amint a Birodalom és a Sokaság egymástól elválaszthatatlanok és a politika két, egymással szimbiózisban lévő dimenzióját jelentik, úgy a hozzájuk kapcsolódó populizmusok is egymás függvényében, egymásra reagálva alakulnak.

15. szekció

A perszonalista pártok: A mai politika személyiségközpontú megközelítése.

Szekcióvezető: Csizmadia Ervin (MTA TK PTI)

E-mail: csizmadia.ervin@tk.mta.hu

A mai nemzetközi politikatudományban egyre nagyobb helyet foglal az ún. „perszonalista” (személyiségközpontú) pártok vizsgálata. A kutatók számára egyre nyilvánvalóbb ugyanis, hogy az elmúlt évtizedben a pártok életében valami történt, s abban egyre nagyobb szerepet játszanak az egyszemélyi vezetők. Természetesen a pártpolitikában nem teljesen ismeretlen jelenségről van szó, hiszen nagy formátumú személyiségek mindig is voltak a pártpolitikában, ám az elmúlt években nagyban növekedett az ún. karizmatikus politikusok szerepe. Szekciónkban azt vizsgáljuk, hogy a perszonalista pártok minden esetben a populizmus forrásai-e, illetve létezik-e személyiségközpontú politikának pozitív kimenetele, azaz minden esetben aggódnunk kell-e azoktól a politikusoktól, akiknek karizmája és tekintélye van.

- Ilonszki Gabriella: **A politika perszonalizációjának forrásai és eltérő következményei „Nyugaton” és „Keleten”**

A politika perszonalizációját három dimenzióban értelmezi általában a politikatudomány: intézményi megközelítésben, a választók-választások tekintetében és a média kontextusában. Az előadás elsősorban az első két szempontra koncentrálna, és kiegészíti egy eddig kevésbé figyelt, bár a témához szorosan kapcsolódó dimenzióval: mik lehetnek a perszonalizáció elit-generálta okai és elit-következményei. Másik kérdésünk, hogy bár a perszonalizációt alapvetően a társadalmi és a párt azonosulások meggyengülésével magyarázzák, mi a szerepe a rendszerszintű válságnak és a választók jobboldali fordulatának a folyamatban? Az előadás feltevése, hogy bár a perszonalizáció jelensége egyaránt megfigyelhető a régi és új demokráciákban, eltérő következményeinek – vagyis implicite eltérő tartalmának – elemzése még várat magára. Az előadás, ha nem is a válaszokat, de a pontos kérdéseket igyekszik megfogalmazni.

- **Patkós Veronika: Variációk egy témára – az inspiráló vezetők két típusa**

Az előadás Nye (2008, 2014) fogalmi keretét alkalmazza két populista politikus, Silvio Berlusconi és Orbán Viktor politikai vezetésének összehasonlítására. Nye elméletének alapja Burns (1978) nagyhatású tipológiája a transzformatív-tranzaktív vezetőkről, ő viszont a eredeti fogalompár helyett inkább az inspiráló és tranzaktív vezetési stílusok között tesz különbséget. Az előadás ezt a keretet finomítja tovább, különbséget téve a vezetők céljai és policy eredményei között. Az empirikus összehasonlítás igazolja Nye fogalmi innovációját Burnséhoz képest, viszont azt is megvilágítja, hogy az általunk javasolt további különbségtétel is fontos, és érdemes a vezetési stílust, a vezetői célokat és eredményeket külön-külön vizsgálni. Ezeknek megfelelően, az előadás azt mutatja be, hogy az inspiráló vezetési stílus (ami Burns tipológiája szerint inkább a transzformatív vezetők sajátja) nem feltétlenül jár együtt transzformatív célokkal és jelentős policy-változásokkal. Míg mind Berlusconi, mind Orbán inspiratív stílusú vezetőként írható le, Berlusconi policy céljai és eredményei sokkal visszafogottabbak és inkrementálisabbak voltak Orbán transzformatív célkitűzéseinél és eredményeinél képest. Az előadás végül azokat a tényezőket mutatja be, amelyek magyarázhatják a két leader célkitűzéseiben és azok megvalósításában mutatkozó különbségeket.

- **Pál Gábor (NKE ÁKK, ELTE ÁJK): A populista politikusi személyiség: megközelítések, értelmezési keretek, kérdőjelek**

A politika tudományos, empirikus és/vagy elméleti célú vizsgálatában régóta fontos területet képez a vezetők, az uralkodók, a politikusok „személyiségének” problematikája. Az előadás egyrészt arra törekszik, hogy röviden felvázolja, jellemezze, és összevesse az e témában keletkezett rendkívül gazdag és rendkívül szerteágazó irodalom négy markánsabb értelmezési irányvonalát: a proto-tudományos/metaforikus interpretációt, a (politikai) pszichológia személyiség-koncepcióinak közegét, a politikai kommunikáció és a politikai marketing irodalmában megjelenő politikusi imázs/politikusi arculat kérdéskört, valamint a politikusi személyiséget diszkurzív konstrukcióként megközelítő elemzési pozíciót. Az előadás másrészt arra törekszik, hogy ezen értelmezési keretek alkalmazásával kísérletet tegyen a „populista politikusi személyiség” problematikájának koncipiálására, és az annak elemzéséhez szükséges kiindulópontok körvonalazására, kiemelt figyelmet fordítva a bemutatott megközelítések közül eredő korlátok, nehézségek, ellentmondások számbavételére.

- **Tóth László (ELTE ÁJK): A Fidesz mint vezető-központú párt szerepe a kormányzati hatalom prezidencializálásában**

Az előadás a 2010 utáni magyar kormánypárt, a Fidesz–Magyar Polgári Szövetség belső struktúráját mutatja be, a perszonalizáció szempontjából. Három fő kérdést jár körül: Perszonalista párt-e a Fidesz? Miként alakult ki a párt jelenlegi belső struktúrája?; Milyen hatása van a pártstruktúrának a kormányzati viszonyokra? Az előadás keretei között egy-

részt bemutatásra kerül, hogy a Fidesz nem a szó szoros értelmében vett perszonalista párt, azonban a pártvezető kiemelt helyzete miatt vezető-központú pártnak tekinthető. Történeti szempontokat is figyelembe véve kerülnek feltárásra azon okok, amelyek a Fidesz mint vezető-központú párt kialakulásához vezettek. Ezek a párt generációs jellege az alapítás idején, a korábbi jobboldali pártok sikeres integrációja, valamint a 2002-es vereséget követő szándékos felülről-lefelé történt szervezetépítés. Az előadás harmadik részében kerül kifejtésre, hogy a pártelnök-kormányfő párton belüli kiemelkedő szerepe komoly szerepet játszott a végrehajtó hatalom 2010 utáni nagyfokú prezidencializálásában.

Az előadás a párt perszonalisztikus voltát Tatjana Kosztadinova, és a Richard Gunther-Larry Diamond páros által kialakított keretrendszer szerint vizsgálja, a prezidencializációra gyakorolt hatásokat pedig a Thomas Poguntke és Paul Webb tanulmánykötetében alkalmazott, a párton belüli folyamatok bemutatására szolgáló indikátorokkal.

Jegyzetek

